

Latvijas pilsoņu un nepilsoņu tiesību atšķirību saraksts

Latvijas Cilvēktiesību komiteja
Rīga 2013

Vladimira Buzajeva un Aleksandra Kuzmina redakcijā

LATVIJAS PILSONU UN NEPILSONU TIESĪBU ATŠĶIRĪBU SARAKSTS

(SITUĀCIJA UZ 2013.GADA OKTOBRI)

1. Atšķirību saraksta vispārējs raksturojums

1.1. Monitorings

1.1.1. 1991. gada 15. oktobrī, kad bija pagājis tikai pusotrs gads kopš marta (1990.g.) LR Augstākās Padomes vēlēšanām un pusgads kopš marta (1991.g.) referenduma par neatkarību, Augstākā Padome pieņēma lēmumu „Par Latvijas Republikas pilsoņu tiesību atjaunošanu un naturalizācijas pamatnoteikumiem” un līdz ar to atņēma politiskās tiesības apmēram vienai trešdaļai savu vēlētāju.

Gandrīz četru gadu ilgš laikposms bija nepieciešams, lai noteiktu šo „atstumto” cilvēku tiesisko statusu, kas tika fiksēts 1995. gada 12. aprīļa likumā “Par to bijušās PSRS pilsoņu statusu, kuriem nav Latvijas vai citas valsts pilsonības”. Šajā laikposmā veidojies tiesiskais vakuums tika aizpildīts ar visdažādākajiem likumiem, ar Ministru kabineta, atsevišķu ministriju un resoru normatīvajiem aktiem, ar pašvaldību lēmumiem un starptautiskajiem līgumiem, kuri noteica Latvijas pilsoņu un nākamo nepilsoņu tiesību atšķirības dažnedažādājās sabiedrības dzīves sfērās. Tieši šajā periodā tika ieviestas 85 jeb 60% no 142 atšķirībām, kuras ir fiksētas šajā pētījumā. Četras no šīm atšķirībām likuma pieņemšanas brīdī jau zaudēja spēku.

Likuma „Par to bijušās PSRS pilsoņu statusu ...” 2. panta 3. daļa noteica, ka “valsts varu un valsts pārvaldi realizējošām institūcijām ir pienākums nodrošināt šajā pantā minēto tiesību ievērošanu un nepieļaut šo tiesību ierobežošanu likumos, noteikumos, instrukcijās, rīkojumos un citos valsts un pašvaldību institūciju izdotajos aktos”. Diemžēl 2000.gada 30.martā šis pants no likuma tika izsvītrots, turklāt, acīmredzami, priekšlaicīgi. Jau pēc likuma pieņemšanas bija parādījušās 57 jaunas tiesību atšķirības. Šajā periodā 58 atšķirības tika atceltas vai zaudēja spēku.

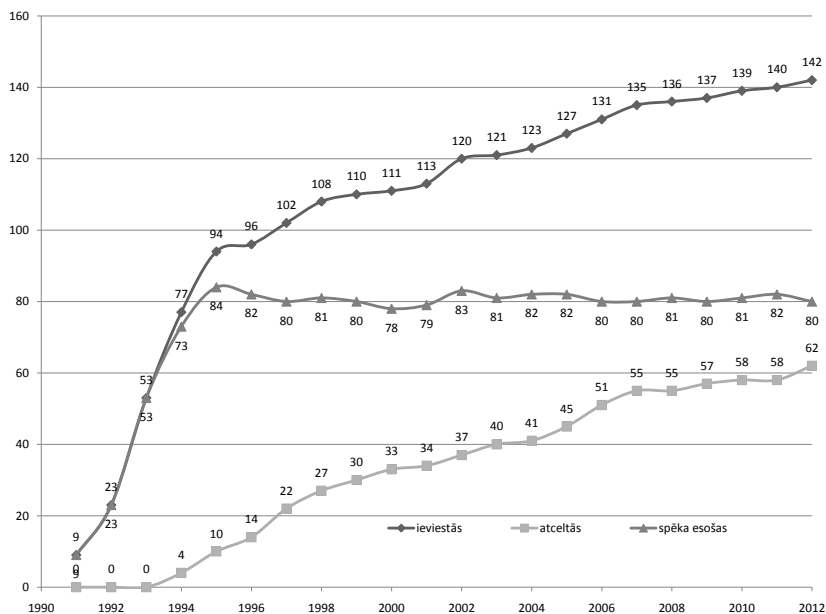
1.1.2. Sakarā ar to, ka vienu pilsoņu un nepilsoņu tiesību atšķirību atcelšanu pavadā jaunu ierobežojumu ieviešana, sarakstam tika piešķirts monitoringa raksturs. Tiek fiksētas gan spēkā esošās, gan arī spēku zaudējušās atšķirības ar to ieviešanas un atcelšanas datumiem.

Pašreiz mēs esam uzskaitījuši 80 spēkā esošās Latvijas pilsoņu un nepilsoņu tiesību atšķirības (saraksts – 1. pielikumā) un 62 atceltās atšķirības (2. pielikumā). Katrā pielikumā īsumā tiek raksturota atšķirības būtība, norādīts attiecīgā normatīvā akta nosaukums un pieņemšanas datums, kā arī to pantu (punktu) numuri, kuri tieši dis-

kriminālā nepilsoņus. Nepieciešamības gadījumā ir norādīts tā normatīvā akta nosaukums un pieņemšanas datums, ar kuru sākotnēji tika ieviesta diskriminējoša norma.

Atcelto atšķirību sarakstā tiek norādītas arī analogiskas ziņas par normatīvo aktu, kas atcēla ierobežojumus.

Pateicoties tam ir iespējams atveidot procesa dinamiku (1. zīm.).

1. zīm. Latvijas pilsoņu un nepilsoņu tiesību atšķirību dinamika

Acīmredzami, pilsoņu un nepilsoņu tiesību atšķirību ieviešanas vēsturi varētu sadalīt trijos periodos:

- lavīnveida pieaugums (1991.–1995.);
- nekonekventi centieni samazināt atšķirību skaitu (1996.–2000.);
- dinamiskais līdzsvars (2001.–2013.).

Kopumā no 62 atšķirību atcelšanas gadījumiem 38 gadījumos nepilsoņu tiesības tika paplašinātas līdz pilsoņu tiesībām, pārējos gadījumos pilsoņu ekskluzīvas tiesības tika atceltas vai zaudēja spēku.

Salīdzinājumā ar atšķirību ieviešanas sākuma periodu būtiski pieauga to pieņemšanas līmenis. No 18 atšķirībām, kuras tika ieviestas ar normatīviem aktiem, kas spēkā zemāki par likumiem, palika tikai trīs – Rīgas domes pieņemtie ierobežojumi nepilsoņiem (35. atšķirība) un Ministru kabineta noteikumu ierobežojumi (55. un 62.).

1.2. Saraksta struktūra

1.2.1. Parasti vienai atšķirībai atbilst viens normatīvais akts. Bet pastāv arī izņēmumi, kad ar vienu normatīvo aktu (piemēram, leroču aprites likums) tiek ieviestas uzreiz dažas atšķirības: tiesības nodarboties ar ieroču tirdzniecību (nr. 59.), nēsāšanu (78.) un kolekcionēšanu (79.). Cits piemērs ir aizliegumi nepilsoņiem strādāt par policistiem, cietumsargiem, ugunsdzēsējiem un robežsargiem (numuri 13., 16.–18.), kurus pašreiz nosaka viens likums. Tomēr, neskatoties uz to, šie aizliegumi tika ieviesti dažādā laikā un ar dažādiem likumdošanas aktiem.

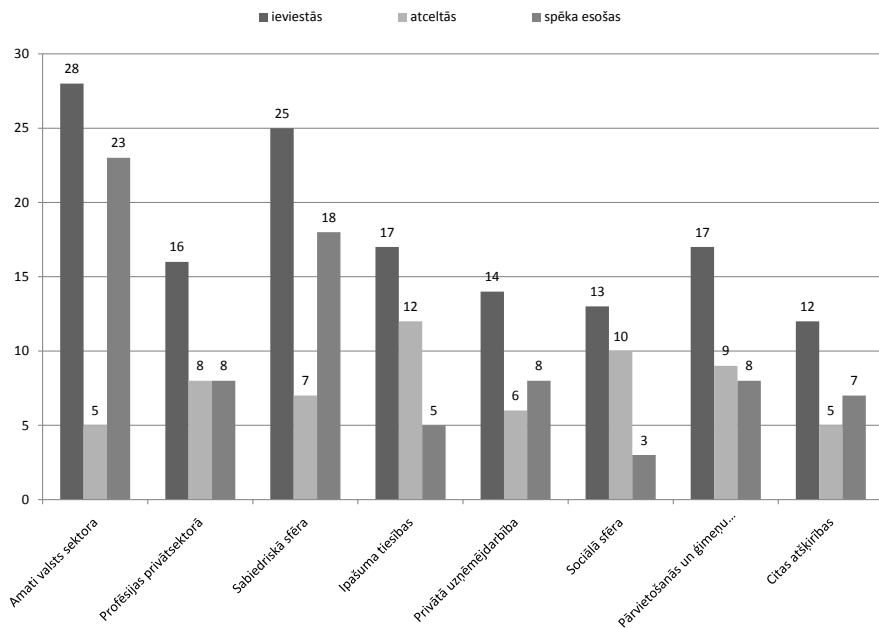
Kā pretēju piemēru, apkopojot informācijas strukturēšanu, var minēt par 146 divpusējiem nolīgumiem ar 89 valstīm un par 6 daudzpusējiem ar vēl 65 valsti (Kotonū nolīgums), kuras diskriminē Latvijas nepilsoņus salīdzinājumā ar LR pilsoņiem šo valstu teritorijās (3.pielikums). Attiecīgie likumi ir apvienoti 8 lielās grupās, katra no kurām attiecas uz vienu atšķirību (Nr. 49., 53., 54., 56. –58., 66., un 70.). Tajā pat laikā līgumi ar Svēto Krēslu (48.) un Somiju (65.) nepilsoņu diskriminācijas ziņā izrādījās tik unikāli, ka tos bija nepieciešams aplūkot kā atsevišķas atšķirības.

1.2.2. Pielikumos speciāli norādītas atšķirības, kad salīdzinājumā ar Latvijas nepilsoņiem kāda konkrēta priekšrocība tiek dota ne tikai Latvijas pilsoņiem, bet arī ārvalstniekiem – Eiropas Savienības pilsoņiem (17 no 80). Vēl tika izceltas tās atšķirības, kuru raksturs tīši aizvairo nepilsoņus (29 no 80 atšķ.), kad līdzās nepilsoņiem kādas noteiktas tiesības tiek liegtas alkoholiķiem, narkomāniem, psihiski slimajiem, teroristiem un naidīgo (pēc likumdevēju domām) organizāciju biedriem, kas ir Latvijas pilsoņi.

Saprotams, ka Saeimas deputāti, kurus ievēlēja pateicoties nacionālo minoritāšu balsīm, vairākkārt mēģināja atcelt tās vai citas pilsoņu un nepilsoņu tiesību atšķirības. 345 šādu mēģinājumu 7.–11. Saeimu pilnvaru periodā tiek atainoti 4. pielikumā. Šādu mēģinājumu atcelt atšķirības kopējais skaits arī tiek minēts katrai no tām 1. un 2. pielikumā.

Šāda opozīcijas parlamentāriešu darbība pilnībā atbilda Latvijai adresētajām starptautisko cilvēktiesību aizsargājošo institūciju rekomendācijām, 30 no kurām, kas pieņemtas laika posmā no 1998. līdz 2013.gadam, atreferētas 5. piel.

1.2.3. Sarakstā tiek izmantota šāda pilsoņu un nepilsoņu tiesību atšķirību klasifikācija (2.zīm.): atšķirības ieņemt tos vai citus amatus, darboties noteiktās profesijās un veikt kādas funkcijas, attiecīgi: valsts (1), privātajā (2) un sabiedriskajā (3) sektoros, ka arī tiesību uz privātīpašumu ierobežojumi (4), ierobežojumi nodarboties ar privāto uzņēmējdarbību (5), sociālās tiesības (6), ieceļošanas-izceļošanas un ģimeņu atkalapvienošanās tiesības (7) un citas tiesības, kas neiekļaujas iepriekšminētās klasifikācijas ietvaros (8).

2. Zīm. Atšķirību sadale pēc to tiem

1.3. Publikācijas

1.3.1. Pirmoreiz šo tiesību atšķirību, kas ir nostiprinātas daudzos dažāda līmeņa varas institūciju aktos, sarakstu 1994. gadā sastādīja cilvēktiesību aizstāvju grupa B. Cileviča vadībā. Saraksts bija publicēts dažos Latvijas izdevumos, kuri iznāk krievu valodā, kā arī ārpus Latvijas robežām (sk., piemēram, 'Difference in Status and Rights between Citizens and Permanent Residents (Non-Citizens) of Latvia. By B.Tsilevich, A.Ruchkovsky [INSIGHT Ltd]. Promoting Human Rights and Civil Society in Central and Eastern Europe. Newsletter of International Helsinki Federation for Human Rights. Vienna, Austria, April 1994'). Ap 1995. gadu saraksts būtiski palielinājās.

Latvijas Cilvēktiesību komiteja (LCK) kopš 1997. gada septembra turpināja pētīt pilsoņu un nepilsoņu tiesību atšķirības. Pēdējo 13 gadu laikā LCK sagatavoja deviņus atšķirību sarakstu variantus: 1997. g. septembrī, 1998. g. aprīlī, 1999. g. februārī, 1999. g. decembrī, 2001. g. martā, 2003. g. decembrī, 2006. g. martā, 2007. g. augustā un 2010. g. augustā.

Pirms sešpadsmit gadiem sastādot savu pirmo atšķirību saraksta variantu, toreizējie LCK līdzprieķšsēdētāji Vladimirs Buzajevs, Genadijs Kotovs un Leonīds Raihmans (kurš strādāja pie saraksta sastādīšanas vēl B. Cileviča grupā) deva svinīgu

solījumu veikt procesa monitoringu līdz pat tam laikam, kamēr neizzudīs pēdējā atšķirība vai pēdējais nepilsonis. Kopš 2006.g. saraksta sastādīšanas darbā aktīvi iesaistījās toreizējais LCK līdzpriekšsēdētājs Aleksejs Dimitrovs. Pateicoties viņa centieniem ir būtiski samazinājies spēkā esošo atšķirību saraksts gan virtuālajā ziņā (norādījumi uz kļūmēm sarakstā), gan realitātē (pateicoties tam, ka viņš strādāja par Saeimas PCTVL frakcijas konsultantu).

Kopš 2010.gada ar sarakstu aktīvi strādā LCK valdes loceklis Aleksandrs Kuzmins.

1.3.2. 1997. gadā dokuments tika publicēts toreiz vispopulārākajā krievu avīzē „SM”(«СМ»)¹, 2006. – tas tika izdots kā atsevišķa brošūra², bet 2007. – tika iekļauts grāmatā ar raksturīgu nosaukumu „Latvijas nepilsoņi” («Неграждане Латвии»)³. Tikai partijas PCTVL mājas lapā 2010.gadā atšķirību sarakstu krievu valodā⁴ ir aplūkojuši 42 360 reizes, latviešu valodā⁵ – 21 467 (pēc 2013.g. 27.septembra datiem).

2006. gada versija tika publicēta arī angļu valodā pielikumā grāmatai „Aukstā kara pēdējie gūstekņi”⁶, bet 2007. gada versija – pielikumā grāmatai „Neeksistējošās valsts pilsoņi”⁷. Tādā veidā saraksts arī bija nonācis, tostarp, līdz visiem iepriekšējā sasaukuma Eiropas Parlamenta deputātiem un visiem Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas tiesnešiem. Pēdējiem saraksts tika nosūtīts 2008. gada jūlijā kā atbilde uz vienu no viņu jautājumiem, kas tika uzdoti lietas «Andrejeva pret Latviju»⁸ mutvārdu iztiesāšanās procesā.

Starposmas saraksta 2010.gada versija (pēc 2011.gada stāvokļa) bija iekļauta grāmatas „Neeksistējošās valsts pilsoņi” angļu⁹ un franču valodā otrajā izdevumā, un kļuva pieejama pasreizējā sasaukuma EP deputātiem. Atšķirību saraksts krievu valodā bija pilnībā publicēts Krievu sabiedrības Latvijā mājas lapā¹⁰.

1 „СМ”(„SM”) Nr. 238(13424) 1997. gada 17. oktobrī.

2 Список различий в правах граждан и неграждан Латвии. – (Pilsonu un nepilsonu tiesību atšķirību saraksts) (B. Бузаев, А. Димитров, Г. Котов) Рига, ЛКПЧ, 2006 – (V. Buzajevs, A. Dimitrovs, G. Kotovs. Rīga, LCK, 2006.)

3 В.В. Бузаев. «Неграждане Латвии». Рига 2007 – (V. Buzajevs „Latvijas nepilsoņi”. Rīga, 2007.): http://www.zapchel.lv/i/doc/Negrzhdane_Latvii.pdf

4 <http://www.zapchel.lv/index.php?lang=ru&mode=elections&submode=razl>

5 <http://www.zapchel.lv/index.php?lang=lv&mode=elections&submode=razl>

6 The Last Prisoners of the Cold War, Riga, 2006: http://www.zapchel.lv/i/doc/last_prisoners.pdf

7 Vladimirs Buzajevs, Aleksejs Dimitrovs, Tatjana Zdanoka. Citizens Of A Non-Existent State (Neeksistējošās valsts pilsoņi), Latvian Human rights Committee, Riga 2008: http://www.lhrc.lv/biblioteka/CITIZENS_OF_A_NON_EXISTENT_STATE.pdf

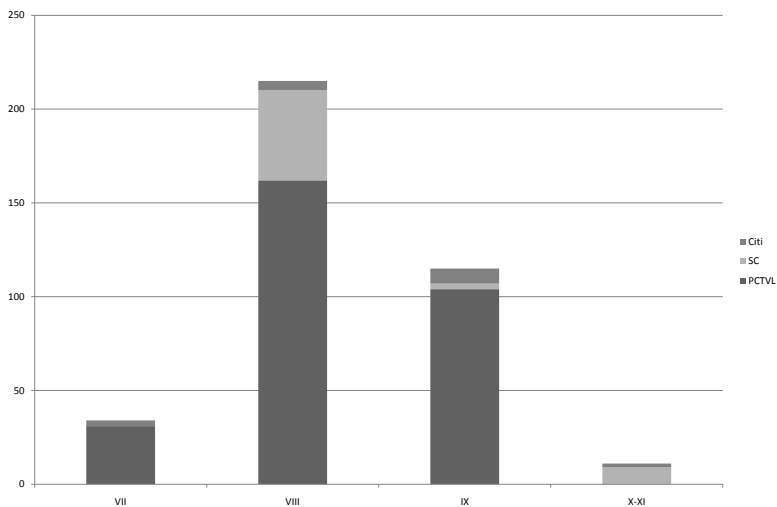
8 *Andrejeva v. Latvia* [GC], no. 55707/00, ECHR 18.02.2009.

9 http://www.zapchel.lv/i/doc/Citizens_Web.pdf

10 <http://www.russkie.org.lv/node/121>

1.4. Tiešie mēģinājumi atšķirību atcelšanai

Atšķirību atcelšanas mēģinājumu dinamika parādīta 3.zīm.

3. Zīm. Pilsoņu un nepilsoņu tiesību atšķurību atcelšanas mēģinājumu dinamika 7.-11. Saeimas pilnvaru gaitā ar iniciatoru noteicēju.

Atšķirību atcelšanas mēģinājumu līdere ir politiskās apvienības „Par cilvēka tiesībām vienotā Latvijā” frakcija, kura 7. Saeimas gaitā pārstāvēja visas partijas, kuras bija orientētas uz krievu vēlētajiem.

8. Saeimas gaitu sākumā no kopējās PCTVL frakcijas izstājās Tautas saskaņas partijas (TSP) frakcija un Latvijas Sociālistiskās partijas (LSP) frakcija. Vēlāk šīs partijas izveidoja apvienību „Saskaņas centrs” (SC), un SC frakcija parādījās vēl 8. Saeimas sastāvā. Vienkāršojot, TSP un LSP frakciju centieni atcelt atšķirības parādīti zem kopējā nosaukuma SC, bet PCTVL frakcijā palikušo deputātu darbība parādīta atsevišķi.

9. Saeimā PCTVL (jau kā partijas) un SC frakciju deputāti jau tika ievēlēti pēc atsevišķiem sarakstiem, bet turpmākajos Saeimas sastāvos tika pārstāvēti tikai frakcija SC. Pēdējos divos Saeimas sastāvos interese jautājuma risināšanai par atšķirību atcelšanu kļuva mazāka. 2013.gads izrādījās pirmais pēdējo 23 gadu starpā, kad netika ieviesta un netika atcelta neviena atšķirība.

Opozīciju partiju centieni pamatā bija instruments, lai pievērstu uzmanību šai problēmai. Un tomēr 10 atšķirības pēc viņu ierosinājuma tika atceltas (7. Saeimā – 2, 8. Saeimā – 7, 9. Saeimā – 1). 7 reizes panākumu sasniedza frakcija PCTVL, pa vienai atšķirībai tika atcelts pēc kopējās PCTVL un atbilstoši TSP un LSP iniciatīvas. Vienreiz panākumu sasniedza visas trīs frakcijas, iesniedzot kopēju pieteikumu Satversmes tiesā.

1.5. Apelācijas pie varas institūcijām

Saraksta 2007. gada versijas tulkojums latviešu valodā ir izgājis detalizētu pārbaudi valsts iestādēs, un tā teksta elementi divreiz tika pagodināti ar publikāciju oficiālajā laikrakstā «Latvijas Vēstnesis».

Pirmo reizi – 2007. gada 11. oktobrī, – pielikumā PCTVL jautājumam reģionālās attīstības ministram¹¹ tika publicēts pašvaldību saraksts, kuras nepilsoņus nepieļauj darbam komisijās un darba grupās, nosakot šo aizliegumu tieši savos normatīvajos dokumentos (34. atšķirība). Pēc jautājuma saņemšanas ministrija nosūtīja visām pašvaldībām vēstuli ar prasību atcelt likumam neatbilstošus ierobežojumus. Pašvaldību, kas tika izveidotas pēc 2009. gada jūnija, nolikumu izlases pārbaude ierobežojumus nepilsoņiem netika konstatējusi. Izņēmums ir Rīgas dome, kur nepilsoņi joprojām netiek pieļauti darbam Revīzijas komisijā.

Otro reizi – 2008. gada 7. februārī, – pielikumā jautājumam Ārlietu ministram¹² tika publicēts nepilsoņus diskriminējošo starptautisko līgumu saraksts. Kopš tiem laikiem Ārlietu ministrijas prakse nedaudz uzlabojās. Ja līdz 2006. gadam diskriminējošo līgumu skaits tikai pieauga un sasniedza 157, tad 2007. gadā to palika 145, bet 2012. gadā kļuva 146. Tiesa gan, 2007. gada šādu līgumu skaita krišanās pārsvarā ir saistīta ar Eiroparlamenta deputātes Tatjanas Ždanokas pūlēm, kas nodrošināja nepilsoņiem bezvīzu ieceļošanu uzreiz 23 Eiropas valstīs.

1.6. LR Tiesībsargs

1.6.1. Agrāk vienīgā valsts iestāde, kura uzņēmās dot novērtējumu pilsoņu un nepilsoņu tiesību atšķirību sarakstam, bija Valsts Cilvēktiesību birojs, kas 1996. gada decembrī novērtēja atšķirību samērīgumu. No tām desmit atšķirībām, kuras tika atzītas par Latvijas starptautiskajām saistībām neatbilstošām, četras (Nr. 7, 8, 36, 59 no 2. piel.) tika atceltas 1997. –98. gg., vēl trīs (Nr. 9, 10, 16) – laikposmā no 2000. līdz 2005. gadam, viena (Nr. 12) – 2012. gadā, bet pēdējās divas (Nr. 24 un 28 no 1. piel.) tā arī gaida savu kārtu jau 17 gadus.

Bet visvērienīgākā akcija, kuras mērķis bija iekļaut atšķirību sarakstu oficiālās juridiskās domas aprītē, bija PCTVL frakcijas veiktā saraksta iesniegšana Tiesībsarga ekspertīzei, kas notika 2007. gada 15. oktobrī, kad apritēja 16 gadi kopš nepilsoņu rašanās. Tiesībsargs ierosināja pārbaudes lietu, kura turpinājās gandrīz gadu, un 2008. gada 8. oktobrī¹³ atzina 7 atšķirības no toreizējām 80 (pašreiz 24., 28., 29., 50., 52., 67. atšķ. no 1. piel. un 12. atšķ. no 2. piel.) par nesamērīgām, kuras būtu jāatceļ.

Diemžēl nekādus turpmākus soļus oficiālais cilvēktiesību aizstāvis nav spēris. Vēl jo vairāk, katru reizi, kad atklājās procedūras iespēja iesniegt grozījumus attiecīgajiem likumiem, PCTVL frakcija rakstīja Tiesībsargam vēstuli ar lūgumu iesniegt

11 Deputātu jautājums Nr. 27/j9 „Par Latvijas nepilsoņu tiesību ierobežojumiem pašvaldību līmenī”

12 Deputātu jautājums Nr. 44/j9 „Par nevienlīdzīgu attieksmi pret LR pilsoņiem un LR nepilsoņiem dažos divpusējos un daudzpusējos starptautiskajos līgumos.

13 Atzinums pārbaudes lietā par atšķirībām starp Latvijas Republikas pilsoņu un nepilsoņu tiesībām: http://www.tiesibsargs.lv/lat/petijumi_un_viedokli/viedokli/?doc=396

grozījumus savā vārdā. Tiesībsargs atbildēja ar atteikumu – šī esot likumdevēju lieta, izmantojiet manu argumentāciju. PCTVL grozījumus iesniedza, bet pat Saeimas atbildīgo komisiju sēdēs nebija nedz atbalsta vēstuļu, nedz pārstāvju no Tiesībsarga biroja.

2009. gada 15. oktobrī PCTVL frakcija pati iesniedza 7 likumprojektus¹⁴ „nulles lasījumā” un ikreiz aizstāvēja tos, bet visi tie tika noraidīti jau nodošanas komisijās stadijā. Trešie pēc kārtas no tiem bija grozījumi Advokatūras likumā. V. Buzajevs, ieraudzīdams balsošanas rezultātus par pirmajiem diviem likumprojektiem, un atceroties to faktu, ka Trešajā Reihā ebrejiem aizliedza strādāt par advokātiem, publiski salīdzināja¹⁵ ierobežojumu Latvijas nepilsoņiem sarakstu (80) un ierobežojumu nacistiskās Vācijas ebrejiem sarakstu (12 akti)¹⁶.

Viena no 7 atšķirībām (tiesības nepilsoņiem strādāt par detektīvu) bija atcelta jau 11. Saeimā pēc lekslietu ministrijas iniciatīvas.

1.6.2. Tiesībsargs savā atzinumā attiecībā uz pārbaudes lietu citastarp norādīja, ka «Šobrīd pastāv vairākas jomas, piemēram, īpašumtiesības, dalība pašvaldību vēlēšanās, nodarbinātība u.c., kur normatīvajos aktos Eiropas Savienības pilsoņiem ir paredzētas plašākas tiesības nekā Latvijas nepilsoņiem. Tas rada situāciju, ka Latvijā citu Eiropas Savienības valstu pilsoņiem ir noteikts plašāks tiesību kopums nekā Latvijas nepilsoņiem, kuriem parasti ir ciešāka faktiskā saikne ar Latviju un nav tiesiskas saiknes ar citu valsti. Nepārkāpjot ... minēto valsts mērķi samazināt personu bez pilsonības un arī nepilsoņu skaitu, būtu ieteicams, balsoties uz tiesībpolitiskiem apsvērumiem, pārvērtēt nepilsoņu tiesību apjomu un likumīgās intereses katru reizi, kad Latvijā kādas tiesības tiek piešķirtas Eiropas Savienības pilsoņiem».

Šādu atšķirību, kad līdzās LR pilsoņiem tās pašas tiesības bauda arī ES pilsoņi, bet Latvijas nepilsoņiem tās ir liegtas, tolaik bija 16 no 79.

Derētu norādīt, ka līdz šim nav zināms neviens gadījums, kad kādas no privilēģijām, saskaņā ar kārtēju regulu vai direktīvu, būtu kļuvušas pieejamas ne tikai ES pilsoņiem, bet arī Latvijas nepilsoņiem.

1.6.3. Būtu lietderīgi pilnībā izklāstīt arī pirmos divus Tiesībsarga atzinuma punktus attiecībā par pārbaudes lietu:

«1. Valsts mērķis, kas izriet arī no starptautiskajām tiesībām, ir samazināt personu bez pilsonības un arī nepilsoņu skaitu. Nepilsoņa statuss tika veidots kā pagaidu statuss un nav Latvijas pilsonības paveids. Tādējādi, izvēloties šo politiku, valsts mērķis nav pilsoņa un nepilsoņa statusa saplūšana, tos maksimāli pielīdzinot savās tiesībās, bet gan personu motivēšana iegūt pilsoņa statusu, kas tiem dotu pilnvēr-

14 Likumprojekti Nr. Lp1467-1473

15 15.10.2009. Saeimas sēdes stenogramma: <http://www.saeima.lv/steno/Saeima9/091015/st091015.htm>

16 Sk., piemēram, В. В. Энгель, курс лекций по истории евреев в России, тема 16 «Евреи СССР накануне II мировой войны» – (ebreju vēstures Krievijā lekciju kurss, 16. tēma „PSRS ebreji Otrā Pasaules kara priekšvakarā”): <http://jhistory.nfurman.com/russ/russ001-16.htm>

tīgu tiesisku saikni ar valsti un plašāku tiesību un pienākumu loku.

2. Latvijas valsts ir radījusi priekšnoteikumus, lai personas, kurām tika noteikts nepilsoņa statuss, varētu iegūt Latvijas pilsonību. Ir svarīgi, lai valstij būtu pretimnākoša attieksme pret potenciālajiem pilsoņiem un viņi būtu motivēti iegūt pilsonību. Viens no veidiem, kā valsts varētu mazināt nepilsoņu skaitu, ir informējot un motivējot bērnu vecākus reģistrēt savus jaundzimušos bērnus par pilsoņiem. Par efektīvu līdzekli uzskatāma šīs reģistrācijas kārtības vienkāršošana, lai to būtu iespējams izdarīt vienlaicīgi ar bērna reģistrēšanu».

Kā valsts pilda šo savu mērķi, kas attiecas uz nepilsoņu skaita samazināšanu, tiek izklāstīts turpmāk 2. p.

1.6.4. 2010. g. augusta atšķirību saraksta versija Latvijas sabiedrisko organizāciju padomes vārdā bija nodota nākamajam Tiesībsargam Jurim Jansonam. Savā atbildē Tiesībsargs izteicās par atšķirību saraksta saīsināšanu, bet savā oficiālā mājas lapā plašsaziņas līdzekļiem izteica tieši pretēju viedokli¹⁷. Tajā jau nebija norādījumu par nepieciešamību paplašināt nepilsoņu tiesības un likvidēt nepilsoņu statusu. Kritiskas attieksmes pret paveikto nepilsoņu skaita mazināšanā vietā parādās apgalvojums, ka „Nepilsoņu skaita samazināšana nav pašmērķis” un ka nenaturalizējušies nepilsoņi „vēl joprojām tic savas kādreizējās valsts atjaunošanai tās iepriekšējās robežās”. Turklāt Tiesībsargs apgalvo, ka atšķirības starp pilsoņu un nepilsoņu tiesībām neesot diskriminējošas. Pie reizes Jansona kungs novāca no mājaslapas sava priekšteča parakstīto atzinumu par nepilsoņiem.

1.7. Jaunās saraksta versijas salīdzinošais raksturojums

Trīs gadu periods starp atšķirību saraksta divām versijām nenoveda pie to skaita ievērojama izmaiņu: atceltas vai zaudēja spēku 4 atšķirības, to vietā ieviestas 5 jaunas.

Sakarā ar zemes privatizācijas pabeigšanu zaudēja spēku atbilstošās pilsoņu privilēģijas (2. pielikuma 32. un 33. atšķirības). Turklāt pēc Reformu partijas kontrolētās IeM iniciatīvas atcelti aizliegumi nepilsoņiem strādāt par detektīviem un būt par ierindas darbiniekiem dzimtsarakstu nodaļās (2. pielikuma 12. un 13. atšķirības). Ierobežojumi dzimtsarakstu nodaļu vadošajiem amatiem saglabājās (1. pielikuma 22. atšķirība).

2010.gadā nepilsoņiem bija liegts strādāt par pašvaldības policistiem (1. pielikuma 14. atšķirība). Nepilsoņi netika pielaisti strādāt arī ostas policijā, kuru pašvaldībām atļāva veidot no 2010.gada. (15. atšķirība).

2011. gadā ieviesti speciālie ierobežojumi kritiskās infrastruktūras vadošajiem darbiniekiem. Nepilsoņi nevar būt atbildīgi par šādas infrastruktūras uzraudzību (62.atšķirība).

Pēc referenduma par otrās valsts valodas statusa piešķiršanu krievu valodai, kura organizatoru grupā bija viens LR pilsonis un trīs nepilsoņi, nepilsoņiem no

17 2011.gada 28.decembra 3 NVO kopīgā vēstule Tiesībsargam par pretrunām viņa atzinumos par nepilsoņiem: http://www.lhrc.lv/?lang=lv&mendes=men2_men2c&tid=89

2012.gada aizliedza organizēt likumdošanas iniciatīvas ceļā referendumus (38. atšķirība). Turklāt, 15 reizes bija paaugstināts arī nepieciešamais privātā kārtā vācimo parakstu skaits referendumam par tautas likumprojektu iniciēšanai, kas būtiski sarežģīja referendumu rīkošanu.

Kā kompensāciju Saeima piedāvāja 10 000 vēlētāju parakstīto iniciatīvu obligāto izskatīšanas procedūru. Nepilsoņi tiesības parakstīt šādas iniciatīvas nesaņēma (39. atšķirība).

Atšķirību saraksta saīsināšanai un naturalizācijas veicināšanai veltītām agrākajām starptautiskajām rekomendācijām, kuras Latvija „sekmīgi” ignorēja, nāca klāt 9 jaunas rekomendācijas.

Atklātas un pievienotas sarakstam trīs agrāk nepamanītās atšķirības (1.pielikuma 55., 73. un 74. atšķirības), dažām atšķirībām precizēti to darbības termiņi (2. pielikuma 28.-32. atšķirības).

2. Masu bezpilsonības samazināšanās

2.1. Nepilsoņu skaita samazināšanās tempi un iemesli

2.1.1. Normatīvos aktus, kas regulē Latvijas pilsoņu un nepilsoņu statusu, kā arī noteikumus pārejai no viena statusa uz citu, mēs jau daudzkārt bijām aprakstījuši¹⁸.

Izejot no nepilsoņu skaita samazināšanas viedokļa, interesanti šķiet vēsturiskie laikposmi kopš LR Augstākās Padomes lēmuma „Par Latvijas Republikas pilsoņu tiesību atjaunošanu un naturalizācijas pamatnoteikumiem” (15.10.1991) pieņemšanas brīža līdz naturalizācijas procesa sākumam (01.02.1995) un, attiecīgi, kopš naturalizācijas procesa sākuma līdz mūsdienām.

Pirmajā laikposmā tika veikta iedzīvotāju reģistrācija. Tās personas, kuras bija pirmskara Latvijas pilsoņi, kā arī viņu pēcnācējus, reģistrēja kā jaunas neatkarīgas valsts pilsoņus. Pārējos vai nu reģistrēja ledzīvotāju reģistrā kā personas bez noteikta statusa (bijušās PSRS pilsoņi) vai arī viņus atteicās reģistrēt (pārsvārā pretlikumīgi). Daļa no tiem pieņēma citu valstu pilsonību, pārsvārā – Krievijas.

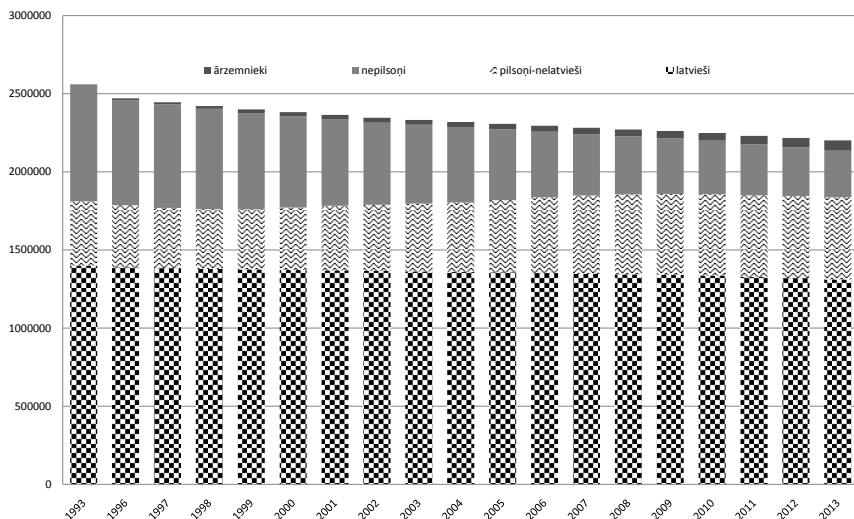
2.1.2. Pirmajā perioda nepilsoņu skaita samazināšana vērtējama kā 77 328 cilvēki, pie tam 1,3% – naturalizācijas ceļā, 16,6% – saņemot citu valstu pilsonību, 18,7% veido mirstības pārpalikums, atskaitot nepilsoņu dzimstību, 63,5% – emigrācija¹⁹.

2.1.3. Otrais laikposms tika dokumentēts daudz labāk, un priekšstatus par Lat-

18 Sk., piemēram, grāmatas «Неграждане Латвии» 3. nod. vai V.Buzajeva un I.Nikiforova grāmatas «Современная европейская этнократия: Нарушение прав национальных меньшинств в Эстонии и Латвии» (Mūsdienu Eiropas etnokrātija. Igaunijas un Latvijas mazākumtautību tiesību pārkāpšana) Latvijas sadaļas 2.nodaļu (Москва, фонд «Историческая память»), 2009.: <http://www.historyfoundation.ru/dl.php?file=79>

19 Владимир Бузаев, «Правовое положение русскоговорящего меньшинства в Латвии». (Krievvalodīgā mazākuma tiesiskais stāvoklis Latvijā) Rīga. LCK, 2012, 124.lpp.

vijas iedzīvotāju tiesisko statusu var gūt no sekojošās diagrammas (4. zīm.). Dati ņemti no Iedzīvotāju reģistra, t.i., ņemtas vērā pagaidu ekonomiskā emigrācijā esošās personas, kuras nav paziņojušas par savas dzīvesvietas maiņu.

4. zīm. Latvijas iedzīvotāju tiesiskā statusa izmaiņas

Attiecīgi, katras kategorijas skaits un īpatsvars trim galīgajiem termiņiem tiek atainoti 1. tabulā

1. tabula

Dažādas Latvijas iedzīvotāju kategorijas

Gads	1996.		2003.		2013		1996.-2013.	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	% pret 1996.
Visi iedzīvotāji	2469531		2331480		2201196		268335	10,9
Latvieši	1388420	56,2	1362666	58,4	1310546	59,5	77874	5,6
Pilsoņi nelatvieši	397791	16,1	434280	18,6	526660	23,7	-128869	-32,4
Nepilsoņi	670478	27,2	504572	21,6	297883	14,1	372595	55,6
Ārvalstnieki	12842	0,5	29962	1,3	66107	2,7	-53265	-414,8

17 gadu laikā nepilsoņu skaits samazinājās par 372 595 cilvēkiem, jeb vairāk nekā divreiz. Pie tam tikai 35% no nepilsoņu skaita samazināšanas sastādīja pilsoņu nelatviešu pieaugums, un vēl 14% – ārvalstnieku pieaugums. Pārējās samazināšanās iemesli – mirstības pārsvars pār dzimstību un emigrācija, – nav saistītas ar tiesiskā statusa izmaiņām.

Kopējā iedzīvotāju skaita zudumā latviešu daļa sastādīja tikai 29%.

Laika periodā no 1996.gada 1.janvāra līdz 2013.gada 1.janvārim Latvijas pilso-

nību naturalizācijas ceļā ieguva 139 176 cilvēki²⁰, kas sastāda tikai 37% no kopējās nepilsoņu skaita samazināšanās.

2.1.4. Citu valstu pilsonība, kas tika piešķirta bez eksāmeniem un zvērestiem, popularitātes ziņā izrādījās salīdzināma ar Latvijas pilsonību. Krievijas pilsoņu skaits (neskatoties uz mirstību un emigrāciju) laika posmā no 01.01.2010 līdz 01.07.2013 palielinājās no 31 590 līdz 45 861, jeb par 14 271 cilvēkiem. Tajā pat laikā Latvijas pilsonību naturalizācijas ceļā ieguvuši tikai 7776 pretendenti, tas ir, gandrīz divas reizes mazāk!²¹

Šī parādība, galvenokārt, ir saistīta ar vecuma, kas dod tiesības aiziet pensijā, starpību Latvijā (62 gadi, plānota paaugstināšana līdz 65 gadiem) un Krievijā (55 gadi – sievietēm, 60 – vīriešiem).

Daudz tālāk pa šo ceļu aizgāja Igaunijas krievvalodīgo kopiena, kur Krievijas pilsoņu ir vairāk, nekā nepilsoņu (2.tab.)

2. tabula.

Igaunijas un Latvijas iedzīvotāju grupu salīdzināmie dati pēc to statusa (2011./12. gg.)²²

	Igaunija			Latvija		
	abs.	relat.	rel. att. min.	abs.	relat.	rel. att. min.
Visi iedzīvotāji	1339662	100		2070371	100	
Pamatnācija	924966	69,0		1285136	62,1	
Nac. minoritātes	414696	31,0	100	785235	37,9	100
Valsts pilsoņi	1146610	85,6		1728213	83,5	
Pilsoņi nac. minoritātes	221644	16,5	53,4	443077	21,4	56,4
Ieguva pilsonību	154874	11,6	37,3	139786	6,8	17,8
Nepilsoņi	92351	6,9	22,3	295122	14,3	37,6
KF pilsoņi	94638	7,1	22,8	34091	1,6	4,3

Ja runāt tikai par jautājuma tiesisko pusi, tad Latvijas nepilsoņa statuss ir augstāks, nekā ārvalstniekam ar pastāvīgās uzturēšanās atļauju (no valsts, kas nav ES sastāvā). Nepilsoņi vismaz nevar izraidīt no valsts, aizbildinoties ar kaut kādu ieganstu. Nepilsoņu un šādu ārvalstnieku tiesību atšķirību sarakstu mēs bijām sastādījuši vēl 2004. gadā²³, bet diemžēl kopš tiem laikiem tas netika papildināts un precizēts.

20 Pilsonības un migrācijas pārvaldēs mājas lapa: http://www.pmlp.gov.lv/iv/assets/images/statistika/2013gads/naturalizacija_1995_2012pdf.pdf

21 PMLP dati – naturalizācija un iedzīvotāju reģistrs

22 Владимир Бузаев, «Правовое положение русскоговорящего меньшинства в Латвии». Рига. ЛКПЧ, 2012. Данные по числу натурализовавшихся — на 01.01.2013

23 Тенденции изменения правового статуса различных групп российских соотечественников, постоянно проживающих в Латвии, Рига. 2004, гл.2: http://www.zapchel.lv/i/doc/tendencij_2004_2.pdf

2.1.5. Starpība starp reģistra datiem uz 2012. gada 1. jūliju un un 2013. gada 1. jūliju demonstrē nepilsoņu «populācijas» gada zudumu visu faktoru dēļ 14296 cilvēku skaitā ar zuduma koeficientu $k = 0,048$. Ir zināms, ka populācijas zudumu var aprakstīt ar rismošo eksponenti, kuras pussabrukšanas periods $t = \ln(2)/k$.

Tādējādi, nepilsoņu skaits samazināsies divreiz pēc 14 (0,693/0,048) gadiem. Ja neko nemainīt, tad 2027 gadā Latvijā dzīvos aptuveni 150, bet 2041. g. – 75 tūkstoši nepilsoņu.

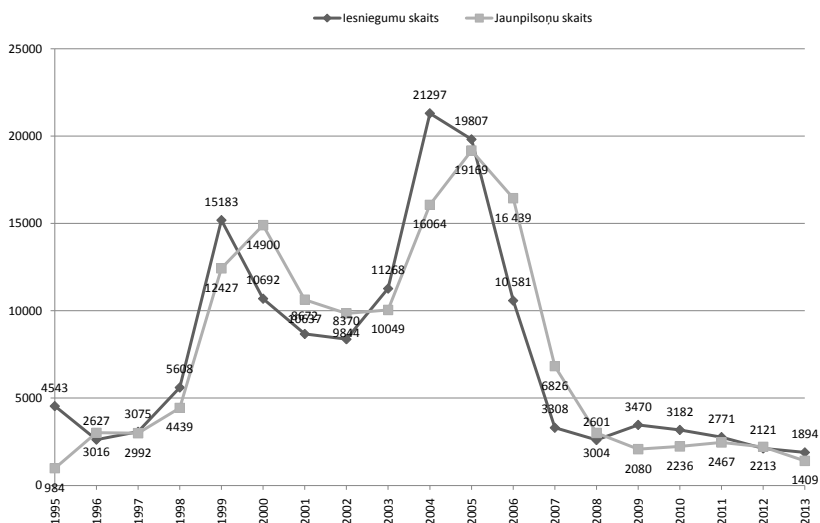
Var apgalvot, ka Tiesībsarga formulētais valsts pamatzdevums attiecībā uz nepilsoņiem (sk. 1.6.3.p.) – viņu skaita samazināšana – tiek izpildīts ārkārtīgi slikti, un pilsoņu un nepilsoņu tiesību atšķirību saraksta redakcijas atjaunošana draud palikt par aktuālu jautājumu vēl daudzus gadu desmitus.

Derētu norādīt, ka Latvijas nepilsoņi sastāda 70%, bet Igaunijas nepilsoņi – vēl 22% no visiem bezvalstniekiem starp 500 miljoniem ES iedzīvotāju. Tomēr, pēc pilsonības iegūšanas tempiem uz vienu iedzīvotāja skaitu Latvija un Igaunija ierindojās ES valstu, kandidātvalstu un EBTA valstu starpā atbilstoši 13. un 20. vietās²⁴.

2.2. Naturalizācija

2.2.1. Vidēji 18 gadu laikposmā naturalizācija bija galvenais masu bezpilsonības samazināšanās faktors.

Naturalizācijas tempi pēdējo 18 gadu laikā²⁵ tiek demonstrēti 5. zīm.

5. zīm. Naturalizācijas tempi

24 Владимир Бузаев, «Правовое положение русскоговорящего меньшинства в Латвии». Рига. ЛКПЧ, 2012, стр. 123 и 130.

25 PMLP dati. 2013. gada dati par 8 mēnešiem interpolēti uz visu gadu.

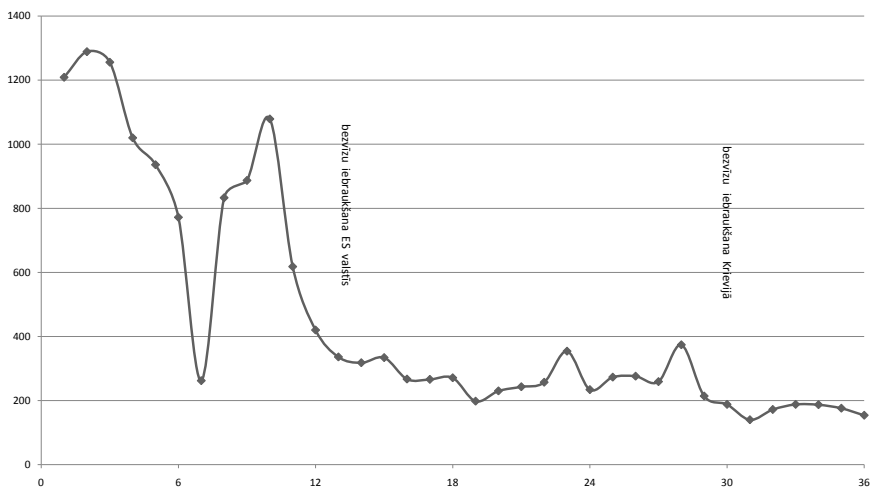
Grafikos var vērot ikgadējo pilsonībā uzņemto līknes virsotņu kavēšanos salīdzinājumā ar iesniegto iesnegumu skaita līkni, kas atbilst aptuveni gadu ilgstošai individuālai uzņemšanas pilsonībā procedūrai – no dokumentu iesniegšanas brīža līdz attiecīgā Ministru kabineta rīkojuma izdošanai.

Pirmā iesniegumu iesniegšanas līknes virsotne ir saistīta ar tā saucamo «naturalizācijas logu» atcelšanu, tas ir, ar tiesību piešķiršanu iesniegt iesnegumu jebkura vecuma personām. Otrā līknes virsotni tradicionāli skaidro ar Latvijas iestāšanos ES, lai gan tieši 2004. gadā notika krasa krievu kopienas aktivizācija sakarā ar cīņu pret tā saucamo «izglītības reformu», kas tika pārtraukta 2006. gadā.

Naturalizācijas tempi 2009.–2013. gg. izrādījās lēnāki, nekā šā procesa sākumā. Ja 2013. gada 1. jūlijā valstī bija 290 510 nepilsoņi, tad tīri matemātiski, lai viņus naturalizētu (neņemot vērā citus, 2.1. p. analizētos bezpilsonības samazināšanās veidus), būs nepieciešami apmēram 150 gadi.

Krasu naturalizācijai iesnegumu skaita lejupslīdi saista ar bezvīzu režīma ieceļošanai lielākajā daļā ES dalībvalstu ieviešanu nepilsoņiem (2007. gada janvārī), pateicoties Eiroparlamenta deputātes un LCK biedres (bijušās LCK līdzpriekšsēdētājas) Tatjanas Ždanokas iniciatīvai, kā arī ar Krievijas prezidenta pieņemto rīkojumu (pēc partijas PCTVL lūguma) par nepilsoņu bezvīzu ieceļošanu Krievijā (2008. gada jūnijā). Tomēr iesnegumu iesniegšanas tempu divkārtējā palēnināšanās notika vēl 2006. gadā.

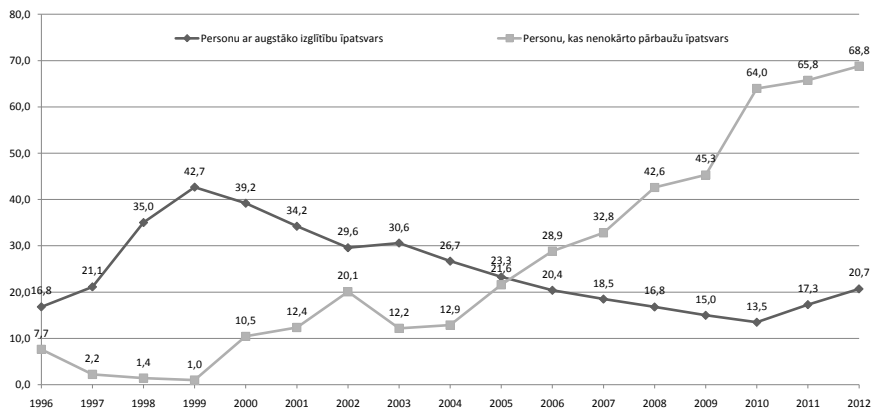
Derētu atzīmēt, ka lielākajai daļai nepilsoņu abas šīs dāvanas bija pavisam negaidītas, un no viņiem būtu jā sagaida tikai *post factum* reakcija. Iesnegumu iesniegšanas ikmēneša grafiks par 3 gadiem (6. zīm.), mūsdiā, šādu reakciju neapliecina.

6. zīm. Iesnegumu iesniegšanas grafiks pa mēnešiem 2006. – 2008. gg. laikposmā.

2.2.2. Pēdējo gadu laikā krasi pieaug to pretendentu daļa, kuri nevar izturēt divas ar normatīvajiem aktiem noteiktās pārbaudes: valsts himnas, Satversmes pamatu un Latvijas vēstures zināšanu, kā arī valsts valodas prasmes pārbaudi.

Pretendentu izglītības līmeņa un personu, kas nevar nokārtot pārbaudes, daļas salīdzinājums tiek demonstrēts 7. zīm.²⁶

7. zīm. Pretendentu izglītības līmeņa un personu, kas nevar nokārtot pārbaudes, daļas salīdzinājums

Demonstrētā aina ir klajā pretrunā ar amatpersonu daudzkārtējiem apgalvojumiem par naturalizācijas pārbaudu vienkāršību. Piemēram, iepriekšējais Valsts prezidents Valdis Zatlers paziņoja Krievijas tautai, ka 90% pretendentu nokārto eksāmenus no pirmā mēģinājuma²⁷. Bet toreizējais ārlietu ministrs Māris Riekstiņš paziņoja²⁸, ka naturalizācija «ir diezgan viegls process, kas iekļauj sevī latviešu valodas prasmes un valsts vēstures zināšanas testu. Es pat nevaru nosaukt to par eksāmenu – tas nav tik sarežģīts...».

No zīmējuma izriet, ka krievu kopienas elite naturalizējās bez īpašām problēmām, bet lielākajai daļai iedzīvotāju prasību līmenis eksāmenos ir pārāk augsts.

2.2.3. Objektīvu valodas pārbaudes sarežģītības pakāpes novērtējumu Naturalizācijas pārvalde veica 2008. gadā²⁹. Brošūra satur valodas pārbaudu pilsonības

26 Tas pats informācijas avots. Personu daļa, kas nevar nokārtot pārbaudes, šajā gadījumā – to personu summas, kuri nenokārtoja abus eksāmenus, attiecība pret kopējo pretendentu skaitu. Ņemot vērā to, ka daļa pretendentu tiek atbrīvota no viena no eksāmeniem, aprēķina daļa ir pat nedaudz pazemināta.

27 Valda Zatlera intervija radiostacijai «Эхо Москвы» („Maskavas atbalss”), 07.08.2007, <http://echo.msk.ru/programs/beseda/53848/>

28 Riekstiņš, «Mēs esam ieinteresēti labās attiecībās ar Krieviju». Intervija aģentūrai RIA «Novostji», 13.04.2009, <http://www.rian.ru/interview/20090413/167980536.html>

29 Informācija par valodas prasmes un citām zināšanu pārbaudēm pilsonības iegūšanai. LR Naturali-

pretendentiem 36 valstīs salīdzinošu analīzi. No tām 29 valstīm, kurās ir zināms valodas pārbaužu sarežģītības pakāpes līmenis pēc visas Eiropas klasifikācijas ALTE, vienīgā valsts, kurā sarežģītības kategorija bija augstāka nekā Latvijā (B2 — ceturtā no lejas pēc sarežģītības līmeņa), izrādījās Dānija. Vēl četras valstis (Lielbritānija, Latvija, Čehija un Somija) izvirza par vienu pakāpi zemākas prasības (B1). 5 valstīs (Vācija, Luksemburga, Slovēnija, Krievija, Igaunija) prasības ir par puspakāpi zemākas (A2/B1). Vēl 10 valstīs (Austrālija, Austrija, Bulgārija, Grieķija, Kanāda, Lietuva, Nīderlande, ASV, Francija, Horvātija) prasības nepārsniedz pirmo vai otro komplikētības pakāpi. 9 valstīs (Beļģijā, Īrijā, Islandē, Spānijā, Kiprā, Lihtenšteinā, Norvēģijā, Polijā, Zviedrijā) valodas prasības pretendentiem netiek izvirzītas vispār. Vismaz 6 valstīs (Austrālija, Kanāda, Lielbritānija, Lietuva, Slovēnija, ASV) vecāka gadagājuma cilvēki tiek atbrīvoti no valodas eksāmena.

2.2.4. Krievu kopienas pārstāvju vidū nav tik daudz personu, kuras varētu izturēt valodas prasmes pārbaudi uz B1 kategoriju.

2011. gadā valodas eksāmenu profesionālajai atbilstībai uz kategoriju, zemāku par B1 (ieskaitot neizturējušos), kārtoja 46% eksaminējamo. Bet pavisam jaunā gadsimta 11 gadu laikā šo procedūru izgāja 84 003 cilvēku, un 55% no tiem saņēma zināšanu novērtējumu, kas ir zemāks, nekā tas nepieciešamas naturalizācijai³⁰.

Pēc 2008. gada aptaujas datiem³¹, 57% aptaujāto nelatviešu paziņoja, ka labi runā latviski (47% — pēc 2004. gada metodoloģiski līdzīga pētījuma datiem). Pie tam 24,8% no aptaujātiem krieviem paziņoja, ka pārvalda latviešu valodu augstākās kategorijas līmenī (27,9% citu nelatviešu vidū), 32,7% — vidējās kategorijas līmenī (24,9% citu nelatviešu vidū), 34,7% — zemākās kategorijas līmenī (41,2% citu nelatviešu vidū), 7,9% nepārvalda latviešu valodu vispār (5,9% citu nelatviešu vidū). Tikai 13,9% aptaujāto krievu (13,5% citu nelatviešu) bija nokārtojuši valodas atestāciju uz augstāko kategoriju, 24,2% (20,1%) — uz vidējo, 5,9% (8,8%) — uz zemāko, 53,9% (54,6%) nebija izgājuši atestāciju.

Tas nozīmē, ka nelatviešu daļa, kuru valodas prasme ir zemāka par tām prasībām, kuras tiek izvirzītas naturalizējoties, sastāda 62% (100-13,9-24,2).

Reāli valodas atestācijas statistikas dati, kas nav saistīti ar aptaujām, ir Nodarbinātības valsts aģentūras rīcībā³². Dati par 2013. gada jūliju demonstrē, ka to bezdarbnieku vidū, kuri nav beiguši latviešu skolu (t.i., pakļauti valodas atestācijai), personu ar zemākās kategorijas apliecību vai vispār bez apliecības izrādījās 53%.

2.2.5. Naturalizācijas tempi dažādām nepilsoņu vecuma grupām krasi atšķiras (3. tab.).

zācijas pārvalde, ārējo sakaru daļa, 2008.

30 Eksaminācijas centra mājas lapa: www.visc.gov.lv

31 Valoda. Atskaite. 2008. gada marts-aprīlis: http://www.valoda.lv/downloadDoc_435/mid_150

32 Valsts Nodarbinātības aģentūras mājas lapa: <http://www.nva.lv>

**Dažādu vecuma grupu nosacītie naturalizācijas tempi
(2009. gada dati)**

Vecuma grupa (gadi)	0-14	15-17	18-30	31-40	41-50	51-60	>60
Nepilsoņu skaits	11719	3555	39082	40464	61372	74390	113513
Jaunpilsoņu skaits gada laikā	520	61	1113	352	284	171	76
Nosacītais procesa ilgums (gados)	23	59	35	115	216	435	1503

Nepilsoņu skaits katrā grupā tika aprēķināts, balstoties uz ledzīvotāju Reģistra datiem uz 2010.01.01. Jaunpilsoņu skaits vecuma grupā virs 15 gadiem aprēķināts, balstoties uz Naturalizācijas pārvaldes 2009. gada pārskata datiem par pretendentiem ar visām grupām vienādā vidējā pretendenta atbiruma koeficienta piesaisti (2080/3470). To personu skaits, kas ieguva pilsonību līdz 15 gadu vecumam (reģistrēto pēc vecāku, kuri ieguva pilsonību reģistrācijas kārtā vai naturalizācijas ceļā, iesnieguma kopā ar vecākiem) tika aizgūts no NP pārskata.

Acīmredzami, ka realitātē nenotiek nekāda vecāku ļaužu naturalizācija, kaut gan formāli likums to neaizliedz.

3. Atsevišķas atšķirības un mēģinājumi tās atcelt

3.1. Vispārējās piezīmes

Katra atšķirību grupa (sk.1.2.3.p.) tika detalizēti raksturota saraksta versijā uz 2007. g. augustu.

Turpmāk mēs detalizēti raksturosim tikai trīs no tām, ar kurām ir saistīti paši ievērojamākie ierobežojumi nepilsoņiem:

- nepilsoņu tiesības piedalīties vēlēšanās (Nr. 34. no 1. piel.) un citi līdzīgi ierobežojumi (Nr. 36–39);
- nepilsoņu tiesības saņemt pensijas un bezdarbnieka pabalstus (Nr. 63., 64.);
- tiesību atšķirības, kuras tiek noteiktas ar starptautiskajiem līgumiem (Nr. 48., 49., 53., 54., 56.-58., 65., 66., 70.).

3.2. Nepilsoņu tiesības piedalīties pašvaldību, Eiroparlamenta vēlēšanās un referendumos

3.2.1. Nepilsoņiem ir atņemtas gan aktīvās, gan pasīvās vēlēšanu tiesības vietējā līmenī, kas tika nostiprināts divos normatīvajos aktos – Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likuma (pieņemts ar citu nosaukumu 13.01.1994) un Satversmes 101. pantā (ieviests ar 30.04.2002 grozījumiem). Līdzās ar nepilsoņiem pasīvās vēlēšanu tiesības atņemtas arī bijušajiem (1991. g., kad LKP nebija nedz aizliegta, nedz vienīgā partija) Komunistiskās partijas un Interfrontes darboņiem, čekistiem un noziedzniekiem.

Pēc Latvijas uzņemšanas Eiropas Savienībā nācās grozīt gan vēlēšanu likumu, gan Satversmes 101. pantu (23.09.2004), lai paredzētu arī ārvalstnieku – ES pilsoņu, – piedalīšanos vēlēšanās gan kā vēlētajiem, gan kā kandidātiem. Bet nepilsoņiem nekas netika grozīts (sk. arī 1.2.2., 1.6.2. pp.).

Absolūti viennozīmīgs un liels ir starptautisko tiesībsargājošo organizāciju rekomendāciju skaits attiecībā par balsstiesību, tostarp, vietējās vēlēšanās, piešķiršanu pastāvīgi dzīvojošajiem ārvalstniekiem vispār un tostarp Latvijas nepilsoņiem (5.piel., 24 rekomendācijas no 30).

Kopš 1993. gada aktīvās vēlēšanu tiesības vietējās pašvaldībās tika dotas nepilsoņiem un ārvalstniekiem ar pastāvīgo uzturēšanās atļauju kaimiņvalstī Igaunijā, kas arī bija atņēmusi pārejas politiskās tiesības lielākajai daļai krievvalodīgo iedzīvotāju.

Pēc stāvokļa 2007. gada jūnijā, 17 ES valstīs (Beļģija, Čehija, Dānija, Igaunija, Spānija, Somija, Ungārija, Īrija, Lietuva, Luksemburga, Malta, Holande, Portugāle, Zviedrija, Slovēnija, Slovākija, Lielbritānija) pašvaldību vēlēšanās varēja piedalīties personas, kuras nav ES pilsoņi. Turklāt, 13 valstīs no tām personām, kurām nav ES pilsonība, tika dotas gan aktīvās, gan pasīvās vēlēšanu tiesības. Tiesa gan, citās ES valstīs (piemēram, Čehijā, Spānijā, Maltā, Portugālē, Lielbritānijā) tiesības piedalīties vēlēšanās bija ierobežotas (piemēram, tika garantētas tikai atsevišķu valstu pilsoņiem uz divpusējo līgumu pamata vai arī bijušo koloniju pilsoņiem).

10 valstīs (Austrija, Bulgārija, Kipra, Vācija, Francija, Grieķija, Itālija, Latvija, Polija, Rumānija) šādas tiesības neparedzēja³³.

3.2.2. Pēdējo 80 gadu laikposmā, kas ietver sevī K. Ulmaņa diktatūru, atrašanos PSRS sastāvā un pašreizējo etniskās demokrātijas variantu, vispārējās alternatīvās pašvaldību vēlēšanas notika tikai vienu reizi – 1989. gadā. 1994., 1997., 2001., 2005., 2009. un 2013. gada vēlēšanas nevar saukt par vispārējām.

Atsevišķās pilsētās pieaugušu rīcībspējīgu iedzīvotāju skaits, kas netiek pielaisti vēlēšanās, tuvojas to personu skaitam, kuras vēlas un var tajās piedalīties (4. tab.)³⁴.

4. tabula

Personu, kurām ir dotas tiesības un nav dotas tiesības piedalīties 2009. un 2005. gada vietējās vēlēšanās Latvijas lielpilsētās, skaita novērtējums

2009.g. Reģions:	Liepāja	Rīga	Ventspils	Daugavpils	Jelgava	Jūrmala	Rēzekne	Latvija kopumā
Pilsoņi	61260	508290	32269	78698	51788	42700	32291	1860297
Nepilsoņi	19546	178232	8780	21705	12119	11463	2741	351435
Ārvalstnieki	4033	26748	1950	3768	1388	1916	435	49871
Pavisam	84839	713270	42999	104171	65295	56079	35467	2261603
Nepilsoņi un ārvalstnieki	23579	204980	10730	25473	13507	13379	3176	401306

33 Geyer F. Trends in the EU-27 regarding participation of third-country nationals in the host country's political life. Briefing paper, the European Parliament's Committee on Civil Liberties, Justice and Home Affairs.

34 Sastādot tabulu, tika izmantoti CSP un CVK dati. Pieaugušo personu skaits, kurām ir atņemtas vēlēšanu tiesības, tika novērtēts proporcionāli vēlētajū un LR pilsoņu skaitam.

Vēlētāju skaits	kas iekļauti sarakstos 2009.g. 6.jūnijā vēlēšanās	47543	411279	25520	63472	40545	34451	26299	1489629
	Tie, kas piedalījās vēlēšanās	25232	242358	12861	35063	21070	20053	14162	801348
Pieaugušo nepilsoņu un ārvalstnieku skaits		18299	165858	8486	20545	10575	10794	2587	321345
Papildu vēlētāju īpatsvars	Attiecībā pret sarakstos iekļautajiem	0,385	0,403	0,333	0,324	0,261	0,313	0,098	0,216
	Attiecībā pret vēlētajiem, kuri piedalījās vēlēšanās	0,725	0,684	0,660	0,586	0,502	0,538	0,183	0,401
2005.g. Reģions:		Liepāja	Rīga	Ventspils	Daugavpils	Jelgava	Jūrmala	Rēzekne	Latvija kopumā
Pilsoņi		58064	493303	30963	78048	50175	40602	32650	1834282
Nepilsoņi		24780	210164	11405	27489	14509	13436	3425	418440
Ārvalstnieki		2746	21240	1442	2723	1145	1475	310	38043
Pavisam		85590	724707	43810	108260	65829	55513	36385	2290765
Nepilsoņi un ārvalstnieki		27526	231404	12847	30212	15654	14911	3735	456483
Vēlētāju skaits	kas iekļauti sarakstos 2005.g. 12.martā vēlēšanās	43352	385967	23667	60698	37918	31460	26150	1418445
	Piedalījušos vēlēšanās skaits	21587	204056	11713	33186	16822	18346	16105	749709
Pieaugušo nepilsoņu un ārvalstnieku skaits		20552	181054	9820	23496	11830	11554	2991	352997
Papildu vēlētāju īpatsvars	Attiecībā pret sarakstos iekļautajiem	0,474	0,469	0,415	0,387	0,312	0,367	0,114	0,249
	Attiecībā pret vēlētajiem, kuri piedalījās vēlēšanās	0,952	0,887	0,838	0,708	0,703	0,63	0,186	0,471

Masveida bezpilsonības rezultātā gan starp deputātu kandidātiem, gan arī starp ievēlētajiem pašvaldību deputātiem ir vērojama krasa etniskā disproporcija (5. tab.).³⁵

5.tabula

Mazākumtautību deputātu kandidātu un deputātu īpatsvars salīdzinājumā ar to daļu iedzīvotāju sastāvā laika periodā no 1997.gada līdz 2013.gadam.

gads	kandidāti	deputāti	vēlētāji	iedzīvotāji
1997	6,02		21,7	43,4
2001	7,9	7,55	23,2	42,1
2005	11,14	9,72	25,4	41,2
2009	12,2	9,34	27,8	40,7
2013	13,72	10,5	27,7	39,5

35 Dati par deputātiem un deputātu kandidātiem par 2001.–2009.gg. – CSP, Pr10 tab., par 2013.g. – CVK. No 1618 deputātiem, kas bija ievēlēti 2013.gadā, 411 nav norādījuši CVK savu tautību un tā bija noteikta pēc ekspertu vērtējumiem. Attiecīga proporcija tika izplatīta arī uz 2001.–2009.gg. datiem.

Šī disproporcija raksturīga visiem Latvijas statistiskajiem reģioniem. (6. tab.)³⁶. 70% pašvaldībās ievēlēti ne vairāk kā pa vienam mazākumtautību pārstāvim, tajā skaitā 49% pašvaldībās – neviens. Pie tam, mazākumtautību īpatsvars šajās pašvaldībās Latvijas pilsoņu vidū svārstās no 3% līdz 33%, iedzīvotāju vidū – no 4% līdz 42%.

6.tabula

Mazākumtautību deputātu īpatsvars statistiskajos Latvijas reģionos pēc 2013.gada vēlēšanām.

Reģions	deputāti	vēlētāji	iedzīvotāji
Lielpilsētas	30,81	41,5	56,0
Latgale	18,18	36,9	42,2
Vidzeme	6,61	14,5	22,6
Zemgale	5,63	14,6	23,0
Kurzeme	4,50	6,7	10,7

3.2.3. Mēs esam fiksējuši 37 mēģinājumus atcelt aizliegumu nepilsoņiem piedalīties vietējās vēlēšanās (7. tab.). Tabulā tiek norādīts Saeimas sasaukums, priekšlikuma izskatīšanas datums, tips un likumprojekta reģistrācijas numurs; lasījuma numurs, kurā likumprojekts tika izskatīts, grozījumus iesniegusi frakcija un to runātāju saraksts, kuri atbalstīja grozījumu.

7. tabula

Mēģinājumi atcelt ierobežojumu nepilsoņiem balsot vietējās vēlēšanās piecu sasaukumu Saeimu pilnvaru laikposmā

№	Saeima	Datums	Likums	Las	Frakcija	Uzstāšanās „par”
1	V	1993.12.16	Vēl. likums (110)	2.	Saskaņa- Latvijai	J. Jurkāns
2	V	1993.12.16	Vēl. likums (110)	2.	Līdztiesība	F. Stroganovs
3	V	1994.01.13	Vēl. likums (110)	3.	Saskaņa- Latvijai	-
4	VI	1996.10.10	Vēl. likums (271)	2.	TSP	J. Urbanovičs (2), V. Dozorcevs (2), A. Golubovs, M. Lujāns
5	VI	1996.10.10	Vēl. likums (271)	2.	LSP-Līdztiesība	Sk. iepriekš
6	VI	1996.11.06	Vēl. likums (271)	3.	LSP-Līdztiesība	M. Lujāns
7	VI	1996.12.06	Vēl. likums (512)	2.	LSP-Līdztiesība	M. Lujāns
8	VII	2000.01.27	Vēl. likums (204)	2.	PCTVL	M.Mitrofanovs, J.Urbanovičs
9	VII	2000.04.06	Vēl. likums (204)	3.	PCTVL	M.Mitrofanovs (2), J. Jurkāns, J. Plineris, A. Bartaševičs
10	VII	2000.11.16	Vēl. likums (717)	2.	PCTVL	-
11	VIII	2003.04.10	Satversme (158)	2.	PCTVL	Netika balsots (Kārtības rullis)
12	VIII	2004.01.15	Satversme (582)	0.	PCTVL	A.Aleksejevs
13	VIII	2004.01.15	Vēl. likums (717)	0.	PCTVL	J. Sokolovskis
14	VIII	2004.06.17	Satversme (818)	2.	LSP	-

36 Tiek apvienoti dati par 9 lielākajām Republikas pilsētām. Attiecīgi, no 4 statistisko reģionu datiem dati par šeit esošām pilsētām bija izslēgti.

15	VIII	2004.06.17	Satversme (818)	2.	PCTVL	A. Aleksejevs, A. Tolmačovs, J. Pliners, N. Kabanovs
16	VIII	2004.06.17	Satversme (818)	2.	TSP	V. Agešins
17	VIII	2004.09.23	Satversme (818)	3.	TSP	B. Čilevičs (2), J. Pliners, A. Barteševičs, V. Buzajevs
18	VIII	2004.09.23	Satversme (818)	3.	PCTVL	A. Aleksejevs
19	VIII	2004.10.21	Vēl. likums (893)	2.	LSP	-
20	VIII	2004.10.21	Vēl. likums (893)	2.	TSP	-
21	VIII	2004.10.21	Vēl. likums (893)	2.	PCTVL	V. Buzajevs, B. Čilevičs, J. Sokolovskis
22	VIII	2004.11.11	Vēl. likums (893)	3.	LSP	A. Golubovs (2), V. Buzajevs
23	VIII	2004.11.11	Vēl. likums (893)	3.	PCTVL	A. Aleksejevs, N. Kabanovs
24	VIII	2005.03.03	Satversme (1122)	0.	PCTVL	J. Pliners
25	VIII	2006.04.06	Satversme (1643)	0.	PCTVL	J. Pliners
26	VIII	2006.04.06	Vēl. likums (1644)	0.	PCTVL	V. Buzajevs
27	IX	2007.03.22	Vēl. likums (89)	2.	SC	A. Golubovs (2), J. Pliners, V. Buhvalovs, M. Mitrofanovs (2), V. Buzajevs, S. Mirskis, N. Kabanovs, B. Čilevičs
28	IX	2007.03.22	Vēl. likums (89)	2.	PCTVL	Sk. Augstāk
29	IX	2007.04.26	Vēl. likums (89)	3.	PCTVL	J. Pliners (2), A. Klementjevs, J. Sokolovskis, V. Buzajevs (2), B. Čilevičs, A. Golubovs (2)
30	IX	2008.03.06	Vēl. likums (631)	2	PCTVL	J. Pliners, V. Buhvalovs, V. Buzajevs (2)
31	IX	2008.06.29	Vēl. likums (564)	2	PCTVL	J. Pliners, V. Buhvalovs, V. Buzajevs
32	IX	2008.06.29	Vēl. likums (564)	2	SC	Iesniedz N. Ušakovs, nav aizstāvēts
33	IX	2008.09.18	Vēl. likums (840)	0	PCTVL	J. Pliners
34	IX	2008.10.02	Vēl. likums (564)	3	PCTVL	J. Pliners (2), V. Buhvalovs, V. Buzajevs (2)
35	IX	2008.12.11	Vēl. likums (998)	0	PCTVL	J. Pliners, V. Buzajevs
36	IX	2009.01.15	Satversme (1057)	0	PCTVL	J. Pliners
37	IX	2009.12.10	Satversme (1620)	0	PCTVL	V. Buzajevs

Kā tas ir redzams no tabulas, tika izdarīti 9 mēģinājumi grozīt LR Satversmi un vēl 28 – pašu Vēlēšanu likumu.

Saeimas Kārtības Rullis paredz divus attiecīgo priekšlikumu iesniegšanas veidus.

Pirmais: pieci Saeimas deputāti var iesniegt atsevišķu likumprojektu, kuru izskata tā saucamajā „nulles lasījumā” (sk. mēģinājumus nr. 12, 13, 24-26). Šādas pieejas priekšrocība – iesniegšanas laika brīva izvēle. Trūkums – saīsināta debašu procedūra. Vienam no iniciatoriem tiek dotas tiesības uz 5 minūšu uzstāšanos, pēc tās seko balsošana (šajā gadījumā vienmēr negatīvā) par likumprojekta nodošanu komisijām.

Otrais veids – grozījumu iesniegšana jau atvērtajiem likumprojektiem to caurlūkošanas laikā otrajā vai trešajā lasījumā. Paši šie likumprojekti, kurus iesniedz valdošā koalīcija, parasti ir grozījumi spēkā esošajā likumā (šajā gadījumā Vēlēšanu likumā vai Satversmē). Kārtības Rullis ļauj katram deputātam iesniegt grozījumus jebkuram apspriežamā likuma pantam, tajā skaitā arī tādus grozījumus, kuriem nav nekāda sakara ar sākotnējo likumprojektu. Izņēmums ir tikai Satversme, kurā var iesniegt grozījumus tikai tiem pantiem, kas tiek izskatīti likumprojekta virzībā nulles un pirmajā lasījumos, ar ko arī var izskaidrot PCTVL neveiksmīgo mēģinājumu nr. 11.

Likumprojekta izskatīšanas otrajā un trešajā lasījumā laikā debatēs par jebkuru grozījumu var uzstāties neierobežots skaits deputātu. Tiesa gan, viens deputāts sakarā ar vienu grozījumu var uzstāties tikai divreiz: 5 un 2 minūtes.

Kā tas ir redzams no tabulas, tieši šo veidu 28 gadījumos no 37 arī izmantoja opozīcijas deputāti.

Otrā veida trūkums ir tas, ka nepieciešams pacietīgi gaidīt to brīdi, kad valdošās koalīcijas deputātiem radīsies vēlme atvērt opozīcijai nepieciešamo likumprojektu.

Opozīcijas pārstāvjiem galvenais ir nepalaist garām to momentu, kad var iesniegt grozījumus un pilnvērtīgi izmantot iespēju diskusijai. No tabulas var redzēt, ka 8. Saeimas (15 mēģinājumi) un 9. Saeimas (15 mēģinājumi) deputāti ir daudz modrāki, nekā viņu priekšgājēji (pa 3-4 mēģinājumiem iepriekšējo triju sasaukumu Saeimā).

No 37 mēģinājumiem atcelt atšķirības 11 pieder pašreizējam vai bijušajam „Saskaņas Centram” (SC, Tautas Saskaņas partija, Latvijas Sociālistiskā partija), 20 – PCTVL (pēdējo divu Saeimu pilnvaru laikā PCTVL, kustība «Līdztiesība»), 6 – bija šo partiju kopīgais projekts (PCTVL 7. Saeimā, frakcija LSP-Līdztiesība).

LR 9. Saeimā SC un PCTVL frakcijās bija, attiecīgi, 18 un 5 deputāti. Tēzi par nepieciešamību sabiedriskā kārtā apspriest jautājumu par nepilsoņu pieļaušanu daļībai vietējās vēlēšanās 9. Saeimas pilnvaru laikā izvirzīja arī partija LPP/LC, kura vēlāk ietilpst apvienībā «Par labu Latviju», kurai 9. Saeimā bija 26 deputāti. Bet ar savu balsojumu viņi nekad neatbalstīja priekšlikumus par nepilsoņu pieļaušanu pašvaldību vēlēšanās.

Apvienībā «Par labu Latviju» pastāvēja arī 10. Saeimas sastāvā, un SC – 10. Saeimas un 11. Saeimas sastāvā. Tomēr nekādus jaunus priekšlikumus atļaut nepilsoņiem balsot vietējās vēlēšanās šie politiski spēki nav izvirzījuši.

SC un PCTVL priekšlikumi būtiski atšķiras. Parasti SC piedāvāja piešķirt tikai aktīvās balsstiesības un tikai nepilsoņiem. PCTVL orientējās uz Konvenciju par ārvalstnieku piedalīšanos sabiedriskajā dzīvē vietējā līmenī un pieprasa piešķirt aktīvās vēlēšanu tiesības ne tikai nepilsoņiem, bet arī ārvalstniekiem ar trīs gadu pastāvīgās uzturēšanās termiņu. Lai piešķirtu pasīvās vēlēšanu tiesības, tiek piedāvāts pastāvīgās uzturēšanās cenzs 5 gadu apmērā. Tieši šīs prasības Latvijai arī satur lielākā daļa starptautisko rekomendāciju, kas pievienotas sarakstam.

Salīdzinājumam, ES pilsoņiem pastāvīgās uzturēšanās cenzs vispār netiek izvirzīts, viņi var kļūt par deputātu kandidātiem, pirmo reizi ierodoties Latvijā trīs mēnešus pirms vēlēšanās (laikposms, kas nepieciešams personas iekļaušanai Vēlētāju Reģistrā). Pēc 1993. gada ledzīvotāju Reģistra datiem, 1/3 nepilsoņu dzimuši Latvijā, bet vidējais pastāvīgās uzturēšanās cenzs sastādīja toreiz 26 gadus³⁷.

3.2.4. Publiski no Saeimas tribīnes atšķirības atcelšanu aizstāvēja 19 deputāti (sk. 7. tab.). Paši aktīvākie: Jakovs Pliners (15 uzstāšanās), Vladimirs Buzajevs (14), Aleksandrs Golubovs (7).

37 В. В. Бузаев, Неграждане Латвии, Рига, 2007. (V. Buzajevs, Latvijas nepilsoņi, Rīga, 2007., 13.lpp.)

Deputātu priekšlikumu aizstāvēšana 9. Saeimas periodā tālu pārsniedza ietvarus, kurus paredz Kārtības Rullis.

Piemēram, 30. un 33. mēģinājumus (attiecīgi, 2008. gada 6. martā un 18. septembrī) pavadīja attiecīgās rakstveida argumentācijas³⁸ un pusotra desmita sabiedrisko organizāciju atbalsta vēstuļu izplatīšana Saeimā, kā arī nelieli mītiņi pie ieejas Saeimas ēkā.

34. mēģinājumu (2008. gada 2. oktobrī) pavadīja PCTVL frakcijas vēstules iesniegšana Prezidentam ar lūgumu neizsludināt likumprojektu, kas neparedz nepilsoņu tiesības piedalīties vēlēšanās, kā arī pieņemt sabiedrisko organizāciju delegāciju ar mērķi izskaidrot pozīciju šajā jautājumā. Vēstulei klāt tika pieliktas 13 starptautisko organizāciju rekomendācijas par tiesību piešķiršanu nepilsoņiem piedalīties vēlēšanās un aprēķini, kas liecina par to, ka no nepilsoņiem pašvaldību uzturēšanai tikai ienākuma nodokļa veidā vien tika iekasēti ap 1 500 000 000 latu (8.tab.).

8. tabula

Ienākuma nodokļa summa, kuru iekasēja no nepilsoņiem pašvaldību uzturēšanai

Gads	Iedzīvotāji (tūkst. cilvēki)				Personu bez LR pilsonības daļa	Ienākuma nodoklis (mln. Ls)			Cenu indekss	Nepilsoņu izmaksāts ar indeksāciju (mln. Ls)
	Nepilsoņi	ārvalstnieki	Kopumā bez LR pilsonības	Pavisam iedzīvotāju		Pavisam	Pašvaldībām	Nepilsoņu izmaksāts		
1994.									2,74	93,33
1995.	731		731	2529	0,289	133,1	133,1	38,47	2,33	89,76
1996.	704		704	2473	0,285	153,1	153,1	43,58	1,98	86,47
1997.	665	12	677	2444	0,277	183,5	131,4	36,39	1,83	66,55
1998.	634	20	654	2422	0,27	219,6	157,2	42,46	1,75	74,2
1999.	620	23	643	2412	0,267	239,8	171,7	45,77	1,71	78,18
2000.	588	26	614	2387	0,257	261,1	186,9	48,09	1,66	79,97
2001.	551	29	580	2360	0,246	283,8	203,2	49,94	1,62	81,03
2002.	523	30	553	2340	0,236	323,6	231,7	54,76	1,59	87,21
2003.	504	32	536	2331	0,23	367,1	263,5	60,59	1,55	93,75
2004.	481	33	514	2317	0,222	435,5	311,9	69,19	1,46	100,77
2005.	452	35	487	2303	0,211	509,1	371,7	78,6	1,36	107,25
2006.	418	38	456	2291	0,199	657,2	493,2	98,17	1,28	125,71
2007.	386	42	428	2280	0,188	870,5	687,7	129,1	1,18	151,94
2008.	372	46	418	2276	0,184	1006	804,8	147,8	1	147,81
Kop-summa								976,9		1463,91

35. mēģinājums (2008. gada 11. decembrī) tika veikts nedēļu pēc kārtējās Eiropas Padomes Vietējo un reģionālo pašvaldību kongresa rekomendācijas publiskošanas

38 В. В. Бузаев, 10 аргументов за право неграждан участвовать в муниципальных выборах (10 аргументи par nepilsoņu tiesībām piedalīties pašvaldību vēlēšanās). Avīze «Čas» 2008.g. 11. septembrī: http://www.chas-daily.com/win/2008/09/11/l_040.html?r=30&

(nr. 20, 5. piel.), un, protams, ar norādi uz to. Uzreiz pēc likumprojekta noraidīšanas viens no šī darba autoriem no Saeimas tribīnes paziņoja, ka LCK uzsāk vēstulju nosūtīšanas uz tām starptautiskajām institūcijām, kuras deva Latvijai rekomendācijas pieļaut nepilsoņus pie vietējām vēlēšanām, kampaņu.

36. mēģinājuma (2009. gada 10. decembrī) gaitā Saeimai tika uzrādīti statistikas dati par neproporcionāli mazo mazākumtautību pārstāvību deputātu kandidātu vidū pēdējās piecās vispārējās vēlēšanās (sk. iepriekš 5. tab.) un materiālus par attiecīgajām sabiedriskās domas aptaujām³⁹.

Pēdējais darbs, viens no kura autoriem ir LCK biedrs, tika reprezentēts sabiedrībai divas dienas pirms 2009. gada pašvaldību vēlēšanām. Aptaujā piedalījās 862 pilsoņi un 279 nepilsoņi, kas tika atlasīti ar nejauša iztvēruma metodi.

77,3% aptaujāto nepilsoņu izteicās, ka ir gatavi piedalīties vēlēšanās gadījumā, ja viņiem tiks dotas balsstiesības. No tiem tikai 35% aptaujāto nepilsoņu izteica vēlmi balsot par partijām, kuras aizstāv viņu intereses (PCTVL, Saskaņas centrs). 18% aptaujāto bija gatavi balsot par visām tām partijām, kuras sola ņemt vērā krievvalodīgo intereses, vēl 24% – par partijām, kuras nav noskaņotas pret krieviem, un 17%, veicot izvēli, «krievu jautājumu» vispār neņemtu vērā.

Aptauja pilsoņu vidū demonstrēja, ka 46% pozitīvi izturas attiecībā pret ideju piešķirt nepilsoņiem balsstiesības, 26% – negatīvi. Aptauja, kuru pirms gada rīkoja pēc Sabiedrības Integrācijas lietu sekretariāta pasūtījuma⁴⁰ (1200 aptaujāto, kas sadalīti pēc dzīvesvietas, etniskās piederības, pilsonības un vecuma, proporcionāli šiem raksturojumiem iedzīvotāju vidū), deva sekojošus rezultātus: par balsstiesību piešķiršanu nepilsoņiem – 47%, pret – 39%.

3.2.5. Par pašvaldību attieksmi pret nepilsoņiem, kuri netiek pieļauti dalībai pašvaldību vēlēšanās, var spriest pēc jau atceltajām (6., 19., 25., 39.–41., 44., 45. atšķ. no 2. piel.) un pēdējo spēkā esošo (35. atšķ. no 1. piel.) atšķirību starp pilsoņiem un nepilsoņiem, kas tika ieviestas pašvaldību līmenī.

Tostarp, līdz 2009. gada pašvaldību vēlēšanām nepilsoņus nelaida strādāt jebkurās komisijās un darba grupās vismaz 28 reģionos (35. atšķ.), kaut gan no likuma šis ierobežojums tika izslēgts pirms 13 gadiem. Iespējams, ka par signālu pašvaldībām kļuva likumā paredzētais ierobežojums nepilsoņiem strādāt daudzās vēlēšanu komisijās, ieskaitot arī iecirkņu komisijas (41. atšķ.), kuras veido tās pašas pašvaldības. Vēlēšanu komisiju locekļu darbību apmaksā no nodokļu maksātāju līdzekļiem. Ja nepilsoņi tiktu pieļauti darbam vēlēšanu komisijās, tas veicinātu viņu iesaistīšanos sabiedriskajā dzīvē. It īpaši, ja ņemt

39 Viktors Makarovs un Aleksejs Dimitrovs. Latvijas nepilsoņi un balsstiesības: kompromisi un risinājumi. Rīga, 2009: http://www.politika.lv/temas/sabiedribas_integracija/17591/

40 Kvantitatīvs un kvalitatīvs pētījums par sabiedrības integrācijas un pilsonības aktuālajiem aspektiem, SIA „AC Konsultācijas”, Rīga, 2008., 53 lpp.: http://www.tm.gov.lv/lv/noderigi/sabiedribas_integracija/sabiedr_integrācijas_aktualie_asp_2008.pdf

vērā, ka likums neliedz nepilsoņiem būt par novērotājiem vēlēšanās, ko nepilsoņi aktīvi izmanto.

3.2.6. Vietu skaita sadalīšana Eiroparlamentā (katrai no ES dalībvalstīm) tiek veikta nevis proporcionāli to personu skaitam, kas tiek pielaistas dalībai vēlēšanās, bet gan proporcionāli iedzīvotāju skaitam katrā valstī. Attiecīgi, 2 Latvijas vietas Eiroparlamentā no 9 «pieder» nepilsoņiem, kuriem ir liegtas tiesības piedalīties vēlēšanās (36. atšķ. 1. piel.). Balsstiesību piešķiršana nepilsoņiem Eiroparlamenta vēlēšanās varētu kļūt par soli, kas tiek sperts virzienā, lai atzītu viņu lomu Eiropas Savienībā, par kuras iedzīvotājiem tie kļuva vienlaicīgi ar Latvijas pilsoņiem, turklāt neprasot nepilsoņu viedokļi. Iespējams, balsstiesību piešķiršana nepilsoņiem kalpotu arī par stimulu atcelt tos 16 nepilsoņu tiesību ierobežojumus, kuros valsts teritorijā līdžās ar Latvijas pilsoņiem tiesības bauda arī ES pilsoņi.

No tā izriet vēl 6 mēģinājumi (viens vēl 8. Saeimā), kurus veica vienīgi PCTVL, piešķirt nepilsoņiem aktīvās vēlēšanu tiesības Eiroparlamenta vēlēšanās. Pēdējais mēģinājums notika 2009. gada 23. aprīlī, un tā būtība bija tajā, lai dotu nepilsoņiem balsstiesības 2014. gada vēlēšanās.

3.2.7. Dot nepilsoņiem tiesības piedalīties referendumos (37. atšķ.) tika piedāvāts, pieņemot grozījumus LR Satversmē, kas saistīti ar nepieciešamību rīkot referendumu par Latvijas iestāšanos ES.

Topošie nepilsoņi piedalījās 1991. gada 3. marta referendumā (aptaujā) par Latvijas neatkarību. Turpmākie referendumu vai sagatavošanās procedūras tiem (parakstu vākšana) notika jau bez viņu piedalīšanās. Tai skaitā arī divi (1995. un 1998. gg.) – par naturalizācijas procedūru, kas attiecas gandrīz vienīgi uz nepilsoņiem. Pārējie – par pensijas vecuma paaugstināšanas nepieļaušanu un pensiju neizmaksāšanu strādājošiem pensionāriem (1997.), par «Latvenergo» privatizāciju (2000.), par dalību ES (2003.), ministru prezidenta kontroli pār drošības dienestiem (2007.), vēlētāju tiesībām atlaist Saeimu un pensiju minimālā apmēra paaugstināšanu (abi – 2008. augustā), Saeimas atlaišanu (2011.) un krievu valodas statusu (2012.). Par katru no šiem gadījumiem gribētos uzzināt atsevišķi, kāds ir to cilvēku viedoklis, kuri uzstājas pret nepilsoņu pielaišanu dalībai referendumos.

Par nepilsoņu diskriminācijas netiešu rezultātu kļuva tas, ka Latvijā nav likuma par referendumu (aptauju) pašvaldību līmenī. To, ka nepilsoņi netiek pielaisti pie šāda veida aptaujām būtu ārkārtīgi grūti pamatot.

Vēl 6. Saeimas laikos (1997. 04.06.) Valsts pārvaldes un pašvaldību lietu komisija iesniedza Saeimā likumprojektu «Par pašvaldību aptaujām», pēc tam pati to atsauca un 1998. gada martā iesniedza alternatīvo likumprojektu ar tādu pašu nosaukumu, kas tika atbalstīts pirmajā lasījumā. 7. Saeimā likumprojektam izdevās pārvarēt divus lasījumus. Savukārt, 8. Saeima atteicās turpināt tā izskatīšanu. Šis likumprojekts paredzēja divus aptaujas variantus: ar lēmējtiesībām (tikai pilsoņiem) un konsultatīvo (visiem pastāvīgajiem iedzīvotājiem).

9. Saeimā PCTVL iesniedza kā grozījumus likumam „Par pašvaldībām” pilnībā izstrādāto likumprojektu par vietējiem referendumiem. Grozījumus noraidīja, bet

likumā „Par pašvaldībām” parādījās uzdevums valdībai (kopš 17.07.2008.) līdz 2009. gada decembrim izstrādāt likumprojektu par vietējiem referendumiem. Valdība izstrādāja likumprojektu⁴¹, saskaņā ar kuru referendumā varētu piedalīties tikai LR un ES pilsoņi, un arī pašiem referendumiem tika piešķirts vienīgi rekomendējošs raksturs. Likumprojekts tā arī nebija ienācis Saeimā, un valdībai deva jaunu termiņu – šoreiz līdz 2011. gada 11. decembrim. 2013. gadā likumprojekts beidzot tika iesniegts Saeimā un pieņemts pirmajā lasījumā.

Domājams, ka par Saeimas pasivitātes atbalsi arī kļuva divu pagastu iniciatīva, kas paredzēja konsultatīvās aptaujas, bet vienīgi vēlētajiem (19. atšķ. no 2. piel.).

Par piemēru paralēlam kā nepilsoņu, tā arī pilsoņu tiesību ierobežojumam kalpo augstāk 1.6. punktā aprakstītie grozījumi likumam „Par tautas nobalsošanu...”, kas ne tikai liedza nepilsoņiem tiesības tiesības organizēt referendumus likumdošanas iniciatīvas ceļā (38. atšķirība), bet faktiski pilnībā likvidēja referendumus par vēlētajū izstrādātiem likumprojektiem, 15 reizes paaugstinot nepieciešamo kvorumu sākotnējā posmā.

3.2.8. Pirmspēdējā (ieviešanas laika ziņā, 2012. gada janvāris) atšķirība ir liegums nepilsoņu griezties Saeimā ar kolektīvajiem iesniegumiem, kuri būtu obligāti izskatīšanai Saeimā (39. atšķirība). Tas ir tiešā pretrunā ar LR Satversmes 104.pantu, kur paredzētas tiesības „ikvienam” vērsties ar iesniegumiem valsts un pašvaldību iestādēs.

Tas bija vienīgais pēc 9. Saeimas pilnvaru izbeigšanās pieņemtais nepilsoņu ierobežojums, kura ieviešanai opozīcija izrādīja pienācīgu pretestību. Atbilstošā likumprojekta trešajai lasīšanai tika iesniegts grozījums, kuru aizstāvēja trīs „Saskaņas Centra” deputāti. Opozīcija ar to neierobežojās un 2012. gada septembrī iesniedza patstāvīgu likumprojektu, kas ļautu šai procedūrai pielaiest nepilsoņus.

3.3. Nepilsoņu tiesības saņemt pensiju un bezdarbnieka pabalstu

3.3.1. No 13 atšķirībām starp pilsoņu un nepilsoņu tiesībām sociālajā sfērā palika tikai 3, turklāt 2 – vissāpīgākās, kas ir saistītas ar atteikumu ieskaitīt nepilsoņiem kopējā apdrošināšanas stāžā to padomju laikposma stāžu, kas tika uzkrāts ārpus Latvijas PSR robežām.

Ierobežojumu satur 1995. gada rudenī pieņemtā likuma «Par valsts pensijām» Pārejas noteikumu 1. punkts, un tas ar likuma „Par obligāto sociālo apdrošināšanu pret bezdarba gadījumiem” atsauci uz likumu «Par valsts pensijām» tiek piemērots to arī bezdarbnieka pabalsta apmēram.

Ja ierobežojumus pensijas apmēriem (63. atšķ.) mēs ievērojām uzreiz, tad ierobežojums bezdarbnieka pabalstam (64. atšķ.) nokļuva klasifikatorā tikai sakarā ar nepilsoņu masveida griešanos LCK krīzes periodā.

41 Vietējo pašvaldību referendumu likums, likumprojekts Nr. VSS-1914. Atbalstīts valsts sekretāru sanāksmē 2008.g. 27. novembrī.

3.3.2. Ierobežojums likumā «Par valsts pensijām» parādījās grozījumu otrajam lasījumam iesniegšanas (19.10.1995) rezultātā valdības likumprojektam (Nr. 682), kas nesaturēja sevī nekādus ierobežojumus nepilsoņiem. Tajā laikā jau tika ievēlēta 6. sasaukuma Saeima, bet likumprojektu izskatīja vēl iepriekšējais deputātu sastāvs. Atbildīgā komisija neatbalstīja TB/LNNK priekšlikumu. Balsošanā piedalījās 52 deputāti (nepieciešamais kvorums – 51 cilvēks): par – 29 (no 100), pret – 8, atturējās – 15. Debašu par priekšlikumu nebija.

Tomēr gan Saeimas vairākums, gan valdība visos līmeņos, līdz pat Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielajai palātai, sīvi aizstāvēja un aizstāv savas tiesības diskriminēt nepilsoņus.

Mēģinājumi atcelt ierobežojumu: 6. Saeima – 3, 7. Saeima – 2, 8. Saeima – 6, 9. Saeima – 8.

Tā ir viena no divām pilsoņu un nepilsoņu tiesību atšķirībām, kuras apstrīdēja Satversmes tiesā pēc deputātu grupas pieteikuma (lieta № 2001-02-0106, negatīvais spriedums – 26.06.2001).

2000. gada 27. februārī attiecīgā individuālā lieta (Nr. 55707/00 – N. Andrejeva pret Latviju), kurai piemita precedentu raksturs, tika iesniegta Eiropas Cilvēktiesību tiesā. Sūdzības virzība iekšējās instancēs aizņēma laiku no 1997. g. 21. augusta (sūdzības noraidīšana Valsts Sociālās apdrošināšanas aģentūras rajona nodaļā) līdz 1999. g. 6. oktobrim (kasācijas sūdzības noraidīšana Augstākās tiesas Senātā).

2006. gada 11. jūlijā ECT puda uzskatu, ka lieta ir pieņemama izskatīšanai pēc būtības, bet 2007. gada 7. jūlijā – nodeva to izskatīšanai Lielajā Palātā. 2008. g. 26. jūnijā notika lietas mutvārdu izskatīšana Lielajā Palātā. 2009. gada 18. februārī tika pasludināts spriedums, kurā ar balsu vairākumu (16:1) tika atzīts Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 14. panta (diskriminācijas aizliegums) kopsakarā ar 1. protokola 1. panta (tiesības uz īpašumu) pārkāpums. Pieteicējai tika izmaksāta kompensācija 6500 eiro apmērā.

Lietu veda toreizējais LCK līdzpriekšsēdētājs Aleksejs Dimitrovs, un divi agrāki LCK līdzpriekšsēdētāji – Vladimirs Buzajevs (pieteicējas pārstāvis) un Leonīds Raihmanis.

3.3.3. Diemžēl, nedz valdība, nedz Saeima neizpilda tiesas spriedumu, un nepilsoņus diskriminējošā likumdošanas norma, kas ir pretrunā ar Konvenciju, paliek negrozīta.

Vēl 2009. gada 24. februārī Ministru kabinets slēgtajā sēdē izskatīja jautājumu «Par ECT spriedumu lietā «Andrejeva pret Latviju» (protokols 2009-78-k). Debatēs piedalījās ārlietu ministrs M. Riekstiņš, Latvijas pārstāve starptautiskajās institūcijās I. Reine, (kuriem atskaitīties par Latvijas zaudējumu bija profila lieta), kā arī satiksmes ministrs A. Šlesers un pats ministru prezidents I. Godmanis (kuriem nebija nekādas formālas saiknes ar pensiju un starptautiskajām lietām).

Labklājības ministrijai kopā ar Ārlietu ministriju tika dots uzdevums triju mēnešu laikā izstrādāt un reprezentēt Ministru kabinetam grozījumus likumā „Par valsts pensijām” Pārejas noteikumu 1.punktā, saskaņā ar informācijas paziņojumā piedāvāto otro variantu ECT sprieduma izpildei: atņemt arī pilsoņiem tiesības uz daļu padomju laika stāža, kas tika uzkrāts ārpus Latvijas PSR.

Slēgtajās sēdēs debātes netiek protokolētas, bet spriežot pēc publicētā rezumējuma, četri runātāji pārliecināja pārējos ministrus «izpildīt» tiesas spriedumu pēc iespējas vispersākajā veidā. Ministrijas izstrādātais likumprojekts (Nr. 1362/Lp9) sekmīgi izgāja divus lasījumus (2009. gada 16. jūlijā un 27. augustā) un tikpat sekmīgi tika „apbedīts” Saeimas Sociālo un darba lietu komisijā (pēdēja komisijas sēde – 2009. gada 8. decembrī, I. Reinei un vienam no autoriem klātesot).

PCTVL frakcija iesniedza Saeimā divus likumprojektus, kuri veicinātu tiesas sprieduma izpildīšanu.

Vienā no tiem (Nr. 1179/Lp9, noraidīts 2009. g. 30. aprīlī) tika piedāvāts pilnībā kompensēt nepilsoņiem visus zaudējumus. Cietušo skaita novērtējums – 57 000 cilvēku, kompensācijas apmēram – 78 miljoni latu.

Citā likumprojektā (Nr. 1212/Lp9, noraidīts 2009. g. 21. maijā) tika piedāvāts pārrēķināt tikai turpmāk izmaksājamo pensiju apmērus. Šajā laikā tika sagaidīts, ka spēkā stāsies sociālie līgumi ar Krieviju (darbs pie līguma uzsākts 1993. gadā, parakstīts 2007. g. 18. decembrī, abu parlamentu ratificēts 2008. g. 4. decembrī) un Baltkrieviju (analogisks stāsts), šie līgumi atrisinātu nepilsoņu problēmas ar stāža, kas uzkrāts šo republiku teritorijās, ieskaitīšanu. 2009. gada budžetā pat tika iekļautas attiecīgās izmaksas⁴².

Līgumi ar Lietuvu, Igauniju un Ukrainu jau bija spēkā. Tādēļ, ja tiktu atcelts diskriminācijas akts, tad turpmāku pensiju pārrēķins būtu attiecināms tikai uz tiem nepilsoņiem, kuri bija uzkrājuši stāžu 9 atlikušās bijušās PSRS republikās. Cietušo personu skaita novērtējums – 2000, viņu pensiju apmēra pārrēķins (bez kompensācijām) prasā papildus apmēram 1 miljonu latu gadā.

3.3.4. 2011. gada 19. janvārī stājas spēkā starp Latviju un Krieviju parakstītā sociālā vienošanās, kura paredz Krievijas PFSR teritorijā uzkrātā darba stāža uzskaiti nepilsoņiem uz vienādiem ar pilsoņiem nosacījumiem. Vienīgā atšķirība – obligātā militārā dienesta Krievijas PFSR teritorijā fakta pierādīšana. Pilsoņiem dienests padomju armijā pierādams ar atzīmēm militārā apliecībā un darba grāmatiņā. Nepilsoņiem ir nepieciešams vērsties ar pieprasījumiem Krievijas arhīvos, kas saistīts ar ilgstošu atbilžu gaidīšanu un nepieciešamās informācijas saņemšanas garantijas trūkumu.

Atbilstošās sociālās vienošanās Latvijai ir ar Lietuvu, Igauniju, Ukrainu un Baltkrieviju. Tomēr pēdējās četras vienošanās neparedz atbilstošā darba stāža vērtēšanu, aprēķinot bezdarba pabalstu. Ar pārējām 9 bijušās PSRS republikām vienošanās sociālajos jautājumos Latvijai nav.

Sakarā ar nepilsoņu diskriminācijas turpinājumu LCK iniciēja Satversmes tiesā četru nepilsoņu lietu (2010-20-0106), kuri savu darba stāžu uzkrāja pārsvarā ārpus tām republikām, ar kurām Latvijai ir sociālās vienošanās. 2011. gada 17. februārī tika pieņemts negatīvs spriedums. Tajā pārsvarā tika atkārtoti tie paši valdības argumenti, kuri agrāk tika noraidīti ECT.

2011. gada 4. augustā pieci nepilsoņi (piektais pievienojās Satversmes tiesas

42 Sk., finanšu ministra atbildi uz PCTVL deputātu jautājumu Nr.148/j9 2009. g. 8. aprīlī.

procesa gaitā) parakstījuši LCK sagatavoto sūdzību ECT (*Savickis and Others v. Latvia* – Nr. 49270/11).

Notikumam hronikai jāpiebilst, ka Natālija Andrejeva, kura uzvarēja Latviju ECT, ir mirusi 2010.gada 17.aprīlī, tā arī nesagaidot pensijas pārrēķinu. Tomēr, šīs lietas tiesas sprieduma izpilde joprojām pakļauta starptautiskai kontrolei.

2012. gada februārī Eiropas komisija pret rasismu un neiecietību publicēja savu 4. Ziņojumu par Latviju (27. no 5.piel.), kur piekrita sev pazīstamajam LCK viedoklim, pieprasot no Latvijas ECT tiesas sprieduma lietā „Andrejeva pret Latviju” izpildi, un pakļāva kritikai Satversmes tiesas spriedumu⁴³. Valdība tomēr paziņoja⁴⁴, ka likumdošanu nemainīs. Tad LCK nosūtīja Eiropas Padomes Ministru Komitejai informāciju par lēmuma nepildīšanu. Komitejas mājaslapas ECT spriedumu izpildes uzraudzības sadaļā LCK vēstule izvietota kopā ar valdības komentāriem tai⁴⁵.

Jautājuma izskatīšana bija iekļauta Ministru komitejas 2012.gada 4.jūnija sēdes dienas kārtībā, bet tika atlikta uz nenoteiktu laiku. 2012.gada maijā LCK nosūtīja argumentētas vēstules ar nepilsoņu situācijas skaidrojumiem EP 44 valstu EP dalībnieku pastāvīgajiem pārstāvjiem (izņemot Baltijas valstis) kā arī 12 valstu vēstniecībām Rīgā. Dažām valstīm (Krievija, Armēnija, Azerbaidžāna, Gruzija, Moldova, Polija, Ukraina) bija pievienota informācija par Latvijā dzīvojošo tautiešu situāciju. Turklāt visi adresāti tika iepazīstināti ar nepilsoņu stāvokļa vispārējo raksturojumu uz 2011.gada novembri⁴⁶.

2012.gada 6.novembrī Ministru kabinets savas sēdes slēgtajā daļā (protokols 62., 38.§) izskatīja jautājumu par ziņojuma sagatavošanu Eiropas Padomes Ministru Komitejai sakarā ar lēmuma izpildi.

2013.gada februārī parakstītais Valdības ziņojums tika publicēts EP mājaslapā tā paša gada jūlijā. Tajā tika pausts viedoklis, ka lēmums pilnībā izpildīts, ieviešot Vienošanos ar Krieviju. Nepilsoņu stāvoklis, kuri strādāja Moldovā, Aizkaukāzā un Centrālajā Āzijā, tiek noklusēts, tāpat kā jautājums par kompensāciju Krievijā nostrādājošajiem nepilsoņiem par ilggadīgo, līdz 2011.gadam notikušo diskrimināciju⁴⁷.

43 Eiropas Komisijas pret rasismu un neiecietību ZIŅOJUMS PAR LATVIJU (ceturtais posms): http://www.rgsl.edu.lv/uploads/files/ECRI_zinojums_par_Latviju_2012.pdf

44 Comments of the government of Latvia on the ECRI fourth report on Latvia. Part relating to Paras. 129-132. Available at <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Latvia/LVA-CbC-IV-2012-003-ENG.pdf>

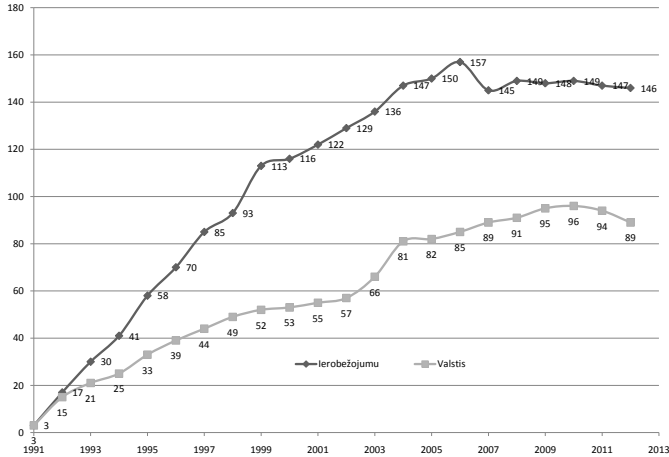
45 *DD(2012)350 *Item reference: 1144th DH meeting (June 2012)* Communication from a NGO (FIDH Latvian Human Rights Committee) (09/03/12) in the case of Andrejeva against Latvia (Application No. 55707/00) and reply of the government. Information made available under Rules 9.2 and 9.3 of the Rules of the Committee of Ministers for the supervision of the execution of judgments and of the terms of friendly settlements: Available at [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=DH-DD\(2012\)350&Language=lanEnglish&Site=CM](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=DH-DD(2012)350&Language=lanEnglish&Site=CM)

46 Ar LCK pievienotas grāmatas „Citizens of a Non-Existent State. The long-term Phenomenon of Mass Statelessness in Latvia. Second Edition”, 2011 starpniecību: http://www.zapchel.lv/i/doc/Citizens_Web.pdf

47 Communication from Latvia concerning the case of Andrejeva against Latvia (Application No. 55707/00) [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=DH-DD\(2013\)746&Language=lanEnglish&Site=CM](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=DH-DD(2013)746&Language=lanEnglish&Site=CM)

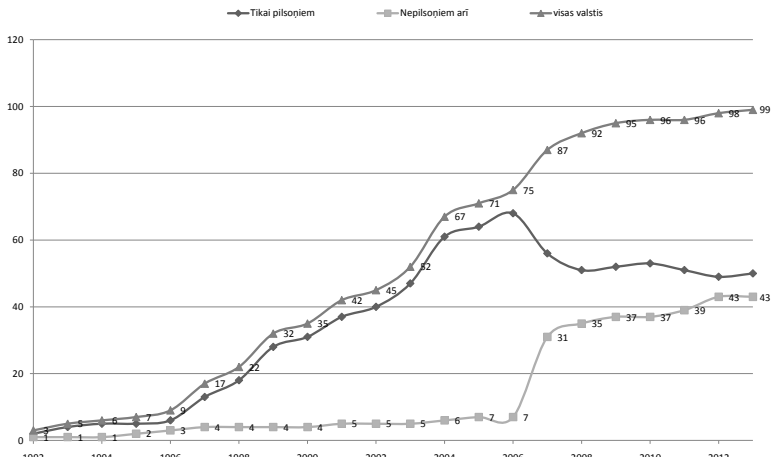
3.4. Starptautiskie līgumi

3.4.1. Kāzuss ar starptautiskajiem līgumiem, kas ir iepriekš minēts 3.3.4. punktā, nebūt nav vienīgais. To starptautisko līgumu skaitam, kuros daudzas valstis savās teritorijās diskriminē LR nepilsoņus salīdzinājumā ar LR pilsoņiem (3. piel.), piemīt tendence pieaugt (8. zīm.).

8. zīm. Ierobežojumi nepilsoņiem, kurus ievieša ar divpusējiem starptautiskiem līgumiem

3.4.2. Lielāko daļu diskriminējošo līgumu sastāda vienošanās par bezvīzu režīmu, kurš pārsvarā ir pieejams tikai Latvijas pilsoņiem (9. zīm.).

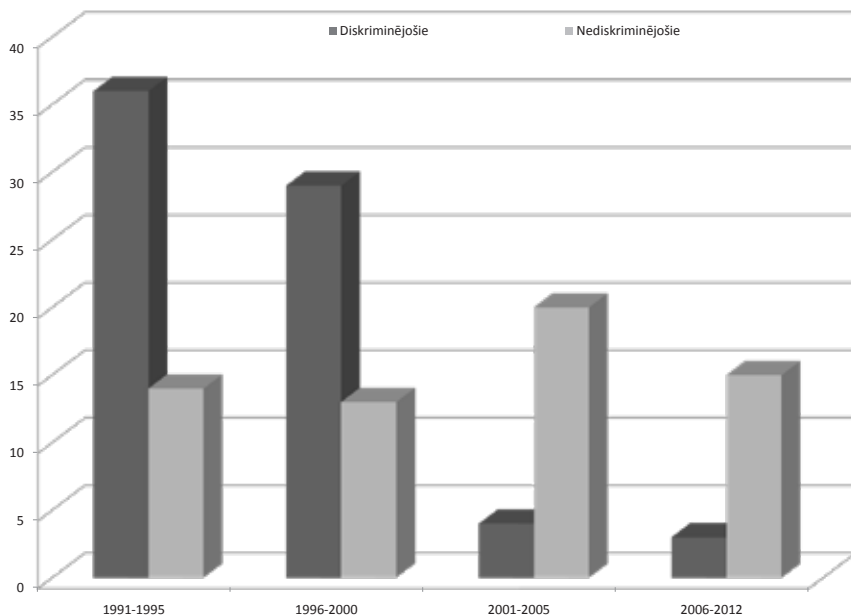

9. zīm. Valstis ar bezvīzu režīmu dažādām Latvijas iedzīvotāju kategorijām

Tam, ka 2007. gadā krasi palielinājās to valstu skaits, kurās nepilsoņi var iebraukt bez vīzām, mēs varam pateikties nevis Latvijas Ārlietu ministrijai, bet gan bijušajai LCK līdzpriekšsēdētājam un Eiroparlamenta deputātei Tatjanai Ždanokai, kura bija spējīga iesniegt grozījumu attiecīgajā ES regulā Nr. 1932.

Vienīgajai nepilsoņu priekšroku salīdzinājumā ar pilsoņiem – bezvīzu ieceļošanai Krievijā – mēs arī zināmā mērā varam pateikties LCK. Partija PCTVL 2007. gada 19. augusta vēstulē visām Krievijas Domes frakcijām ne tikai palūdza ieviest bezvīzu režīmu nepilsoņiem, bet arī pievienoja tai informāciju, kas tiek aprakstīta šajā punktā. Īpaši vēstulē tika izcelts tas fakts, ka bezvīzu režīmu Latvijas nepilsoņiem nodrošina Gruzija.

3.4.3. Kā tika iepriekš minēts 1.5. punktā, materiāls par starptautiskajiem līgumiem no saraksta iepriekšējās versijas tika iesniegts arī Latvijas ārlietu ministram. Ministrs sūdzējās deputātiem, ka divpusējo sarunu gaitā ir grūti izskaidrot partneriem, kas tie tādi nepilsoņi ir. Tomēr pēdējā laikā Ārlietu ministrija ir guvusi zināmus panākumus līgumu noslēgšanas jomā (10. zīm.).

10. Zīm. Tipveida līgumi (par noguldījumu aizsardzību, gaisa satiksmi un aplikšanu ar nodokļiem), kuri satur un nesatur nepilsoņu tiesību diskrimināciju

4. Noslēguma secinājumi

4.1. Reprezentētais materiāls, mūsaprāt, atklāja dziļas pretrunas, kas pastāv gan Latvijas, gan starptautiskās sabiedrības uzskatos par Latvijas nepilsoņu problēmu.

No vienas puses, Latvijas valsts uzskata nepilsoņa statusu par pagaidu statusu. No citas puses – šim statusam 2013. gadā aprit jau 22 gadi.

Latvijas valdība nevēlas samazināt pilsoņu un nepilsoņu tiesību atšķirību skaitu, apgalvojot, ka tās galvenais uzdevums ir samazināt nepilsoņu skaitu. Bet naturalizācijas process praktiski ir pilnībā apstājies, un galvenais nepilsoņu skaita samazināšanās faktors ir emigrācija, bet pēdējā laikā arī banālā mirstība. Nepilsoņu skaita samazināšanās divkārt tiek sagaidīta tikai pēc 14 gadiem, bet četrkārt – pēc 28 gadiem.

Starptautiskās organizācijas dod Latvijai daudz rekomendāciju, kā paātrināt naturalizācijas procedūru un samazināt pilsoņu un nepilsoņu tiesību atšķirības, ko šīs organizācijas, atšķirībā no Latvijas varas, taisnīgi uzskata par vienu un tā paša integrācijas procesa pusēm, kuras nav pretrunā cita ar citu.

Bet praksē rūpes par pašu doto rekomendāciju izpildi šīs organizācijas nepauz. Vēl jo vairāk, daudzas valstis – šo organizāciju dalībnieces – savās teritorijās attiecībā pret Latvijas nepilsoņiem izturas kā vulgāri ksenofobi.

4.2. Cerams, tas fakts, ka LCK cītīgi pēta pilsoņu un nepilsoņu tiesību atšķirības, kā arī šķēršļus naturalizācijas ceļā, netiks interpretēts, kā atteikums no pilsonības nulles varianta. Mēs neatsakāmies no mums tīkamā mērķa panākt tās vai citas atšķirības atcelšanu vai kādu kosmētisku atvieglojumu naturalizācijas procesā, bet tomēr neuzskatām visus šos centienus par galveno mērķi.

Pirmām kārtām, savāktais materiāls kalpo par lietisku pierādījumu tam, cik amorāli ir vienkopus atņemt lielākajai daļai nelatviešu politiskās tiesības, turpmāk atgriežot tās individuālā kārtā un uz noteiktiem, lielākajai daļai diskriminējamo apzināti neizpildāmiem nosacījumiem.

Mūsu prasība ir pilsonība visiem, bez eksāmeniem un zvērestiem.

Pilsonības likums palika negrozīts no 1998. līdz 2013. gadam. PCTVL frakcija izrādījās vienīgā, kura ar tiešu mūsu dalību, trīsreiz (2005. gada 29. septembrī, 2008. gada 11. decembrī un 2009. gada 10. decembrī) iesniedza Saeimā likumprojektus, kuru mērķis bija radikāli trīskārt samazināt bezpilsonību – atzīt par pilsoņiem visus, kas šeit dzimuši, un personas vecumā virs 60 gadiem. Pirmā likumprojekta izskatīšanas priekšvakarā PCTVL organizēja atbalsta demonstrāciju Rīgas centrā (sankcionēt šo akciju izdevās tikai tiesas ceļā) un šajā pasākumā piedalījās aptuveni 1000 cilvēku.

Pilsonības likuma grozījumi, kuri stājās spēkā ar 2013. gada 1. oktobri, neatrisināja pat jautājumu par nepilsoņu Latvijas teritorijā dzimušo bērnu automatisko reģistrāciju par pilsoņiem. Nepilsoņu atražošanas konveijers joprojām darbojas.

2012. gadā (pārsvara – LCK telpās) tika savākti vairāk par 12 000 parakstu zem LCK izstrādāta likumprojekta par pilsonības nulles variantu. Pēc tam, kad CVK atteicās nodot likumprojektu parakstu vākšanas otrā posma rīkošanai, tika veidots Nepilsoņu kongress, kurš 2013. gada jūnijā rīkoja oficiālām alternatīvās vēlēšanas

un izveidoja „nepārstāvēto parlamentu”. Satversmes tiesa lietā par CVK aizlieguma pamatojumu (lieta Nr. 2013-06-01) pasludinās spriedumu 2013.gada 19.decembrī.

4.3. Centieni visus nepilsoņus padarīt par pilsoņiem nebūt netraucē, bet tieši palīdz izvirzīt likumdošanas priekšlikumus, kas kaut vai daļēji uzlabotu situāciju.

7. Saeimas sastāvā PCTVL vienotā frakcija 31 reizi iniciēja pilsoņu un nepilsoņu tiesību atšķirību samazināšanu. Prasība Satversmes tiesā attiecībā uz nepilsoņu pensijām tika iesniegta kopīgi ar sociāldemokrātu frakciju.

8. Saeimā tika novērotas 159 PCTVL iniciatīvas un 48 TSP un LSP frakciju, kuras patlaban apvienojās „Saskaņas Centrā”, iniciatīvas. Tika izdarītas arī divas kopējās divu un triju frakciju iniciatīvas.

9. Saeimā PCTVL kontā bija 104 šādas iniciatīvas, bet SC – tikai 3.

10. un 11. Saeimu sastāvu laikā līdzīgas iniciatīvas bija tikai 11.

4.4. Aicinājumi pēc pilsonības nulles varianta tiek uzskatīti par ekstrēmistiskiem nepamatoti. Katrā gadījumā Latvijas Tautas fronte, kura 1990. gada marta vēlēšanās saņēma vairākumu Latvijas Augstākajā Padomē, pirms vēlēšanām solīja tieši pilsonības nulles variantu⁴⁸.

Paradoksāli, bet arī pats 1991. gada 15. oktobra Augstākās Padomes lēmums, kas sadalīja Latvijas iedzīvotājus pilsoņos un nepilsoņos un atņēma politiskās tiesības aptuveni 1/3 vēlētāju, satur nulles varianta elementus. Deputāti varētu taču rīkoties arī saskaņā ar senlaiku Atēnu variantu, kad par pilsoņiem tika atzīti tikai tie bērni, kuriem abi vecāki bija pilsoņi.

Pēc Iedzīvotāju Reģistra datiem, 1993. gada oktobrī 1 171 743 Latvijas iedzīvotāju vai nu bija pirmskara Latvijas Republikas pilsoņi, vai arī abi viņu vecāki bija pilsoņi. To personu skaits, kurām abi vecāki bija nepilsoņi, bija 821 665.

Beidzot, **395 928** cilvēkiem par pilsoni bija tikai viens no vecākiem. Viņus arī automātiski atzina par pilsoņiem, un šādas rīcības dēļ ar Latvijas Republiku nekas ļauns nenotika.

Pēc stāvokļa uz 2013. gada 1. jūliju, Latvijas Iedzīvotāju reģistrā iekļauti tikai **290 510** nepilsoņu.

48 «LTF iestājas par to, ka pilsonību iegūst pastāvīgie Latvijas iedzīvotāji, kuri deklarē savu vēlēšanos iegūt Latvijas pilsonību un nepārprotami saista savu likteni ar Latvijas valsti». LTF 2. programma, 2.5. p. „Latvijas Tautas frontes 2. kongress. Programma. Statūti. Rezolūcijas” – Rīga, Latvijas Tautas frontes izdevniecība, 1990.

**Pilsoņu un nepilsoņu — Latvijas pastāvīgo iedzīvotāju
tiesību salīdzinājums**
(Latvijas Cilvēktiesību komitejas [F.I.D.H.]
dati uz 2013. gada oktobri

I. Aizliegums ieņemt valsts un sabiedriskos amatus (a)Valsts sektorā Profesijas un amati, kuros var strādāt tikai pilsoņi:	
1. Valsts prezidents	LR Satversmes 37 p. ar 04.12.97 grozījumiem.
2. Ministru kabineta loceklis	Ministru kabineta iekārtas likums, 15.05.08, 12.p.
3. Civildienesta ierēdņi. (A) [VIII-9, IX-6]	Valsts civildienesta likums, 07.09.00., 7(1). p. Ierobežojumi tika ieviesti ar 21.04.94. likumu "Par valsts civildienestu".
4. Satversmes tiesas tiesnesi	Satversmes tiesas likums, 05.06.96., 4.(2)p.
5. Tiesneši (A) [VIII-1]	Likums "Par tiesu varu", 15.12.92., 51(1) p.
6. Prokurori (A) [VIII-1, IX-1]	Prokuratūras likums, 19.05.94., 33.(1)p.
7. Valsts drošības dienesta darbinieki (A) [VIII-1, IX-1]	Valsts drošības iestāžu likums, 05.05.94., 18.(2)p.
8. Diplomātiskais un konsulārais dienests (A)	Diplomātiskā un konsulārā dienesta likums, 21.09.95., 3.(6) p. Ierobežojums tika ieviests ar Ministru kabineta 10.05.94. Noteikumiem Nr.101 „Par valsts civildienesta ierēdņu amatu sarakstu” 1.7.p.
9. Valsts kontrolieri, valsts kontroles padomes locekli, revīzijas departamenta sektora vadītājs (A) [IX-1]	Valsts kontroles likums, 09.05.02., 30.(1) p. Ierobežojums tika ieviests ar Ministru kabineta 10.05.94. noteikumu Nr.101 „Par valsts civildienesta ierēdņu amata sarakstu” 1.8.p.
10. Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja amatpersonas un darbinieki (A) [VIII-1]	Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likums, 18.04.02., 4.-6.p.
11. Sabiedrisko pakalpojumu regulatoru padomju locekļi (A) [IX-1]	Likums "Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem", 19.10.00., 37.p.
12. Centrālās vēlēšanas komisijas locekļi	Likums "Par Centrālo vēlēšanu komisiju", 13.01.94., 2p. Ierobežojums tika ieviests ar 20.10.92. likumu "Par 5. Saeimas vēlēšanām"
13. Valsts policisti (A) [VIII-7, IX-4]	Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas likums, 15.06.06, 4.(1)p. Ierobežojumi tika ieviesti ar 08.06.94 grozījumiem likumā "Par policiju".
14. Pašvaldību policisti (A) [IX-2]	Likums "Par policiju", 04.06.91, 21.p. ar 16.09.10 grozījumiem. Likuma Pārejas noteikumu 2.punkts paredz esošiem policistiem – nepilsoņiem saglabāt darbu, iesniedzot līdz 01.03.2011. naturalizācijas iesniegumu

15. Ostu policisti	Likums "Par policiju", 04.06.91, 21.1 p. ar 28.10.10 grozījumiem.
16. Ieslodzījumu vietu apsardze (A) [VIII-4, IX-4]	Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas likums, 15.06.06, 4(1).p. Ierobežojumi tika ieviesti ar 13.05.99. grozījumiem likumā "Par policiju".
17. Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests (A) [VII-1, VIII-5, IX-4]	Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas likums, 15.06.06, 4(1).p. Ierobežojumi tika ieviesti ar 24.10.02. Ugunsdrošības un ugunsdzēsības likumu (28.p.). No darba netiek atbrīvotas amatpersonas - nepilsoņi, kuri stājušies dienestā līdz 31.12.02. (likuma pārejas noteikumu 2.p.). .
18. Robežsargi (A) [VIII-6, IX-4]	Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas likums, 15.06.06, 4(1).p. Ierobežojumi tika ieviesti ar 27.11.97. Robežsardzes likumu (19.p.).
19. Karavīri [VIII-2, IX -1, XI -1]	Militārā dienesta likums, 30.05.02., 2. un 16.p. pēc 29.03.07. grozījumiem (pārēja uz profesionālo dienestu).
20. Valsts ieņēmumu dienesta ierēdņi (A) [VIII-3, IX-2]	Likums "Par Valsts ieņēmumu dienestu", 28.10.93., 17.(1)p. ar 25.10.01. grozījumiem. Ierobežojums tika ieviests ar Ministru kabineta 10.05.94. Noteikumiem Nr.101 «Par valsts civildienesta ierēdņu amatu sarakstu» 1.6.p.
21. Valsts darba inspekcijas amatpersonas [IX-2]	Valsts darba inspekcijas likums, 13.12.01., 5.p.
22. Dzimtsarakstu nodaļu ierēdņi [VIII-4, XI-1]	Civiltāvokļa aktu reģistrācijas likums, 29.11.12., 12.p. Ierobežojums tika ieviests ar 21.10.93 Likumu "Par civiltāvokļa aktiem" (3.(2) p)
23. Darbs, kurš ir saistīts ar pieeju valsts noslēpumiem (A) (B) [VIII-5, IX-4]	Likums "Par valsts noslēpumu", 17.10.96., 9.(2)p.
b) Privātajā sektorā, Darba vietas, kurās var strādāt tikai pilsoņi:	
24. Advokāts un advokāta palīgs (A),(B), (C) [VIII-4, IX -3]	Latvijas Republikas Advokatūras likums, 27.04.93., 14.(1)p.; 83.p.
25. Nepilsonis nevar būt par aizstāvi kriminālprocesā pat ja viņš ir ieguvis advokāta kvalifikāciju kādā no ES dalībvalstīm (B) [IX-1]	Kriminālprocesa likums, 01.10.05., 79.p.
26. Notārs un notāra palīgs (A) [VIII-2, IX-1]	Notariāta likums, 01.06.93., 9.(1)p.; 147.(1)p.
27. Tiesu izpildītājs (A) [VIII-2, IX-1]	Tiesu izpildītāju likums, 24.10.02., 12.(1)p. Agrāk – Likums "Par tiesu varu", 15.12.92.
28. Apsardzes dienesta vadītājs (A),(B),(C) [VIII-10, IX-3]	Apsardzes darbības likums, 11.05.06, 6.(1) p. Ierobežojums tika ieviests ar 29.10.98. Apsardzes darbības likumu (6.p.)

29. Profesionālais patentpilnvarotais (A),(-B),(-C) [IX-2]	Patentu likums, 15.02.07., 26.(4) p.
30. Civilais (algots) darbs karaspēka daļās [VIII-3, IX-2]	Militārā dienesta likums, 30.05.02., 16. p.
31. Iekšējais auditors ministriju padotībā esošās institūcijās [XI-1]	Iekšējā audita likums 13.10.12, 11. (2) p. Ierobežojums tika ieviests ar 31.10.02 Iekšējā audita likumu pēc 23.02.06. grozījumiem
c) Sabiedriskajā sektorā	
Tiesības, kuras ir tikai pilsoņiem	
32. Piedalīties Saeimas vēlēšanās	Latvijas Republikas Satversme, 8. un 9.pants. Reāli piemēroti, sākot ar 05.06.93 vēlēšanām
33. Saeimas atlaišanas ierosināšana	Latvijas Republikas Satversmes 14. pants ar 08.04.09 grozījumiem
34. Piedalīties pašvaldību vēlēšanās (A), (B) [VII-3, VIII-16, IX-11]	Latvijas Republikas Satversmes 101. pants pēc 15.10.98. grozījumiem. Reāli piemēroti, sākot ar 29.05.94 vēlēšanām
35. Tikt ievēlētiem Rīgas pašvaldības revīzijas komisijā (B) [IX-1]	Rīgas pilsētas pašvaldības nolikums. 01.03.11. 26.p. Ierobežojumi visām pašvaldībām tika ieviesti [tikai revīzijas komisijām] ar 19.05.94. likumu "Par pašvaldībām" un tika izslēgti no likuma ar 21.12.00. grozījumiem.
36. Piedalīties Eiropas Parlamenta vēlēšanās (A), (B) [VIII-2, IX-4].	Eiropas Parlamenta vēlēšanu likums, 29.01.04, 2.p.
37. Piedalīties valsts referendumos [VIII-3].	LR Satversme, 80.p. Reāli piemēroti, sākot ar 22.06.98 referendumu
38. Tautas likumprojektu (valsts mēroga referendumu) ierosināšana	Likums "Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu", 31.03.94 ar 08.11.12 grozījumiem, 23(1) p.
39. Iesniegt obligātos izskatīšanai Saeimā kolektīvos iesniegumus [XI-2]	Saeimas Kārtības Rullis ar 19.01.12. grozījumiem, 131 ³ p.
40. LR pilsoņi, kas ir pakļauti lustrācijas ierobežojumiem, saglabā balsstiesības. LR nepilsoņi uz nenoteiktu laiku zaudē tiesības iegūt LR pilsonību. [VIII-2, XI-1].	Pilsonības likums, 22.07.94., 11.p.
41. Tikt ievēlētiem pašvaldību vēlēšanu komisijās [IX-1]	Republikas pilsētu un novadu vēlēšanu komisiju un vēlēšanu iecirkņu komisiju likums, 10.05.95, 6(1) p. Ierobežojums tika ieviests ar 20.10.92. likumu "Par 5. Saeimas vēlēšanām".
42. Dibināt politiskās partijas [VII-1, VIII-3].	Politisko partiju likums, 07.07.06, 12.(1)p. Ierobežojumi tika ieviesti ar 15.12.92 likumu "Par sabiedriskajām organizācijām un to apvienībām" (43.p.)
43. Politiskās partijas var darboties, ja nepilsoņu un ES pilsoņu skaits tajās ir mazāks par pusi [VII-1, VIII-4].	Politisko partiju likums, 07.07.06., 26.(3)p. Ierobežojumi tika ieviesti ar 05.04.95. grozījumiem likumā "Par sabiedriskajām organizācijām un to apvienībām" (45.p.).
44. Dienēt Zemessardzē (A) [VIII-2]	Latvijas Republikas Zemessardzes likums, 06.05.10, 14(1) p. Agrāk – Likums "Par Latvijas Republikas Zemessardzi", 06.04.93., 5.(1) p.
45. Tikt ievēlētam par Tiesībsargu	Tiesībsarga likums, 06.04.06., 5.(2) p.

46. Tikt ievēlētām Nacionālās elektronisko plašsaziņas līdzekļu padomē [VII-1].	Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likums, 06.07.10, 56.(3) p. Agrāk - Radio un televīzijas likums, 24.08.95., 42.(2)p.
47. Par Ordeņa kapitula (kas izskata ar valsts apbalvojumiem saistītus jautājumus) kancle-ru un locekļiem var būt tikai Latvijas pilsoņi [VIII-1]	Valsts apbalvojumu likums, 04.03.04., 43.p.
48. Tikai pilsoņi var būt par bīskapiem, mili-tāriem ordināriem un kapelāniem katoliskajā baznīcā	Latvijas Republikas un Svētā Krēsla līgums, 12.09.02., 5., 24. un 25. p. p.
49. Kontakti ar ārvalstu pilsoņiem, pieeja kul-tūras vērtībām un masu saziņas līdzekļiem, apmācība un amatu iegūšanā, piedalīšanas nobalsošanā un sociālas garantijas dažos starptautiskos līgumos tiek piedāvāti tikai Latvijas pilsoņiem [IX-1]	12 starptautiskie līgumi, kuri pieņemti no 07.08.92. līdz 14.02.13. Sk. 3.1.pielikum
II. Tiesības uz īpašumu Pilsoņiem ir priekšroka, iegūstot īpašuma tiesības	
50. Personas, kuras nav LR vai ES pilsoņi, kā arī kompānijas, kurās šīm personām pieder vairāk par pusi pamatkapitāla, var iegādāties zemi pilsētās tikai ar īpašu pašvaldības atļauju. Viņām ir aizliegts iegādāties zemi pierobežas zonā, jūru un upju aizsargjoslās (izņemot zemesgabalus, kas paredzēti apbūvei), kā arī lauksaimniecisko un mežu zemi. Gadījumā, ja LR vai ES pilsoņi zaudē kontroli pār kompānijas kapitālu, ar pašvaldības lēmumu agrāk iegādātā zeme tiek atsavināta divu gadu ilgā termiņā. (B), (C) [VII-3,VIII-8,IX-3].	Likums "Par zemes reformu Latvijas Republi-kas pilsētās", 20.11.91, 20.p. Tika ieviests ar 24.11.94. grozījumiem, 3.p.
51. Analogiskie «50» ierobežojumi ir perso-nām un kompānijām, ja tās iegādājās zemi lauku apvidos. Papildus ir aizliegts iegādāties zemesgabalus rezervātos un derīgo izrakteņu atradņu vietās. (B) [VII-1,VIII-6]	Likums "Par zemes privatizāciju lauku apvi-dos", 09.07.92., 28.p., pēc 08.12.94. grozī-jumiem. Ierobežojumi nepilsoņiem ir daļēji mīkstināti to zemesgabalu privatizācijas gadījumā, kuri agrāk tika nodoti pastāvīgai lie-tošanai. Ja zemesgabals atbilst tai kategorijai, kurā darbojas ierobežojumi, tad privatizācijas pieteikums tiek pieņemts un zemes izpirk-šanas tiesības tiek saglabātas līdz 31.08.09. (kamēr nepilsonis nebūs naturalizējies vai kompānija nebūs mainījusi kapitāla sastāvu). Ja zemes gabals pieder pie lauksaimnieciskās vai meža zemes, bet pieteicējam uz tā atrodas ēka, tad pašvaldība piešķir ēkas funkcionē-šanai nepieciešamo zemesgabalu un maina tā zonālas piederību. Valsts un pašvaldību īpašuma privatizācijas un privatizācijas ser-tifikātu izmantošanas pabeigšanas likums, 16.06.05., 23. (7,8) p. (pēc 21.06.07. likuma grozījumiem).

52. Tikai LR pilsoņu tuvākie radi bauda atvieglojumus, mantodami zemesgabalu vai saņemot dāvinājumā neizpirkto zemesgabalu, kuru aizņem dzīvojamais nams vai augļu dārzs (tiesības izpirkt zemesgabalu par privatizācijas sertifikātiem). (C) [IX-3']	Закон «О завершении земельной реформы в городах» от 29.10.97, ч. 1 ст. 3.
53. Tikai pilsoņiem un juridiskām personām nodrošina ieguldījumu aizsardzību ārzemēs [IX-1]	33 līgumi (spēkā ir 29), kuri ir pieņemti laika posmā no 05.03.92. līdz 22.09.99. Sk. 3.2. pielikumu
54. Daži starptautiski līgumi garantē intelektuālā īpašuma aizsardzību tikai pilsoņiem [IX-1]	5 līgumi ar 8 valstīm, kas ir pieņemti periodā no 06.07.94. līdz 26.10.06. 4 no tiem zaudēja spēku saskaņā ar Latvijas iestāšanos ES. Sk. 3.3. pielikumu
III. Privātā uzņēmējdarbība	
55. Licences uz speciāliem aviācijas darbiem (dabas aizsardzība, glābšanas darbi u.tml.) Latvijā tiek izsniegtas tikai ES pilsoņu kontrolējamām aviokompānijām (B)	17.05.11. Ministru kabineta noteikumi Nr.377 "Speciālo aviācijas darbu licencēšanas kārtība". Ierobežojumi tika ievesti ar 21.02.06. Ministru kabineta noteikumiem Nr.158 „Speciālo aviācijas darbu licencēšanas kārtība”
56. Aviopārvadājumu licences ārvalstīs ar divpusēju līgumu tiek garantētas tikai tām kompānijām, kuras kontrolē Latvijas pilsonis. Ja attiecīgā kontrole zūd, licence tiek atsaukta [IX-1]	24 vienošanās (spēkā ir 21), kuras ir parakstītas laika periodā no 01.07.92. līdz 12.09.09. Sk. 3.4. pielikumu.
57. Vienlīdzība un nediskriminācija dubultās nodokļu uzlikšanas novēršanā tiek garantēta tikai Latvijas pilsoņiem [IX-1]	15 līgumi, kas ir apstiprināti laika posmā no 17.11.93 līdz 09.11.09. Sk. 3.5. pielikumu
58. Tikai Latvijas Republikas pilsoņiem dažos gadījumos tiek garantēts valsts atbalsts tirdzniecībā ārvalstīs [IX-1]	5 līgumi (4 zaudēja spēku), kas ir apstiprināti laika posmā no 29.11.91. līdz 29.10.02. Sk. 3.6. pielikumu
59. Komerccarbība, kas saistīta ar ieročiem, nav atļauta LR nepilsoņiem (A), (B) [VII-1,VIII-5,IX-3]	Ieroču un speciālo līdzekļu aprites likums, 28.10.10, 43(1) p. Tika ieviests ar 23.02.93. likumu "Par šaujamieročiem un speciālajiem līdzekļiem paš aizsardzībai"
60. Par to komercsabiedrību, kuram izsniedzamas licences komercdarbībai ar Eiropas Savienības Kopējā militāro preču sarakstā minētajām precēm, vadītājiem, pārvaldes institūciju locekļiem, darbiniekiem, kas tieši saistīti ar preču ražošanu, remontu, realizēšanu, glabāšanu, transportēšanu, pakalpojumu sniegšanu vai apsardzi var būt tikai LR un ES pilsoņi. (A), (B) [VIII-1, IX-1, X-1]	Stratēģiskās nozīmes preču aprites likums, 21.06.07., 5.(4) p. Tika ieviests ar 12.10.06. grozījumiem 07.04.04. Stratēģiskās nozīmes preču aprites likumā, 8.(4) p.
61. Par to komercsabiedrību, kuram izsniedzamas licences militāra rakstura sprādzienbīstamiem priekšmetiem un ar nesprāgušu munīciju potenciāli piesārņotu un piesārņotu teritoriju izpētei, kā arī piesārņotu teritoriju sanācijai, akcionāriem, prokūristiem, vadītājiem, personām, kas ieņem amatus pārvaldes institūcijās, kā arī sertificētiem speciālistiem, kas tieši saistīti ar licencē minēto darbu veikšanu var būt tikai LR un ES pilsoņi. (A), (B) [X-1]	Likums "Par piesārņojumu", 15.03.01, 441p. ar 25.10.07 grozījumiem

62. Tikai pilsoņi var būt atbildīgi par kritiskās infrastruktūras aizsardzību (A)	01.02.11. Ministru kabineta noteikumi Nr.100 "Informācijas tehnoloģiju kritiskās infrastruktūras drošības pasākumu plānošanas un īstenošanas kārtība", 4.p.
IV. Sociālās tiesības	
63. Nepilsoņu darba stāžs, kas ir uzkrāts ārpus Latvijas līdž 31.12.90., netiek ieskaitīts pensijas lieluma noteikšanā [VII-3,VIII-6, IX-8] vecuma, izdienas, invaliditātes, apgādnieka zaudējuma pensijas aprēķināšanai, ja to neparedz īpašs starptautisks līgums	Likums "Par valsts pensijām", 02.11.95., Pārejas noteikumu 1.p. Likums "Par valsts pensijām", 02.11.95., Pārejas noteikumu 1.p. Līgumi, kas paredz darba stāža ieskaitīšanu, noslēgti ar 5 no 14 bijušās PSRS republikām
64. Bezdarba pabalsts nepilsoņiem, kas uzkrāj darba stāža daļu ārpus Latvijas līdž 31.12.90, tiek noteikts samazinātā apmērā, salīdzinot ar pilsoņiem.	Likums "Par apdrošināšanu bezdarba gadījumam", 25.11.99., 6.(1.2) p. Agrāk – likums "Par obligāto sociālo apdrošināšanu bezdarba gadījumam", 05.10.95., Pārejas noteikumu 4.p. Likums "Par apdrošināšanu bezdarba gadījumam", 25.11.99., 6.(1.2) p. Agrāk – likums "Par obligāto sociālo apdrošināšanu bezdarba gadījumam", 05.10.95., Pārejas noteikumu 4.p. Darba stāža ieskaitīšanu paredz tikai līgums ar Krieviju.
65. Tikai pilsoņiem tiek sniegta dažāda veida sociālā palīdzība un ieskaitīts apdrošināšanas stāžs Somijas teritorijā	Latvijas Republikas un Somijas Republikas sociālās drošības līgums, 11.05.99., 4.(1)p.;5.(2)p.16.p. u.c.
V. Iebraukšanas, izbraukšanas, ģimeņu atkalapvienošanās brīvības	
66. Latvijas Republikas pilsoņiem ir bezvīzu režīms ar 98 valstīm un tikai 42 no tām nepilsoņi var iebraukt bez vīzas [IX-3] Sākot no 2011. gada novembra līdz 2013.gada septembrim nepilsoņiem bija liegta iebraukšana AAE teritorijā (it kā terorisma draudu iemesla dēļ).	Sk. 3.7. pielikumu un Ārlietu ministrijas mājas lapu http://www.mfa.gov.lv/lv/KonsularaInformacija/arvalstisdzivojosajiem/bezvizu/#pilsoni
67. LR pilsoņi ir automātiski kļuvuši par ES pilsoņiem. LR nepilsoņim, lai saņemtu Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusu, ir nepieciešams nokārtot valsts valodas eksāmenu, pierādīt uzturēšanās nepārtrauktību Latvijā, nodemonstrēt pietiekamu iztikas līdzekļu nodrošinājumu un samaksāt valsts nodevu. (C) [VIII-6, IX-3]	Likums "Par Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusu Latvijas Republikā", 22.06.06., 3.p. Ierobežojums tika ieviests 01.05.04, Latvijai iestājoties Eiropas Savienībā.
68. Nepilsoņiem nav ar pilsoņiem līdzīgo garantiju pret izdošanu ārvalstij [VIII-4, IX-1]	LR Satversmes 98.p. Ierobežojums tika ieviests ar Konstitucionālo likumu "Cilvēka un pilsoņa tiesības un pienākumi", 10.12.91., 6.p. Vēlāk – 15.10.98. grozījumi LR Satversmē, 98.p.
69. Repatriācijas tiesības ir tikai Latvijas Republikas pilsoņiem vai personām, kurām viens no vecākiem vai vecvecākiem ir latvietis vai līvs	Repatriācijas likums, 21.09.95., 2.p.
70. Tikai Latvijas Republikas pilsoņiem un (dažos gadījumos) juridiskām personām tiek garantētas tiesiska palīdzība aiz valsts robežām [IX-1]	10 līgumi (ar 11 valstīm) periodā no 11.11.92 līdz 15.04.04. Sk. 3.8. pielikumu

71. Nepilsoņi, kuri ir saņēmuši kompensāciju par izbraukšanu no Latvijas (reāli par dzīvesvietas atstāšanu) no jebkuras Latvijas vai ārzemju institūcijas, zaudē ne tikai agrāk viņiem piešķirto legālo statusu, bet arī iespēju atgriezties Latvijā	Likums "Par to bijušās PSRS pilsoņu statusu, kuriem nav Latvijas vai citas valsts pilsonības", 12.04.95., 1.(3)p., ar 18.06.97. grozījumiem. Saskaņā ar 31.10.02 Imigrācijas likuma 34. (9) p. viņiem radusies iespēja atgriezties Latvijā, kompensācijas atmaksāšanas gadījumā.
72. Tiesības uz apvienošanu ar pieaugušo bērnu ir tikai LR pilsonim [VIII-4]	Imigrācijas likums, 31.10.02., 24.(1.6.) un 31.(1) pp.
73. Diplomātiskās un dienesta pases tiek izsniegtas tikai tiem amatpersonu ģimenes locekļiem, kuri ir LR pilsoņi	Likums "Par diplomātisko pasi", 28.04.94, 1. p., 3.(7) p. MK noteikumi Nr. 239 "Par LR dienesta pasēm", 03.04.12. 3.57. punkts
VI. Citas tiesības un brīvības	
74. Nepilsoņiem nav ļauts mācīties dažās augstākās izglītības iestādēs	Nacionālās aizsardzības akadēmijas Satversme, 30.06.98., 22.p., 08.01.03., 22.p. Uzņemšanas noteikumi Valsts robezsardzes koledžā, Ugunsdrošības un civilās aizsardzības koledžā, Valsts policijas koledžā (periodiski no jauna izdodamie speciālie dokumenti)
75. Tikai pilsoņiem ir tiesības gūt militāro apmācību civilajās augstskolās	Militārā dienesta likums 30.05.02, ar 29.03.07 grozījumiem, 171 p. 2. pkt.
76. Latvijas Republikas pilsoņa statusu pilsonim var atņemt tikai ar tiesas spriedumu. Nepilsonim viņa statusu var atņemt administratīvā kārtībā [VII-4,VIII-2,IX-1]	Likums "Par to bijušās PSRS pilsoņu statusu, kuriem nav Latvijas vai citas valsts pilsonības", 12.04.95., 7.p. Salīdzināt ar 22.07.94. pieņemtā Pilsonības likuma 24. pantu.
77. Nepilsonis tiek atzīts par nacisma politiski represētu personu tikai tādos gadījumos, ja viņš ir cietis nacionālās piederības dēļ vai mazgadīgā vecumā atradies cietumā, koncentrācijas nometnē Latvijas teritorijā (B) [VII-2,VIII-6,IX-2,X-1]	Likums "Par politiski represētās personas statusa noteikšanu komunistiskajā un nacistiskajā režīmā cietušajiem" 12.04.95., 4.(1-3)p.
78. Pašaizsardzības tiesības: nepilsoņiem ir liegts nēsāt šaujamo ieročus (A), (B) [VIII-5, IX-3]	Ieroču un speciālo līdzekļu aprites likums, 28.10.10, 16(6) p. Agrāk – likums "Par šaujamieročiem un speciālajiem līdzekļiem paš-aizsardzībai", 23.02.93.
79. Nepilsoņiem ir liegts kolekcionēt ieročus un munīciju (A), (B) [VII-1,VIII-5, IX-3]	Ieroču un speciālo līdzekļu aprites likums, 28.10.10, 28(1)p. Agrāk – likums "Par šaujamieročiem un speciālajiem līdzekļiem paš-aizsardzībai", 23.02.93.
80. Nepilsoņi nepieder nacionālajām minoritātēm likuma par Vispārējo konvenciju par nacionālo minoritāšu aizsardzību izpratnē [VII-3,VIII-7] Pēc Latvijas integrācijas programmas viedokļa "nepilsoņi – tie ir "trešo valstu pilsoņi", kuri ir iebraukuši Latvijas PSR okupācijas politikas rezultātā un viņu pēcnācēji. Nepilsoņiem salīdzinājumā ar citām imigrantu grupām tiek dotas īpašas privilēģijas." Tomēr to it 10 reizes vairāk, kā "trešo valstu pilsoņu", un integrācijas programmas realizācijas gaitā viņiem tiek noteiktas speciālās kvotas (ne vairāk kā 15 % no kopējā dalībnieku skaita.)	Likums "Par Vispārējo konvenciju par nacionālo minoritāšu aizsardzību", 31.05.05., 2.p. Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādnes 2012.–2018.gadam, apstiprināti ar 20.10.11. MK rīkojuma Nr.542 punktu 1.1 25.06.13. Ministru kabineta noteikumi Nr.347 „Noteikumi par Eiropas Trešo valstu valstspiederīgo integrācijas fonda 2012.gada programmas aktivitāšu īstenošanu”, 58.p.

Piezīmes:

- 1) ar (A) zīmi tiek atzīmēti likumi, kas aizskar nepilsoņu godu, pielīdzinot viņus nerīcībspējīgām personām, kriminālnoziedzniekiem, valsts ienaidniekiem un alkoholiķiem;
- 2) ar (B) zīmi tiek atzīmēti likumi, kuros tiesības, kas liegtas nepilsoņiem, ir nodrošināti ārzemniekiem, pārsvarā – ES pilsoņiem;
- 3) ar (C) zīmi tiek atzīmētas atšķirības, kas pēc Tiesībsarga 2008.gada 8.oktobra pabeigtas pārbaudes lieta rezultātiem tiek atzīti par nesamērīgiem un atceļamiem.
- 4) ar cipariem kvadrātiņos tiek atspoguļots mēģinājumu skaits izslēgt ierobežojumu VII-XI Saeimu pilnvaru laikā.

**Pilsoņu un nepilsoņu – Latvijas pastāvīgo iedzīvotāju
tiesību salīdzinājums**
Atšķirības, kas tika atceltas vai zaudēja spēku
(uz 2013.g. oktobri)

I. Aizliegums ieņemt valsts un sabiedriskos amatus	
(a) Valsts sektorā	
Amati un pProfesijas, kurās var strādāt tikai pilsoņi:	
1. Saimnieciskās tiesas tiesneši	Likums "Par Latvijas Saimniecisko tiesu", 27.11.91., 4.2 p. Zaudēja spēku no 01.06.96.
2. Ugunsdzēsēji (A)	15.12.94. Grozījumi likuma "Par ugunsdrošību", 1.p. Ierobežojums tika atcelts ar 16.01.97. grozījumiem un tika atjaunots ar jauno 24.10.02. Ugunsdrošības un ugunsdzēsības likumu
3. Zvērinātie taksatori (A)	Noteikumi par speciālas atļaujas (licences) iegūšanu nekustamā īpašuma taksācijas un vērtēšanas darbiem atbilstošā taksācijas un vērtēšanas darbu kategorijā. Valsts zemes dienesta pavēle Nr.97., 27.12.95., 15.p. Zaudēja spēku no 08.10.03.
4. Zvērinātie mērnieki (A)	Par licenču izsniegšanas kārtību zvērināto mērnieku praksei un ģeodēzisko, fotogrammetrisko, zemes ierīcības un topogrāfisko darbu veikšanai. Valsts zemes dienesta pavēle Nr.20., 21.07.93., 7.p. Varbūtēji tika atcelts ar 08.04.04. grozījumiem likumā "Par reglamentētajām profesijām un profesionālās kvalifikācijas atzīšanu" (likuma 32. p. nosaka prasības mērniekiem, kas nesatur pilsonības kritēriju).
5. Valsts ieņēmumu dienesta ierindas darbinieki. (A) [VIII-5]	Likums "Par Valsts ieņēmumu dienestu", 28.10.93., 17.(2)p. (25.10.01. redakcijā) ar 12.10.06. grozījumiem
b) Privātajā sektorā,	
Darba vietas, kurās var strādāt tikai pilsoņi:	
6. Fiziskās vai juridiskās personas, kura irē dzīvojamo telpu Rīgas Vidzemes priekšpilsētā, pārstāvji (A)	Vidzemes rajona tautas deputātu padomes lēmums Nr. 818., 28.09.93. Zaudēja spēku ar Rīgas pilsētas pašvaldības 1994.g. jūnija reorganizāciju.
7. Gaisa kuģu apkalpe (A)	Likums "Par aviāciju", 23.02.93., 35. p. Likums "Par aviāciju", 05.10.94., 35. p. Ierobežojums tika atcelts ar 30.10.97. grozījumiem
8. Aptiekas pārvaldnieks, veterinārās aptiekas pārvaldnieks (A)	Likums "Par farmaceutisko darbību", 27.04.93., 61, 65.p. Farmācijas likums, 10.04.97., 58.p. Ierobežojumi tika atcelti ar 19.03.98. grozījumiem
9. Latvijas jūras kuģa kapteinis (A)	Latvijas Jūrniecības noteikumi (Jūras kodekss). LR Ministru kabineta noteikumi Nr. 168., 16.08.94., 137.p. Ierobežojums tika atcelts ar jauno 29.05.03. Jūras kodeksu.

10. Gaisa kuģa kapteinis (A) [VIII-3]	Likums "Par aviāciju", 23.02.93., 35. p. Likums "Par aviāciju", 05.10.94., 35. p. Ierobežojums tika atcelts ar 15.12.05. grozījumiem
11. Nepilsoņi, kuri ieguvuši farmaceitisko izglītību ārpus ES robežām, var atvērt aptiekas privātpraksi tikai pēc viena gada pārbaudes laika [VIII-4]	Farmācijas likums, 10.10.97., 38.(3) p., pēc 16.04.03. grozījumiem. Ierobežojums tika atcelts ar 15.12.05. grozījumiem.
12. Privātās detektīvabiedrības pārvaldes loceklis ((A)) [VII-1, VIII-2, IX -3, XI-1]	Detektīvdarbības likums 05.07.01., 4. p. Ierobežojums tika atcelts ar 14.06.12. grozījumiem.
13. Dzimtsarakstu nodaļu darbinieki (A) [VIII-4, XI-1]	Civiltāvokļa aktu likums, 17.03.05., 3(2) p. Ierobežojums tika ieviests ar 21.10.93., likumu "Par civiltāvokļa aktiem" (3.(2) p.) un atcelts ar 29.11.12. likumu „Par civiltāvokļa aktu reģistrāciju”
c) Sabiedriskajā sektorā Tiesības, kuras ir tikai pilsoņiem	
14. Izvirzīt priekšlikumu par meža iecirkņa ņemšanu speciālajā apsardzē (A)	Likums "Par meža apsaimniekošanu un izmantošanu", 24.03.94, 19.p. Ierobežojums tika atcelts ar 27.04.95. grozījumiem
15. Dibināt reliģiskās kopienas (A)	Reliģisko organizāciju likums, 07.09.95., 7.(1) p. Ierobežojums tika atcelts ar 17.06.96. grozījumiem
16. Tikt ievēlētām reliģisko kopienu vadības sastāvā, izņemot garīgo personālu (A) [VII-1]	Reliģisko organizāciju likums, 07.09.95., 7.(1) p. Ierobežojums tika atcelts ar 15.06.00. grozījumiem
17. Vēlēt un tikt ievēlētām Latvijas Universitātes studentu padomes vadībā (A)	Latvijas Universitātes studentu pašvaldības nolikums, 1998. g. 8.p. Latvijas Universitātes studentu padomes Satversme vairs (no 2000.gada) nesatur šādus ierobežojumus
18. Vienkāršota iespēja tikt uzņemtam augstskolā gadījumā, ka vidēja izglītība ir iegūta ārvalstīs, paredzēta tikai LR un ES pilsoņiem [VIII-1]	MK Noteikumi Nr.635 "Grozījumi Augstskolu likumā", 23.08.05., 36.p. (Grozījumi likumā 83.p.). Ierobežojums tika atcelts ar Saeimas 02.03.06. likumu.
19. Dažās pašvaldībās tikai balsstiesīgie iedzīvotāji (LR un ES pilsoņi) var iniciēt publisko apspriešanu un piedalīties tajā. [IX-1]	Madlienas pagasta padomes nolikums, 97.p., 14.09.05., Sējas pagasta padomes nolikums, 89.p., 18.10.05. Tika atcelti ar jaunām pašvaldību vēlēšanām 2009.gada 6.jūnijā .
20. Tikt ievēlētām par tiesas piesēdētājiem [VIII-7, IX-1]	Likums "Par tiesu varu", 15.12.92., 56. p. Piesēdētāju institūts tika likvidēts ar 16.06.09. likuma grozījumiem.
II. Tiesības uz īpašumu Pilsoņiem ir priekšroka, iegūstot īpašuma tiesības	
21. Tiesības privatizēt kooperatīvo dzīvokli pieder arī nepilsoņiem, bet tikai ar nosacījumu, ka tie ir dzīvojuši Latvijā ne mazāk par 16 gadiem	Likums "Par kooperatīvo dzīvokļu privatizāciju", 04.12.91., 7.p. Ierobežojums tika atcelts ar 31.08.95. grozījumiem.
22. Pirkēt mājokli no valsts un pašvaldībām	Likums "Par valsts un pašvaldību palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā", 11.05.93., 3.p. Šis palīdzības veids tika atcelts ar 05.10.95. likuma grozījumiem.
23. Uz zemes īpašumu un citu dabas resursu īpašumu (A)	Konstitucionālais likums "Cilvēka un pilsoņa tiesības un pienākumi", 10.12.91., 9.p. Tika atcelts ar 15.10.98. LR Satversmes grozījumu pieņemšanu.

<p>24. Tikai LR pilsoņiem, kuriem saņēma zeme tika atdota denacionalizācijas gaitā, ir tiesības par valsts garantēto cenu (par privatizācijas sertifikātiem) iegādāties blakus atrodošos zemesgabalu, kas savas konfigurācijas vai nelielās platības dēļ nav piemērots apbūvei.</p>	<p>Likums "Par zemes reformas pabeigšanu pilsētās", 30.10.97., 2.(1) p. Šīs tiesības bija spēkā līdz 01.03.99.</p>
<p>25. Tiesības kļūt par dzīvokļu celtniecības kooperatīva biedru ir arī nepilsoņiem, bet ar nosacījumu, ka pastāvīgās pierakstīšanās un dzīvošanas Rīgā termiņš ir ne mazāks par 16 gadiem</p>	<p>Noteikumi personām, kas vēlas iegūt savā īpašumā dzīvokli dzīvokļu īpašnieku kooperatīvajā sabiedrībā Rīgā. Rīgas domes noteikumi Nr. 5., 04.10.94., 1.p. Tika atzīti par spēka neesošiem ar Rīgas domes 15.10.02 lēmumu.</p>
<p>26. Nodot valsts un pašvaldību zemes lietošanas tiesības mantojšanas ceļā (A) [VII-2,VIII-2]</p>	<p>Likums "Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās", 20.11.91, 24.p. (15.04.99. redakcijā), pēc 31.03.94. grozījumiem, 4.p. Tika izslēgts ar 30.06.05 grozījumiem</p>
<p>27. Nepilsoņiem nav tiesību reģistrēt viņiem piederošos gaisa kuģus LR Civilās aviācijas gaisa kuģu reģistrā (A) [VIII-3]</p>	<p>Likums "Par aviāciju", 23.02.93., 7. un 8. p. Likums "Par aviāciju", 05.10.94., 7. un 8. p. Ierobežojums tika atcelts ar 11.05.06. grozījumiem</p>
<p>28. Katrs Latvijas pilsonis iegūst par 15 sertifikātiem vairāk nekā nepilsonis. Nepilsonis, kurš nav dzimis Latvijā, iegūst vēl par 5 sertifikātiem mazāk. Viens sertifikāts ir ekvivalents vienam Latvijas Republikā nodzīvotam gadam [VIII-1]</p>	<p>Likums "Par privatizācijas sertifikātiem", 16.03.95., 5.p. Sertifikātu izsniegšana pabeigta kopš 28.12.07. (Valsts un pašvaldību īpašuma privatizācijas un privatizācijas sertifikātu izmantošanas pabeigšanas likums, 16.06.05., 27(1) p.)</p>
<p>29. Nepilsoņiem, kuri ir ieradušies Latvijā pēc vispārējā pensijas vecuma sasniegšanas un nav strādājuši Latvijā algotu darbu vismaz piecus gadus, privatizācijas sertifikātus neizsniedz.</p>	<p>Likums "Par privatizācijas sertifikātiem", 16.03.95., 5.(4)p. Sertifikātu izsniegšana pabeigta kopš 28.12.07. (Valsts un pašvaldību īpašuma privatizācijas un privatizācijas sertifikātu izmantošanas pabeigšanas likums, 16.06.05., 27(1) p.)</p>
<p>30. Latvijas Republikas pilsonis iegūst sertifikātus, ja laika posmā līdz 31.12.92. ir dzīvojis Latvijā un reģistrējies kā pastāvīgs iedzīvotājs. Nepilsoņiem piešķir sertifikātus par katru pēc pēdējās ierašanās uz pastāvīgu dzīvesvietu Latvijā līdz 31.12.92 nodzīvoto gadu</p>	<p>Likums "Par privatizācijas sertifikātiem", 16.03.95., 5.(3). Sertifikātu izsniegšana pabeigta kopš 28.12.07. (Valsts un pašvaldību īpašuma privatizācijas un privatizācijas sertifikātu izmantošanas pabeigšanas likums, 16.06.05., 27(1) p.)</p>
<p>31. Tikai LR pilsoņiem ir tiesības izpirkt par valsts garantēto cenu (par privatizācijas sertifikātiem) zemi, kas ir nepieciešama, lai nodrošinātu tiem piederošo ēku un būvju funkcionēšanu, šādā gadījumā: ja zeme denacionalizācijas gaitā tika atdota bijušajam īpašniekam, bet minētās celtnes tika nopirkta no bijušā īpašnieka pirms zemes atdošanas viņam. [VII-2,VIII-2]</p>	<p>Likums "Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās", 20.11.91, 12.(1.1) p. Tika ieviests ar 31.03.94 grozījumiem, 8.p. Kaut gan zemes privatizācijas pabeigšana pilsētās paredzēta līdz 30.11.14, pēdējais zemes pirkšanas līguma noslēgšanas termiņš ir 30.12.12 (atbilstoši Likuma "Par zemes reformas pabeigšanu pilsētās" 6.p. un 2.p. 5. daļai), ko arī mēs uzskatam par šīs atšķirības spēku zaudējušas. Līdz 01.01.12 izmantoti 95,2 % izsniegto privatizācijas sertifikātu.</p>

<p>32. LR pilsoņiem ir tiesības izpirkt par valsts garantēto cenu (par privatizācijas sertifikātiem) zemi, kas ir nepieciešama, lai nodrošinātu tiem piederošo dzīvojamo namu vai dārza zemesgabala funkcionēšanu, ja zeme denacionalizācijas gaitā tika atdota bijušajam īpašniekam, bet tiesības izmantot dzīvojamo namu vai dārza zemesgabalu ir radušās pirms denacionalizācijas procesa sākuma (20.06. 92.). Šādas tiesības bauda arī citas personas ar noteikumu, ja tās ir dārzkopības kooperatīva biedri. [VII-2,VIII-2]</p>	<p>Likums "Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās", 20.11.91, 12.(1.2) p. Tika ieviests ar 31.03.94 grozījumiem, 8.p. Kaut gan zemes privatizācijas pabeigšana pilsētās paredzēta līdz 30.11.14, pēdējais zemes pirkšanas līguma noslēgšanas termiņš ir 30.12.12 (atbilstoši Likuma "Par zemes reformas pabeigšanu pilsētās" 6.p. un 2.p. 5. daļai), ko arī mēs uzskatam par šīs atšķirības spēku zaudējušu. Līdz 01.01.12 izmantoti 95,2% izsniegto privatizācijas sertifikātu.</p>
<p>III. Privātā uzņēmējdarbība</p>	
<p>33. Nepilsoņiem ir tiesības piedalīties pašvaldībām piederošo objektu privatizācijā, bet tikai ar nosacījumu, ka viņi dzīvojuši Latvijā ne mazāk par 16 gadiem. (A)</p>	<p>Likums "Par pašvaldību īpašumā esošo tirdzniecības, sabiedriskās ēdināšanas un sadzīves pakalpojumu mazo objektu privatizāciju", 05.11.91., 11.p. Zaudējis spēku no 19.07.94.</p>
<p>34. Komerčbankas valdes locekļu vairākumam jābūt pilsoņiem. (A)</p>	<p>Latvijas Bankas padomes lēmums Nr. 10/7., 16.09.93. Vēlāk - Latvijas Bankas padomes lēmums Nr. 21/1., 20.12.94., 9.2.4. p. Ierobežojums tika atcelts ar Latvijas Bankas padomes 14.03.96. lēmumu Nr. 31/3.</p>
<p>35. Par banku vai lombardu dibinātājiem var būt arī nepilsoņi, bet ar nosacījumu, ka tie ir dzīvojuši Latvijā ne mazāk par 21 gadu. (A)</p>	<p>Latvijas Bankas padomes lēmums Nr. 21/1., 20.12.94., 4.p. Ierobežojums tika atcelts ar Latvijas Bankas padomes 14.03.96. lēmumu Nr. 31/3.</p>
<p>36. Tiesības saņemt licenci komercpārvadājumiem, pasta un pasažieru transportēšanai gaisa ceļā ir tikai pilsoņiem. (A)</p>	<p>Likums "Par aviāciju", 23.02.93., 78.,79. p. Likums "Par aviāciju", 05.10.94., 78.,79. p. Ierobežojums tika atcelts ar 30.10.97. grozījumiem</p>
<p>37. Nepilsoņi kā akciju sabiedrības dibinātāji var būt tikai ar tādu noteikumu, ka viņi ir nodzīvojuši Latvijā ne mazāk kā 21 gadu. Līdzīgi ierobežojumi tiek pielietoti akciju sabiedrības prezidentam un zvērinātam revizoram. (A)</p>	<p>Likums "Par akciju sabiedrībām" 18.05.93, 10.(1.1) p.; 17.(4)p. – zaudējis spēku no 2006.05.19.</p>
<p>38. Latvijas Republikas pilsoņiem piederošās kompānijas drīkst nodarboties ar zveju ASV teritoriālajos ūdeņos.</p>	<p>Līgums ar ASV par zvejniecību, 08.04.93. Zaudēja spēku 01.01.03.</p>
<p>IV. Sociālās tiesības</p>	
<p>39. Atveiškos reģionos vietējās varas institūcijas piešķir jaunus dzīvokļus tikai pilsoņiem. (A)</p>	<p>Sk., piemēram, Jūrmalas pilsētas padomes 12.03.92. lēmumu. Ierobežojums tika atcelts aptuveni pēc 1994.g. pašvaldības vēlēšanām.</p>
<p>40. Veselā virknē rajonu, likvidējot kopmitnes, beztermiņa īres līgumi tiek noslēgti tikai ar pilsoņiem. (A)</p>	<p>Sk., piemēram, Rīgas Latgales rajona padomes lēmumu Nr. 82., 25.02.93. Ierobežojums tika atcelts ar Rīgas domes 27.10.94. lēmumu Nr.52.</p>
<p>41. Tikai pilsoņi var saņemt izdevumu par centrālo apkuri kompensāciju.</p>	<p>Rīgas domes lēmums Nr. 830 "Par pabalstiem Rīgas mazturīgajiem iedzīvotājiem 1994./1995. gada apkures sezonā", 10.01.95. 10.p. Zaudēja spēku ar apkures sezona pabeigšanu.</p>
<p>42. Tikai pilsoņiem tiek izdalīti zemes gabali individuālajai apbūvei un tiek piešķirti attiecīgie atvieglotie aizdevumi.</p>	<p>Likums "Par valsts un pašvaldību palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā", 11.05.93., 2. un 3.p. Šis palīdzības veids tika atcelts ar 05.10.95. likuma grozījumiem</p>

43. Sociālā pensija nepilsoņiem ir par 10 % zemāka, nekā pilsoņiem.	Likums "Par valsts pensiju pagaidu aprēķināšanas kārtību", 21.10.93., 5.2. p. Ierobežojums tika atcelts ar 02.11.95. Likumu "Par valsts pensijām"
44. Tikai pilsoņiem tiek izsniegti aizdevumi atbrīvoto dzīvokļu (kas atbrīvojās pēc iemītnieku emigrācijas vai izlikšanas par parādiem) īres tiesību iegādei.	Rīgas domes nolikums Nr. 83 "Par grozījumiem ar Rīgas pilsētas valdes 04.06.1993. lēmumu Nr. 160 apstiprinātajā "Nolikumā par aizdevuma piešķiršanu Rīgas iedzīvotājiem dzīvokļu iegādei jaunceļamajās mājās un dzīvokļu īres tiesību pirksanai", 07.03.97. Ierobežojums tika atcelts ar Rīgas domes 23.12.97. lēmumu Nr. 5432
45. Tikai pilsoņiem ir tiesības saņemt aizdevumu dzīvokļa iegādei jaunceltnēs.	Rīgas domes valdes lēmums Nr. 160 "Par aizdevuma piešķiršanu dzīvokļu iegādei", 04.06.93., 1.1. p. Ierobežojums tika atcelts ar Rīgas domes 23.12.97. lēmumu Nr. 5432
46. Nepilsoņiem, lai saņemtu palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā, nepieciešams pastāvīgais pieraksts. Pilsoņiem šāds ierobežojums nepastāv. (A) [VII-1]	Likums "Par valsts un pašvaldību palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā", 11.05.93., 3.p. Ierobežojums tika atcelts ar 22.04.99. grozījumiem
47. Nepilsoņiem gadījumā, kad tie izbrauc uz pastāvīgo dzīvesvietu ārzemēs, tiek izmaksāta pensija par 6 mēnešiem. Pilsoņiem tā tiek saglabāta uz mūžu.	Likums "Par valsts pensijām", 02.11.95., 38. (1),(2) p. Ierobežojums tika atcelts ar 05.08.99. grozījumiem.
48. Tikai pilsoņi tiek reģistrēti, lai saņemtu valsts un pašvaldību palīdzību, ja viņi ir nodzīvojuši vairāk nekā 40 gadus dzīvokļos bez ērtībām vai komunālajos dzīvokļos.	LR Ministru kabineta noteikumi Nr. 17 "Par kārtību, kādā reģistrējamas personas (ģimenes) dzīvokļa jautājumu risināšanai paredzētās valsts un pašvaldību palīdzības saņemšanai", 23.11.93., 8.6. p. Zaudēja spēku ar jauno 12.06.01. likumu pieņemšanu.
V. Iebraukšanas, izbraukšanas, ģimeņu atkalapvienošanās brīvības	
49. Brīva dzīvesvietas izvēle Latvijā tiek garantēta vienīgi pilsoņiem. (A)	Konstitucionālais likums "Cilvēka un pilsoņa tiesības un pienākumi", 10.12.91., 10. un 29. p. Tika atcelts ar 15.10.98. LR Satversmes grozījumu pieņemšanu.
50. Netraucēta atgriešanās Latvijā tiek garantēta tikai pilsoņiem. (A)	Konstitucionālais likums "Cilvēka un pilsoņa tiesības un pienākumi", 10.12.91., 10. un 28. p. Tika atcelts ar 15.10.98. LR Satversmes grozījumu pieņemšanu.
51. Nepilsoņiem nav tiesības brīvi izvēlēties dzīvesvietu ārzemēs. (A) [VIII-4]	Likums "Par to bijušās PSRS pilsoņu statusu, kuriem nav Latvijas vai citas valsts pilsonības", 1.(3,5)p., pēc 11.09.98. grozījumiem – attiecība pret personām, kuras bija bez termiņa ierobežojuma pierakstīti NVS valstīs un pēc 04.06.04. grozījumiem – kuras ir saņēmušas pastāvīgās uzturēšanās atļauju ārvalstī Atzīts par spēkā neesošu ar Satversmes tiesas 07.03.05. spriedumu no 01.09.05.
52. Personai bez pilsonības vai ārvalsts pilsonim, kurš dzīvo Latvijā, ir tiesības reģistrēt laulību ar personu bez pilsonības vai ārvalsts pilsoni tikai tajā gadījumā, ja abiem, kas stājas laulībā, laulības reģistrācijas brīdī ir pastāvīgās uzturēšanās atļaujas. Latvijas pilsonim, kurš stājas laulībā ar personu bez pilsonības vai ārvalsts pilsoni, pietiek ar to, ka šai personai ir derīga vīza. (A)	Likums "Par civilstāvokļa aktiem", 21.10.93., 15.(2,3) p. Ierobežojums tika atcelts ar 11.12.97. grozījumiem.

53. Nepilsoņu un personu bez pilsonības radiniekiem un tuviniekiem iespēja saņemt pastāvīgo uzturēšanās atļauju Latvijā ir obligātā kārtā sasaistīta ar to, vai tie ir spējīgi materiāli nodrošināt sevi un personas, kuras atrodas viņu apgādībā. Pilsoņu ģimenes locekļiem tas nav nepieciešams.	Likums "Par ārvalstnieku un bezvalstnieku iecelšanu un uzturēšanos Latvijas Republikā", 09.06.92., 35.(2) p. Ierobežojums tika atcelts ar jauno 31.10.02. Imigrācijas likumu.
54. Ja laulība, uz kuras pamata ārvalstnieks saņēma termiņa uzturēšanās atļauju, tiek šķirta, uzturēšanās atļauja netiek anulēta tikai tad, ja bērns – Latvijas pilsonis – ar tiesas spriedumu paliek pie vecāka – ārvalstnieka. Ja bērns ir nepilsonis, tad viņš izraidāms no valsts kopā ar vecākam – ārzemniekam. (A)	Likums "Par ārvalstnieku un bezvalstnieku iecelšanu un uzturēšanos Latvijas Republikā", 09.06.92., 25.p. Ierobežojums tika atcelts ar jauno 31.10.02. Imigrācijas likumu.
55. LR konsuls iekļauj reģistrā, sniedz palīdzību un citādi aizstāv tikai LR pilsoņu tiesības. (A) [VIII-2]	Konsulārais reglaments, 08.08.94., 11.p. Ierobežojums tika atcelts ar 02.11.06. grozījumiem.
56. Ja bērna dzimšanas brīdī viens no bērna vecākiem ir Latvijas pilsonis, bet otrs - ārvalstnieks, ziņas par bērna valstisko piederību iekļauj Reģistrā pēc bērna vecāku savstarpējās vienošanās. Nepilsonim ir iespēja reģistrēt bērnu tikai, kā ārvalstnieku. (A) [VIII-3, IX-3]	Likums "Par to bijušās PSRS pilsoņu statusu, kuriem nav Latvijas vai citas valsts pilsonības", 8.p., pēc 20.05.04. grozījumiem. Ierobežojums tika atcelts ar 21.06.07. grozījumiem likumā.
57. Etniskiem latviešiem un lībiešiem, un personām, kurām vismaz viens no vecākiem ir Latvijas Republikas pilsonis, ielūgums vīzas pieprasīšanai nav nepieciešams	Imigrācijas likums, 31.10.02., 12.(2.5).p. Privilēģija tika atcelta ar 22.04.10 likuma grozījumiem.
VI. Citas tiesības un brīvības	
58. Pilsoņu operatīvās kontroles (izsekošana, telefonu sarunu noklausīšanās u.tml.) veikšana ir iespējama tikai gadījumā, ja piekrīt operatīvā dienesta priekšnieks un tiek ziņots prokuroram. Attiecībā pret nepilsoņiem tas nav paredzēts. (A)	Operatīvās darbības likums, 16.12.93., 23.(2) p. Ierobežojums tika atcelts ar 12.06.97. grozījumiem.
59. Dažu kategoriju ieslodzītajiem amnestija tiek pasludināta tikai pilsoņiem. (A)	Amnestijas likums, 24.03.94., 5.(4) p. Ierobežojums tika atcelts ar jauno 20.11.97. Amnestijas likumu.
60. Ārvalsts pilsoņiem un personām bez pilsonības soda naudas maksimālais izmērs ir noteikts 10 000 \$. Latvijas pilsoņiem šis līmenis ir noteikts aptuveni 500 \$ apmērā. (A)	LR administratīvo pārkāpumu kodekss, 26.p ar 28.04.92. grozījumiem. Ierobežojums tika atcelts ar 17.06.98. likuma grozījumiem.
61. Pilsonim var atņemt viņa statusu tikai ar tiesas spriedumu. Nepilsonim atņemt viņa statusu administratīvajā kārtībā. (A)	Likums "Par to bijušās PSRS pilsoņu statusu, kuriem nav Latvijas vai citas valsts pilsonības", 12.04.95.,7.p. Ierobežojums tika atcelts ar 30.03.00. un tika atjaunots ar 14.09.00. grozījumiem.
62. Aizsardzība pret korespondences, telefonsarunu un telegrāfisko ziņojumu saturu publikāciju bez adresāta un autora vai viņu mantinieku piekrišanas, neiejaukšanās personiskajā dzīvē ir garantēta tikai pilsoņiem (A) [VIII-2].	Likums "Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem", 20.12.90., 7.p. Ierobežojums tika atcelts ar 15.06.06 grozījumiem.

Daži divpusēji un daudzpusēji līgumi, kuri diskriminē nepilsoņus

1. Vispārējā rakstura līgumi

Nr	Valsts	gads	m	d	Līguma pants	nosaukums
1.	Ungārija	1992.	8	7	8.,14.,17.	Par draudzību un sadarbību
2.	Ukraina	1995.	5	23	9.,15.,18.	Par draudzību un sadarbību
3.	ES* ¹	1995.	6	12	37.-44.	Par asociācijas izveidošanu
4.	Indija* ²	1995.	9	1	3.(1)	Par ekonomisko un tehnisko sadarbību
5.	Čehija	1999.	5	10	Preambula	Par sadarbību kultūras jomā
6.	ES* ³	2003.	4	16	45.	Par LR pievienošanos ES
7.	Meksika* ⁴	2005.	4	14	21.	Par sadarbību izglītībā, kultūrā un sportā
8.	Kanāda* ⁵	2006.	9	25	Viss teksts	Par jauno pilsoņu apmaiņu
9.	ES ar ĀKK* ⁶	2007.	3	8	8.	Par partnerattiecību nolīgumu grozījumiem
10.	Jaunzēlande	2008.	9	10	Viss teksts	Par darba brīvdienu shēmu
11.	ES ⁷	2012	11	8	8B	Lisabonas līgums, ar ko groza līgumu par ES un EK dibināšanas līgumu
12.	Eiropas Padome ⁸	2013	02	14	Pielikums, 1.p.	Pārskatīta Eiropas Sociāla Harta

Piezīmes:

1. Jautājumi par nodarbinātību un sociālo aizsardzību. Zaudē spēku pēc Latvijas iestāšanās ES.
2. Studentu apmaiņa ir paredzēta tikai pilsoņiem.
3. Līgums par LR iestāšanos ES (skar 24 ārvalstis) – Tikai LR pilsoni var deleģēt Eiropas komisijas sastāvā.
4. Paredz iespēju tikai pilsoņiem saņemt stipendiju, mācīties Meksikā.
5. Paredz procedūru vienkāršošanu LR jaunajiem pilsoņiem, kuri vēlas iebraukt un uzturēties Kanādas teritorijā, lai papildinātu izglītību pēc vidusskolas vai mācīties, gūtu darba pieredzi vai pilnveidotu zināšanas par valsts valodu, kultūru un sabiedrību.
6. Papildinājums Kotonū Nolīguma 26. pantā paredz sekmēt gados jauno pilsoņu aktīvu dalību sabiedriskajā dzīvē un veicināt studentu apmaiņu, kā arī ĀKK un ES jauniešu organizāciju savstarpējo sadarbību. ĀKK – Āfrikas, Karību jūras reģiona un Klusā okeāna valstu grupa, kas iekļauj 77 valstis no 5 kontinentiem: Āfrika – 46, Austrālija un Okeānija – 14, Āzija – 2, Dienvidamerika – 2, Ziemeļamerika – 13.
7. Tikai ES pilsoņi var parakstīties zem Eiropas komisijai adresētam likumdošanas priekšlikumam.
8. Sociālās Hartas nodrošinātas tiesības, kādas paredzētas Latvijas iedzīvotājiem, kuri atrodas 43 pievienojušajās Hartai ES valstu teritorijās, attiecas tikai uz Latvijas pilsoņiem, ja dalībvalsts neizlems citādi.

2. Līgumi par ieguldījumu aizsardzību

Nr	Valsts	Līguma pants	gads	m	d	Reģions	Apvienība
1	Islande* ¹	4.	1991.	8	26	Eiropa	EBTA
2	Somija	1. (1c)	1992.	3	5	Eiropa	ES
3	Zviedrija	1.(3)	1992.	3	10	Eiropa	ES
4	Dānija	1.(3)	1992.	3	30	Eiropa	ES
5	Francija	1.(2;3)	1992.	5	15	Eiropa	ES
6	Norvēģija	1.(3)	1992.	6	16	Eiropa	EBTA
7	Taivāna* ²	1.(3)	1992.	9	17	Āzija	
8	Šveice	1.(1a)	1992.	12	22	Eiropa	EBTA
9	Polija	1.(1a)	1993.	4	26	Eiropa	ES
10	Lielbritānija	1.(c)	1994.	1	24	Eiropa	ES
11	Izraēla	1.(3)	1994.	2	27	Āzija	
12	Nīderlande	1.(b)	1994.	3	14	Eiropa	ES
13	Čehija	1.(2)	1994.	10	25	Eiropa	ES
14	Austrija	1.(2)	1994.	11	17	Eiropa	ES
15	ASV	1.(1c)	1995.	1	13	Amerika	
16	Kanāda* ³	1	1995.	4	26	Amerika	
17	Griekija	1.(3)	1995.	7	20	Eiropa	ES
18	Portugāle	1.(3)	1995.	9	27	Eiropa	ES
19	Spānija* ⁴	7.(1)	1995.	10	26	Eiropa	ES
20	Vjetnama	1.(1c)	1995.	11	6	Āzija	
21	Igaunija	1.(2)	1996.	2	7	Eiropa	ES
22	Lietuva	1.(2)	1996.	2	7	Eiropa	ES
23	Beļģija	1.(1a)	1996.	3	27	Eiropa	ES
24	Luksemburga	1.(1a)	1996.	3	27	Eiropa	ES
25	Koreja	1.(2)	1996.	10	23	Āzija	
26	Uzbekistāna	1. (IV)	1996.	5	23	Āzija	NVS
27	Ēģipte	1.(2a)	1997.	4	24	Āfrika	
28	Itālija ⁵	1.(3), 7.(1e)	1997.	5	21	Eiropa	ES
29	Ukraina	1.(2a)	1997	7	24	Eiropa	NVS
30	Baltkrievija	1.(1c),2.,3.,5.	1998.	3	3	Eiropa	NVS
31	Slovākija	1.(2)	1998.	4	9	Eiropa	ES
32	Ungārija	1.(2)	1999.	6	10	Eiropa	ES
33	Moldova	1.(3)	1999.	9	22	Eiropa	NVS

Piezīmes:

1. Ierobežojums tika atcelts ar jauno 11.06.98. līgumu.
2. Zaudēja spēku no 10.03.2005.
3. Kanāda, atšķirībā no Latvijas, šajā līgumā aizstāv gan savu pilsoņu tiesības, gan pastāvīgo iedzīvotāju tiesības.
4. Viens no piemēriem, kad līgums vienlīdzīgi aizsargā gan pilsoņu tiesības, gan pastāvīgo iedzīvotāju tiesības. Izņēmums ir tikai 7.(1)p., saskaņā ar kuru algas pārvedumi un citas kompensācijas ir paredzētas tikai pilsoņiem.
5. Līgums zaudē spēku no 02.03.2009.

Analogiskie līgumi, kas neierobežo nepilsoņu tiesības

Nr	Valsts	gads	m	d	Reģions	Apvienība
1	Vācija	1993.	4	20	Eiropa	ES
2	Turcija	1997.	2	18	Āzija	
3	Singapūra	1998.	7	7	Āzija	
4	Kuveita	2001.	5	10	Āzija	
5	Rumānija	2001.	11	27	Eiropa	ES
6	Horvātija	2002.	4	4	Eiropa	
7	Bulgārija	2003.	12	4	Eiropa	ES
8	Ķīna	2004.	4	15	Āzija	
9	Kazahstāna	2004.	10	8	Āzija	NVS
10	Azerbaidžāna	2005.	10	3	Āzija	NVS
11	Gruzija	2005.	10	5	Āzija	NVS
12	Armēnija	2005.	10	7	Āzija	NVS
13	Kirgizstāna	2008.	5	22	Āzija	NVS
14	Indija	2010.	2	18	Āzija	

3. Līgumi par intelektuālā īpašuma aizsardzību

Nr	Valsts	Līguma pants	gads	m	d	Reģions	Apvienība
1.	ASV	II. daļa	1994.	7	6	Ziemeļamerika	
2.	Ukraina ¹	15.(2).	1995.	11	22	Eiropa	NVS
3.	EBTA ¹	15.(2).	1995.	12	7	Eiropa	EBTA
4.	Slovēnija ¹	15.	1996.	4	22	Eiropa	ES
5.	Albānija ²	3. (V. pielikums)	2006.	10	26	Eiropa	

Piezīmes:

1. Zaudējis spēku no 2004.05.01.
2. Līgums ar ES

4. Līgumi par gaisa satiksmi

Nr	Valsts	Līguma pants	gads	m	d	Reģions	Apvienība
1.	Polija	3.(4);4.(1.a)	1992.	7	1	Eiropa	ES
2.	Ungārija	3.(2.a); 4.(1.a)	1993.	3	9	Eiropa	ES
3.	Nīderlande	4.(4); 5.(c)	1993.	3	25	Eiropa	ES
4.	Izraēla	3.(4); 4.(1.a)	1993.	11	3	Āzija	
5.	Somija	4.(a)	1993.	11	29	Eiropa	ES
6.	Lielbritānija	4.(4), 5.(1)	1993.	12	6	Eiropa	ES
7.	Beļģija	5.(1.d)	1994.	12	12	Eiropa	ES
8.	Igaunija	3.(5)p.;4.(1.c)	1995.	1	20	Eiropa	ES
9.	Ukraina	3.(4)	1995.	5	23	Eiropa	NVS
10.	Uzbekistāna	4.(4)p.;5.(1.a)	1995.	6	6	Āzija	NVS

11.	Baltkrievija	4.(1), 5.(3), 13.(3)	1995.	9	7	Eiropa	NVS
12.	Turcija	3.(4);4.(1.a)	1995.	9	15	Āzija	
13.	Lietuva	3.(5);4.(1.c)	1996.	9	9	Eiropa	ES
14.	Taizeme ¹	6.(5);7.(1.a)	1996.	11	8	Āzija	
15.	Ēģipte ¹	6.(4), 7.(1)	1997.	4	23	Āfrika	
16.	Indija	3.(4);4.(1.a)	1997.	10	12	Āzija	
17.	Slovākija	3.(2), 5.(1)	1998.	4	9	Eiropa	ES
18.	Kazahstāna ¹	3.(4), 4.(1.a)	1998.	5	19	Āzija	NVS
19.	Ķīna	3.(2);4.(1.a)	1999.	3	4	Āzija	
20.	Maroka	4.(1)	1999.	5	19	Āfrika	
21.	Bulgārija	3.(5), 4.(1)	1999.	5	19	Eiropa	ES
22.	Singapūra	3.(2), 4.(1)	1999.	10	6	Āzija	
23.	Horvātija	3.(4), 4.(1), 6.(2)	1999.	10	18	Eiropa	
24.	Armēnija	1(2), 5 (1)	2009	9	12	Eiropa	NVS

1. Līgums pagaidām nav spēkā

Analogiskie līgumi, kas neierobežo nepilsoņu tiesības

Nr	Valsts	gads	m	d	Reģions	Apvienība
1.	Vācija	1993.	4	5	Eiropa	ES
2.	Dānija	1993.	6	3	Eiropa	ES
3.	Zviedrija	1993.	6	3	Eiropa	ES
4.	Norvēģija	1993.	6	3	Eiropa	EBTA
5.	Kipra	1999.	3	26	Eiropa	ES
6.	Azerbaidžāna	2006.	10	4	Āzija	NVS
7.	Turkmenistāna	2008.	10	8	Āzija	NVS
8.	Tadžikistāna	2009.	2	9	Āzija	NVS

5. Līgumi par aplikšanu ar nodokļiem

Līgumi aizstāv nodokļu maksātāju intereses (t. i., arī pastāvīgo iedzīvotāju), bet no diskriminācijas tiek pasargāti tikai pilsoņi.

Nr	Valsts	Līguma pants	gads	m	d	Reģions	Apvienība
1	Polija	25.(1)	1993	11	17	Eiropa	ES
2	Čehija	25.(1)	1994	10	25	Eiropa	ES
3	Kanāda	24.(1)	1995	4	26	Ziemeļamerika	
4	Baltkrievija	23.(1)	1995	9	7	Eiropa	NVS
5	Ķīna	26.(1)	1996	6	7	Āzija	
6	Vācija	24.(1)	1997	2	21	Eiropa	ES
7	Francija	24.	1997	4	14	Eiropa	ES
8	Itālija	26.	1997	5	21	Eiropa	ES
9	Singapūra	24.	1999	10	6	Āzija	
10	Šveice	24.	2002	1	31	Eiropa	EBTA

11	Rumānija	26.	2002	3	25	Eiropa	ES
12	Spānija	25.	2003	9	4	Eiropa	ES
13	Ungārija	24.	2004	5	14	Eiropa	ES
14	Izraēla	24.(1)	2006	2	20	Āzija	
15	Kuveita	3(i), 25(1)	2009	11	9	Āzija	

Analogiskie līgumi, kas neierobežo nepilsoņu tiesības (no diskriminācijas tiek pasargāti gan pilsoņi, gan nepilsoņi)

Nr	Valsts	gads	m	d	Reģions	Apvienība
1	Somija	1993	3	23	Eiropa	ES
2	Zviedrija	1993	4	5	Eiropa	ES
3	Igaunija	1993	5	14	Eiropa	ES
4	Dānija	1993	12	10	Eiropa	ES
5	Lietuva	1993	12	17	Eiropa	ES
6	Norvēģija	1993	7	19	Eiropa	
7	Nīderlande	1994	3	14	Eiropa	ES
8	Islande	1994	9	19	Eiropa	EBTA
9	Ukraina	1995	11	21	Eiropa	
10	Īrija	1997	11	13	Eiropa	ES
11	ASV	1998	1	15	Ziemeļamerika	
12	Moldova	1998	2	25	Eiropa	NVS
13	Uzbekistāna	1998	7	3	Āzija	NVS
14	Slovākija	1999	3	11	Eiropa	ES
15	Beļģija	1999	4	21	Eiropa	ES
16	Turcija	1999	6	3	Āzija	
17	Armēnija	2000	3	15	Āzija	NVS
18	Horvātija	2000	5	19	Eiropa	
19	Malta	2000	5	22	Eiropa	ES
20	Portugāle	2001	6	19	Eiropa	ES
21	Kazahstāna	2001	9	6	Āzija	NVS
22	Igaunija	2002	2	11	Eiropa	ES
23	Slovēnija	2002	4	17	Eiropa	ES
24	Grieķija	2002	3	27	Eiropa	ES
25	Bulgārija	2003	12	4	Eiropa	ES
26	Gruzija	2004	10	13	Eiropa	
27	Luksemburga	2004	6	14	Eiropa	ES
28	Austrija	2005	12	14	Eiropa	ES
29	Melnkalne	2005	11	22	Eiropa	
30	Serbija	2005	11	22	Eiropa	
31	Makedonija	2006	12	8	Eiropa	
32	Kirgizstāna	2007	5	24	Āzija	NVS
33	Albānija	2008	2	21	Eiropa	
34	Koreja	2008	6	15	Āzija	
35	Maroka	2008	7	24	Āfrika	
36	Tadžikistāna	2009	2	9	Āzija	NVS
37	Krievija	2010	12	20	Eiropa	NVS
38	Meksika	2012	4	20	Ziemeļamerika	
39	Turkmenistāna	2012	9	11	Āzija	NVS
40	Apvienotie Arābu Emirāti	2012	11	15	Āzija	

6. Līgumi par brīvo tirdzniecību

Nr	Valsts	Līguma pants	gads	m	d	Reģions	Apvienība
1.	Ukraina ²	12.	1991.	11	29	Eiropa	NVS
2.	Armēnija ¹	5.	1991.	12	7	Āzija	NVS
3.	ASV	2.	1992.	12	9	Ziemeļamerika	
4.	Bulgārija ²	5.(2)	2002.	10	16	Eiropa	ES
5.	Ungārija ²	5.(2)	2002.	10	29	Eiropa	ES

Piezīmes:

1. Zaudējis spēku no 1996.01.01.
2. Zaudējis spēku no 2004.05.01.

7.Līgumi par bezvīzu režīmu

Nr	Valsts	Gads ¹	Gads ²	Reģions	Apvienība
1	Igaunija ³	1992.	1992.	Eiropa	ES
2	Polija ⁵	1992.	2007.	Eiropa	ES
3	Ungārija ⁵	1992.	2007.	Eiropa	ES
4	Čehija ⁵	1993.	2007.	Eiropa	ES
5	Lielbritānija	1993.		Eiropa	ES
6	Slovākija ⁵	1994.	2007.	Eiropa	ES
7	Lietuva ³	1995.	1995.	Eiropa	ES
8	Dānija ⁴	1996.	1996.	Eiropa	ES
9	Īrija	1996.		Eiropa	ES
10	Islande ⁵	1997.	2007.	Eiropa	EBTA
11	Maldīvu salas	1997.	2008.	Āzija	
12	Norvēģija ⁵	1997.	2007.	Eiropa	EBTA
13	Samoa ⁴	1997.	1997.	Austrālija	ĀKK
14	Somija ⁵	1997.	2007.	Eiropa	ES
15	Šveice	1997.	2008.	Eiropa	EBTA
16	Tunisija	1997.		Āfrika	
17	Zviedrija ⁵	1997.	2007.	Eiropa	ES
18	Andora	1998.		Eiropa	
19	Horvātija ⁴	1998.	2004.	Eiropa	
20	Lihtenšteina	1998.		Eiropa	EBTA
21	Malta ⁵	1998.	2007.	Eiropa	ES
22	Slovēnija ⁵	1998.	2007.	Eiropa	ES
23	Austrija ⁵	1999.	2007.	Eiropa	ES
24	Beļģija ⁵	1999.	2007.	Eiropa	ES
25	Francija ⁵	1999.	2007.	Eiropa	ES
26	Griekija ⁵	1999.	2007.	Eiropa	ES
27	Itālija ⁵	1999.	2007.	Eiropa	ES
28	Luksemburga ⁵	1999.	2007.	Eiropa	ES
29	Nīderlande ⁵	1999.	2007.	Eiropa	ES
30	Portugāle ⁵	1999.	2007.	Eiropa	ES
31	Spānija ⁵	1999.	2007.	Eiropa	ES
32	Vācija ⁵	1999.	2007.	Eiropa	ES
33	Izraēla	2000.		Āzija	

34	Japāna	2000.		Āzija	
35	Singapūra	2000.		Āzija	
36	Dominika ⁴	2001.	2001.	Ziemeļamerika	ĀKK
37	Ekvadora	2001.		Dienvidamerika	
38	Fidži	2001.		Austrālija	ĀKK
39	Kipra ⁵	2001.	2007.	Eiropa	ES
40	Monako	2001.		Eiropa	
41	Seišelu salas	2001.		Āfrika	ĀKK
42	Sentvinsenta un Grenadīnas	2001.		Ziemeļamerika	ĀKK
43	Bulgārija ⁵	2002.	2007.	Eiropa	ES
44	Hongonga	2002.		Āzija	
45	Rumānija ⁵	2002.	2007.	Eiropa	ES
46	Albānija	2003.	2009.	Eiropa	
47	Argentīna	2003.		Dienvidamerika	
48	Čīle	2003.		Dienvidamerika	
49	Koreja	2003.		Āzija	
50	Kostarika ⁴	2003.	2012.	Ziemeļamerika	
51	Urugvaja	2003.		Dienvidamerika	
52	Venecuēla	2003.		Dienvidamerika	
53	Bosnija un Hercegovina	2004.	2011.	Eiropa	
54	Gvatemala	2004.		Ziemeļamerika	
55	Hondurasa ⁴	2004.	2012.	Ziemeļamerika	
56	Jaunzēlande	2004.		Austrālija	
57	Makao	2004.		Āzija	
58	Malaizija	2004.		Āzija	
59	Maurīcija	2004.		Āzija	ĀKK
60	Meksika	2004.		Ziemeļamerika	
61	Nikaragva	2004.		Ziemeļamerika	
62	Panama ⁴	2004.	2012.	Ziemeļamerika	
63	Paragvaja	2004.		Dienvidamerika	
64	Peru	2004.		Dienvidamerika	
65	Salvadora	2004.		Ziemeļamerika	
66	Sanmarīno	2004.		Eiropa	
67	Trinidada un Tobago	2004.		Ziemeļamerika	ĀKK
68	Beliza ⁴	2005.	2012.	Ziemeļamerika	ĀKK
69	Gruzija ³	2005.	2005.	Āzija	NVS
70	Maroka	2005.		Āfrika	
71	Ukraina	2005.		Eiropa	NVS
72	Bolīvija	2006.		Dienvidamerika	
73	Maķedonija	2006.		Eiropa	
74	Serbija	2006.		Eiropa	
75	Turcija	2006.		Āzija	
76	Melnkalne	2007.	2011.	Eiropa	
77	Moldova	2007.		Eiropa	NVS
78	Kanāda	2007.		Ziemeļamerika	
79	Bruneja	2007.		Āzija	
80	Antigva un Barbuda	2007.		Ziemeļamerika	ĀKK
81	Aruba, Kirasao, Sentmartēna Antīļas	2007.	2007.	Ziemeļamerika	
82	Bahamas	2007.		Ziemeļamerika	ĀKK
83	Barbadosa	2007.		Ziemeļamerika	ĀKK

84	Haiti	2007.		Ziemeļamerika	ĀKK
85	Sentkitsa un Nevisa	2007.		Ziemeļamerika	Sentlūsija
86	Sentlūsija	2007.		Ziemeļamerika	Sentlūsija
87	Svazilenda	2007.		Āfrika	ĀKK
88	ASV	2008.		Ziemeļamerika	
89	Kolumbija	2008.		Dienvidamerika	
90	Dominikāna	2008.	2008.	Ziemeļamerika	ĀKK
91	Austrālija	2008.		Austrālija	
92	Krievija		2008.	Eiropa	NVS
93	Filipīnās	2009.		Āzija	
94	Kosova	2009.	2009.	Eiropa	
95	Taivāna	2009.		Āzija	
96	Bonēra, Saba, Senteistāzija	2010.		Ziemeļamerika	
97	Brazīlija	2012.		Dienvidamerika	
98	Kirgizstāna	2012.		Āzija	NVS
99	Armēnija	2013.		Eiropa	NVS

Piezīmes:

1. Bezvīzu režīma ieviešanas LR pilsoņiem gads (dažos gadījumos zināms aptuveni)
2. Bezvīzu režīma ieviešanas LR nepilsoņiem gads (dažos gadījumos zināms aptuveni)
3. Tiesības LR nepilsoņiem iebraukt valstī bez vīzas tika dotas pušu sarunu rezultātā (kopumā – 3 valstis)
4. Tiesības LR nepilsoņiem iebraukt valstī bez vīzas tika dotas pēc ārvalsts iniciatīvas (kopumā – 8 valstis)
5. Tiesības LR nepilsoņiem iebraukt valstī bez vīzas tika dotas pēc LCK biedres, Eiropas Parlamenta deputātes Tatjanas Ždanokas iniciatīvas, iesniedzot grozījumus Eiropas Padomes 2001. gada 15. marta regulā (EK) Nr. 539/2001 (kopumā – 23 valstis)

8. Līgumi par tiesisko palīdzību

Līgumi paredz šādas pamatpriekšrocības Latvijas Republikas pilsoņiem:

- a) vienlīdzība ar uzņemošo valstu pilsoņiem attiecībā pret juridisko aizsardzību;
- b) bezmaksas tiesiskā aizsardzība un atbrīvošana no tiesu izmaksām;
- c) bezmaksas un (virknē gadījumu) bez tulkojuma dokumentu pārsūtīšana;
- d) konsulārā palīdzība;
- e) laulību, adopcijas atzīšana, rīcībspējas atzīšana utt. pēc savas valsts likumiem;
- f) neizdošana citai valstij, ja pastrādāts noziegums;

Nr	Valsts	Līguma pants	gads	m	d	Reģions	Apvienība
1.	Igaunija ^{*1}	1.,16.,17.(1),18.,21.,25.	1992.	11	11	Eiropa	ES
2.	Lietuva ^{*1}	1.,16.,17.(1),18.,21.,25.	1992.	11	11	Eiropa	ES
3.	Krievija ^{*2}	1.,11.,16.,17.,19.,22.,26.,62.(1)	1993.	2	3	Eiropa	NVS
4.	Krievija	1.	1993.	3	4	Eiropa	NVS
5.	Moldova	1., 16.,17.,18.,61.(1)	1993.	4	14	Eiropa	NVS
6.	Baltkrievija ^{*3}	1.,11.,16., 19.,21.,25.,60.	1994.	2	21	Eiropa	NVS
7.	Polija ^{*4}	1.,11.,18.,20.,22.,27.,49.,68.(1)	1994.	2	23	Eiropa	ES

8.	Ukraina ⁵	1.,11.,16.,17.,18.,21.,24.,44.,55.(1)	1995.	5	23	Eiropa	NVS
9.	Uzbekistāna	1.,11.,16.,17.,19.,22.,25.,44.,55.	1996.	5	23	Āzija	NVS
10.	Kirgīzija	1.,17.,19.,41., utt.	1997.	4	10	Āzija	NVS
11.	Ķīna ⁶	16.	2004.	4	15	Āzija	

Piezīmes:

1. Nepilsoņi tiek pieminēti tikai 17.(2)p. – pusēm ir pienākums sniegt par viņiem sekojošas ziņas: par sodāmību, par ierosinātām krimināllietām pret viņiem, par viņu atzīšanu par hroniskiem alkoholiķiem, narkomāniem un garīgi slimiem. 01.07.2013 starp etniskiem igauņiem bija 18,6% LR nepilsoņu, starp etniskiem lietuviešiem – 26,6% LR nepilsoņu (1993.g. – 79,5%).
2. Par nepilsoņiem (76., 77.pp.) ir pienākums sniegt ziņas par sodāmību un par saukšanu pie kriminālatbildības. Etnisko krievu īpatsvars LR nepilsoņu starpā – 65,7% (1.vieta), etnisko tatāru īpatsvars – 0,5%. Starp etniskiem krieviem ir 32,3% nepilsoņu (1993.g. – 60,9%), starp etniskajiem tatāriem – 50,8%.
3. Par nepilsoņiem (75., 76.pp.) ir pienākums sniegt ziņas par saukšanu pie kriminālatbildības. Etnisko baltkrievu īpatsvars nepilsoņu starpā – 13,6% (2.vieta). Starp etniskiem baltkrieviem ir 52,7% nepilsoņu (1993.g. – 79,9%).
4. Etnisko poļu īpatsvars nepilsoņu starpā – 3,4% (4.vieta). Starp etniskiem poļiem ir 20,3% nepilsoņu (1993.g. – 38,3%).
5. Etnisko ukraiņu īpatsvars nepilsoņu starpā – 9,7% (3.vieta). Starp etniskiem ukraiņiem ir 53,2% nepilsoņu (1993.g. – 93,7%).
6. Informācija par kriminālprocesa rezultātiem Ķīnas teritorijā tiek sniegta tikai par LR pilsoņiem.

Dažu ierobežojumu atcelšanas mēģinājumi 7.–11. Saeimu pilnvaru laikā

1.Tiek parādīti mēģinājuma numurs pēc kārtas; ierobežojuma numurs saskaņā ar 1. vai 2.pielikumu; Saeimas sasaukums, likumprojekta vai deputātu jautājuma reģistrācijas numurs, likumprojekta lasījuma numurs, likuma saīsinātais nosaukums vai jautājuma adresāts, mēģinājuma gads, mēness un datums, mēģinājuma iniciatora saīsinātais nosaukums.

2. Pielikumā netiek iekļauti mēģinājumi atcelt ierobežojumu Nr. 34 (dalība pašvaldību vēlēšanās). Attiecīga informācija ar paskaidrojumiem tiek iekļauta pamatteksta 3.2. punktā (7.tabula).

Spēka esošie ierobežojumi									
Nr.	Nr.	Saeimas sasaukums	Reģ. Nr.	Las.	Likums/jautājuma adresāts	gads	m	d	Iniciators
1	3	8.	158	2	LR Satversme	2003	4	10	PCTVL
2	3	8.	727	3	Valsts civildienesta likums	2003	5	15	PCTVL
3	3	8.	818	2	LR Satversme	2004	6	17	PCTVL
4	3	8.	818	2	LR Satversme	2004	6	17	TSP
5	3	8.	818	3	LR Satversme	2004	9	23	PCTVL
6	3	8.	1122	0	LR Satversme	2005	3	3	PCTVL
7	3	8.	1643	0	LR Satversme	2006	4	6	PCTVL
8	3	8.	1534	3	Valsts civildienesta likums	2006	9	14	PCTVL
9	3	8.	1925	2	Valsts civildienesta likums	2006	11	2	PCTVL
10	3	9.	84	2	Valsts civildienesta likums	2007	4	4	PCTVL
11	3	9.	542	2	Valsts civildienesta likums	2008	6	29	PCTVL
12	3	9.	542	3	Valsts civildienesta likums	2008	9	18	PCTVL
13	3	9.	875	2	Valsts civildienesta likums	2008	11	14	PCTVL
14	3	9.	1057	0	LR Satversme	2009	1	15	PCTVL
15	3	9.	1620	0	LR Satversme	2009	12	10	PCTVL
16	5	8.	144	2	Par tiesu varu	2003	11	6	PCTVL
17	6	8.	280	2	Prokuratūras ..	2003	6	19	PCTVL
18	6	9.	395	2	Prokuratūras ..	2007	11	22	PCTVL
19	7	8.	325	2	Valsts drošības iestāžu ...	2004	3	11	PCTVL
20	7	9.	401	2	Valsts drošības iestāžu ...	2007	11	22	PCTVL
21	9	9.	316	2	Valsts kontroles likums	2007	11	22	PCTVL
22	11	9.	497	2	Par ... regulatoriem	2009	10	15	PCTVL
23	12	8.	530	10	Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja ...	2005	1	27	PCTVL
24	13	8.	162	2	Par policiju	2003	3	20	PCTVL
25	13	8.	593	2	Par policiju	2004	4	1	PCTVL
26	13	8.	933	2	Par policiju	2004	12	2	PCTVL
27	13	8.	854	3	Par policiju	2005	4	14	PCTVL
28	13	8.	1361	2	Par policiju	2005	10	13	PCTVL
29	13	8.	1547	2	Amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas ...	2006	5	18	PCTVL

30	13	8.	1547	3	Amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas ...	2006	6	15	PCTVL
31	13	9.	228	0	Amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas ...	2007	2	15	PCTVL
32	13	9.	671	2	Amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas ...	2008	11	2	PCTVL
33	13	9.	1611	2	Amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas ...	2010	2	11	PCTVL
34	13	9.	1611	3	Amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas ...	2010	3	11	PCTVL
35	14	9.	1798	2	Par policiju	2010	6	17	PCTVL
36	16	8.	841	2	Ieslodzījuma vietu	2004	10	14	PCTVL
37	16	8.	841	3	Ieslodzījuma vietu	2004	11	11	PCTVL
38	16	8.	1547	2	Amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas ...	2006	5	18	PCTVL
39	16	8.	1547	3	Amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas ...	2006	6	15	PCTVL
40	16	9.	228	0	Amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas ...	2007	2	15	PCTVL
41	16	9.	671	2	Amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas ...	2008	11	2	PCTVL
42	16	9.	1611	2	Amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas ...	2010	2	11	PCTVL
43	16	9.	1611	3	Amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas ...	2010	3	11	PCTVL
44	17	7.	1293	3	Ugunsdzēsības..	2002	10	24	PCTVL
45	17	8.	109	3	Ugunsdzēsības..	2003	5	29	TSP
46	17	8.	1100	2	Ugunsdzēsības..	2005	4	21	PCTVL
47	17	8.	1100	3	Ugunsdzēsības..	2005	6	2	PCTVL
48	17	8.	1547	2	Amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas ...	2006	5	18	PCTVL
49	17	8.	1547	3	Amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas ...	2006	6	15	PCTVL
50	17	9.	228	0	Amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas ...	2007	2	15	PCTVL
51	17	9.	671	2	Amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas ...	2008	11	2	PCTVL
52	17	9.	1611	2	Amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas ...	2010	2	11	PCTVL
53	17	9.	1611	3	Amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas ...	2010	3	11	PCTVL
54	18	8.	701	2	Robežsardzes..	2004	4	22	PCTVL
55	18	8.	1153	2	Robežsardzes..	2005	5	26	PCTVL
56	18	8.	1353	2	Robežsardzes..	2005	10	13	PCTVL

57	18	8.	1414	2	Robežsardzes..	2005	11	10	PCTVL
58	18	8.	1547	2	Amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas ...	2006	5	18	PCTVL
59	18	8.	1547	3	Amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas ...	2006	6	15	PCTVL
60	18	9.	228	0	Amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas ...	2007	2	15	PCTVL
61	18	9.	671	2	Amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas ...	2008	11	2	PCTVL
62	18	9.	1611	2	Amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas ...	2010	2	11	PCTVL
63	18	9.	1611	3	Amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas ...	2010	3	11	PCTVL
64	19	8.	1010	2	Militārā dienesta ..	2005	1	27	PCTVL
65	19	8.	1612	2	Militārā dienesta..	2006	5	11	PCTVL
66	19	9.	1207	3	Militārā dienesta..	2009	9	17	PCTVL
67	19	11.	404	2	Militārā dienesta ..	2012	12	13	SC
68	20	8.	452	3	Par Valsts ieņēmumu dienestu	2003	3	13	PCTVL
69	20	8.	1155	2	Par Valsts ieņēmumu dienestu	2005	5	19	PCTVL
70	20	8.	1719	2	Par Valsts ieņēmumu dienestu	2006	9	14	PCTVL
71	20	9.	1371	2	Par Valsts ieņēmumu dienestu	2009	9	17	PCTVL
72	20	9.	1738	2	Par Valsts ieņēmumu dienestu	2010	5	20	PCTVL
73	21	9.	590	2	Valsts darba inspekcijas	2008	5	15	PCTVL
74	21	9.	590	3	Valsts darba inspekcijas	2008	6	19	PCTVL
75	22	8.	837	2	Civiltāvokļa aktu ..	2004	12	2	TSP
76	22	8.	837	3	Civiltāvokļa aktu ..	2005	3	17	PCTVL
77	22	8.	1506	2	Civiltāvokļa aktu ..	2006	3	23	PCTVL
78	22	8.	1506	3	Civiltāvokļa aktu ..	2006	5	11	PCTVL
79	22	11.	54	2	Civiltāvokļa aktu ..	2012	6	21	SC
80	23	8.	385	3	Par valsts noslēpumu..	2003	12	18	PCTVL
81	23	8.	594	2	Par valsts noslēpumu..	2004	4	1	PCTVL
82	23	8.	594	3	Par valsts noslēpumu..	2004	5	27	PCTVL
83	23	8.	1524	2	Par valsts noslēpumu..	2006	3	23	PCTVL
84	23	8.	1524	3	Par valsts noslēpumu..	2006	5	11	PCTVL
85	23	9.	163	2	Par valsts noslēpumu..	2007	2	1	PCTVL
86	23	9.	274	2	Par valsts noslēpumu..	2007	3	29	PCTVL
87	23	9.	380	2	Par valsts noslēpumu..	2007	10	11	PCTVL
88	23	9.	867	2	Par valsts noslēpumu..	2009	1	21	PCTVL
89	24	8.	38	3	Advokatūras ..	2003	10	30	PCTVL
90	24	8.	625	2	Advokatūras ..	2004	2	19	TSP
91	24	8.	664	2	Advokatūras ..	2004	5	6	TSP
92	24	8.	664	2	Advokatūras ..	2004	5	6	PCTVL
93	24	9.	483	2	Advokatūras ..	2008	3	6	PCTVL
94	24	9.			Advokatūras ..	2008	10	8	Tiesībsargs
95	24	9.	1470	0	Advokatūras ..	2009	10	15	PCTVL
96	25	9.	192	3	Kriminālprocesa	2008	5	29	PCTVL
97	26	8.	494	2	Notariāta ..	2004	9	16	PCTVL
98	26	8.	494	3	Notariāta ..	2004	10	28	PCTVL
99	26	9.	340	2	Notariāta ..	2007	11	15	PCTVL

100	27	8.	680	2	Tiesu izpildītāju ..	2004	6	10	PCTVL
101	27	8.	1322	2	Tiesu izpildītāju ..	2005	11	24	PCTVL
102	27	9.	313	2	Tiesu izpildītāju ..	2007	10	11	PCTVL
103	28	8.	211	3	Apsardzes darbības ..	2003	6	5	TSP
104	28	8.	211	3	Apsardzes darbības ..	2003	6	5	PCTVL
105	28	8.	400	2	Apsardzes darbības ..	2003	10	30	TSP
106	28	8.	400	3	Apsardzes darbības ..	2003	12	4	TSP
107	28	8.	400	3	Apsardzes darbības ..	2003	12	4	PCTVL
108	28	8.	698	2	Apsardzes darbības ..	2004	4	22	PCTVL
109	28	8.	698	2	Apsardzes darbības ..	2004	4	22	LSP
110	28	8.	1281	2	Apsardzes darbības ..	2005	10	13	PCTVL
111	28	8.	1281	3	Apsardzes darbības ..	2005	11	17	PCTVL
112	28	8.	1485	2	Apsardzes darbības ..	2006	3	9	PCTVL
113	28	9.	547	3	Apsardzes darbības ..	2008	4	24	PCTVL
114	28	9.			Apsardzes darbības ..	2008	10	8	Tiesībsargs
115	28	9.	1467	0	Apsardzes darbības ..	2009	10	15	PCTVL
116	29	9.			Patentu	2008	10	8	Tiesībsargs
117	29	9.	1469	0	Patentu	2009	10	15	PCTVL
118	30	8.	206	2	Militārā dienesta..	2003	5	15	PCTVL
119	30	8.	1010	2	Militārā dienesta..	2005	1	27	PCTVL
120	30	8.	1612	2	Militārā dienesta ..	2006	5	11	PCTVL
121	30	9.	87	3	Militārā dienesta ..	2007	3	29	PCTVL
122	30	9.	1207	3	Militārā dienesta..	2009	9	17	PCTVL
123	31	11.	326	3	Iekšējā audita..	2012	12	13	SC
124	35	9.	j27		RAPLM ministram	2007	10	11	PCTVL
125	36	8.	1196	2	Eiropas Parlamenta vēlēšanu..	2006	1	26	PCTVL
126	36	8.	1196	3	Eiropas Parlamenta vēlēšanu..	2006	4	6	PCTVL
127	36	9.	737	2	Eiropas Parlamenta vēlēšanu..	2008	7	17	PCTVL
128	36	9.	565	2	Eiropas Parlamenta vēlēšanu..	2008	10	2	PCTVL
129	36	9.	565	3	Eiropas Parlamenta vēlēšanu..	2008	10	30	PCTVL
130	36	9.	1135	2	Eiropas Parlamenta vēlēšanu..	2009	4	23	PCTVL
131	37	8.	158	2	LR Satversme	2003	4	10	PCTVL
132	37	8.	158	2	LR Satversme	2003	4	10	TSP
133	37	8.	158	3	LR Satversme	2003	5	8	PCTVL
134	39	11.	34	3	Kartības Rullis	2012	1	19	SC
135	39	11.	356	0	Kartības Rullis	2012	9	20	SC
136	40	8.	252	0	Pilsonības likums	2003	5	15	PCTVL
137	40	8.	1015	0	Pilsonības likums	2004	11	25	TSP
138	40	11.	52	2	Pilsonības likums	2012	6	9	SC
139	41	9.	740	3	Vēlēš. komis.	2008	11	13	PCTVL
140	42	7.	29	2	Par sabiedriskajām organizācijām..	1999	3	11	PCTVL
141	42	8.	1027	2	Politisko partiju..	2005	12	1	SC
142	42	8.	1027	2	Politisko partiju..	2005	12	1	PCTVL
143	42	8.	1027	3	Politisko partiju..	2006	6	22	PCTVL
144	43	7.	29	2	Par sabiedriskajām organizācijām..	1999	3	11	PCTVL
145	43	8.	138	3	Par sabiedriskajām organizācijām..	2004	3	31	PCTVL
146	43	8.	1027	2	Politisko partiju..	2005	12	1	SC
147	43	8.	1027	2	Politisko partiju..	2005	12	1	PCTVL
148	43	8.	1027	3	Politisko partiju..	2006	6	22	PCTVL
149	44	8.	462	2	Par Zemessardzi	2003	12	4	PCTVL

150	44	8.	1314	2	Par Zemessardzi	2005	10	27	PCTVL
151	46	7.	734	2	Radio un televīzijas ..	2000	12	14	PCTVL
152	47	8.	314	2	Valsts apbalvojumu..	2003	12	4	TSP
153	49	9.	j44		Ārlietu ministram	2008	2	7	PCTVL
154	50	7.	125	2	Par zemes reformu pilsētās	1999	4	15	PCTVL
155	50	7.	818	2	Par zemes reformu pilsētās	2001	3	29	PCTVL
156	50	7.	1029	0	Par zemes reformu pilsētās	2001	10	11	PCTVL
157	50	8.	223	0	Par zemes reformu pilsētās	2003	4	10	TSP
158	50	8.	482	2	Par zemes reformu pilsētās	2004	3	4	PCTVL
159	50	8.	771	2	Par zemes reformu pilsētās	2004	9	16	TSP
160	50	8.	771	2	Par zemes reformu pilsētās	2004	9	16	PCTVL
161	50	8.	771	3	Par zemes reformu pilsētās	2004	10	14	TSP
162	50	8.	771	3	Par zemes reformu pilsētās	2004	10	14	PCTVL
163	50	8.	482	3	Par zemes reformu pilsētās	2005	6	30	PCTVL
164	50	8.	1722	2	Par zemes reformu pilsētās	2006	6	15	PCTVL
165	50	9.	734	2	Par zemes reformu pilsētās	2008	7	17	PCTVL
166	50	9.			Par zemes reformu pilsētās	2008	10	8	Tiesībsargs
167	50	9.	1472	0	Par zemes reformu pilsētās	2009	10	15	PCTVL
168	51	7.	823	2	Par zemes reformu lauku apvidos	2001	3	29	PCTVL
169	51	8.	187	2	Par zemes reformu lauku apvidos	2003	3	20	PCTVL
170	51	8.	187	2	Par zemes reformu lauku apvidos	2003	3	20	TSP
171	51	8.	187	3	Par zemes reformu lauku apvidos	2003	4	3	PCTVL
172	51	8.	1265	2	Par zemes reformu lauku apvidos	2005	10	26	PCTVL
173	51	8.	1265	2	Par zemes reformu lauku apvidos	2005	10	26	TSP
174	51	8.	1265	3	Par zemes reformu lauku apvidos	2005	11	17	PCTVL
175	52	9.			Zemes reformas pabeig.	2008	10	8	Tiesībsargs
176	52	9.	1471	0	Zemes reformas pabeig.	2009	10	15	PCTVL
177	52	9.	1845	2	Zemes reformas pabeig.	2010	6	17	PCTVL
178	53	9.	j44		Ārlietu ministram	2008	2	7	PCTVL
179	54	9.	j44		Ārlietu ministram	2008	2	7	PCTVL
180	56	9.	j44		Ārlietu ministram	2008	2	7	PCTVL
181	57	9.	j44		Ārlietu ministram	2008	2	7	PCTVL
182	58	9.	j44		Ārlietu ministram	2008	2	7	PCTVL
183	59	7.	1058	2	Ieroču aprites..	2002	3	7	PCTVL
184	59	8.	205	2	Ieroču aprites ..	2003	5	8	PCTVL
185	59	8.	597	2	Ieroču aprites ..	2004	3	31	PCTVL
186	59	8.	703	2	Ieroču aprites ..	2004	4	22	PCTVL
187	59	8.	1232	3	Ieroču aprites ..	2005	11	3	PCTVL
188	59	8.	1667	2	Ieroču aprites ..	2006	6	15	PCTVL
189	59	9.	501	2	Ieroču aprites ..	2007	11	22	PCTVL
190	59	9.	915	2	Ieroču aprites ..	2009	2	26	PCTVL
191	59	9.	1653	2	Ieroču aprites ..	2010	3	18	PCTVL
192	60	8.	1223	3	Stratēģiskās preču ..	2006	10	12	PCTVL
193	60	9.	254	3	Stratēģiskās preču ..	2007	6	21	PCTVL
194	60	10.	209	3	Stratēģiskās preču ..	2011	7	14	SC
195	61	10.	349	3	Par piesārņojumu	2011	7	14	SC
196	63	7.	2001-02-0106		Par valsts pensijām	2001	6	26	PCTVL / LSDSP
197	63	7.	948	2	Par valsts pensijām	2001	11	22	PCTVL
198	63	7.	948	3	Par valsts pensijām	2001	12	20	PCTVL
199	63	8.	1377	2	Par valsts pensijām	2005	10	20	PCTVL
200	63	8.	1505	0	Par valsts pensijām	2006	1	26	SC

201	63	8.	1626	0	Par valsts pensijām	2006	3	23	PCTVL
202	63	8.	1732	0	Par valsts pensijām	2006	6	1	SC
203	63	8.	1871	2	Par valsts pensijām	2006	10	19	PCTVL
204	63	8.	1871	3	Par valsts pensijām	2006	11	2	PCTVL
205	63	9.	472	2	Par valsts pensijām	2007	11	8	PCTVL
206	63	9.	641	2	Par valsts pensijām	2008	2	28	PCTVL
207	63	9.	768	2	Par valsts pensijām	2008	6	19	PCTVL
208	63	9.	55707/00		Par valsts pensijām	2009	2	18	ECT spriedums
209	63	9.	1179	0	Par valsts pensijām	2009	4	30	PCTVL
210	63	9.	1212	0	Par valsts pensijām	2009	5	21	PCTVL
211	63	9.	1517	2	Par valsts pensijām	2009	12	1	PCTVL
212	63	9.	2010-20-0106		Par valsts pensijām	2010	3	24	ST lieta
213	66	9.	863	2	Vīzu režīms	2008	12	4	PCTVL
214	66	9.	j44		Ārlietu ministram	2008	2	7	PCTVL
215	66	9.	863	2	Vīzu režīms ar Jaunzēlandi	2008	12	4	PCTVL
216	67	8.	1478	2	Par Eiropas Kopienas iedzīvotāja statusu..	2006	3	23	LSP
217	67	8.	1478	2	Par Eiropas Kopienas iedzīvotāja statusu..	2006	3	23	PCTVL
218	67	8.	1478	3	Par Eiropas Kopienas iedzīvotāja statusu..	2006	5	25	PCTVL
219	67	8.	1478	3	Par Eiropas Kopienas iedzīvotāja statusu..	2006	5	25	SC
220	67	8.	1478	4	Par Eiropas Kopienas iedzīvotāja statusu..	2006	6	22	SC
221	67	8.	1478	4	Par Eiropas Kopienas iedzīvotāja statusu..	2006	6	22	PCTVL
222	67	9.	244	0	Par Eiropas Kopienas iedzīvotāja statusu..	2007	3	1	PCTVL
223	67	9.			Par Eiropas Kopienas iedzīvotāja statusu..	2008	10	8	Tiesībsargs
224	67	9.	1473	0	Par Eiropas Kopienas iedzīvotāja statusu..	2009	10	15	PCTVL
225	68	8.	818	2	LR Satversme	2004	6	17	PCTVL
226	68	8.	818	2	LR Satversme	2004	6	17	TSP
227	68	8.	818	3	LR Satversme	2004	9	23	PCTVL
228	68	8.	818	3	LR Satversme	2004	9	23	TSP
229	68	9.	354	2	Par to bijušās PSRS pilsoņu statusu..	2007	6	21	PCTVL
230	70	9.	j44		Ārlietu ministram	2008	2	7	PCTVL
231	72	8.	934	2	Imigrācijas..	2005	2	17	PCTVL
232	72	8.	934	3	Imigrācijas..	2005	4	28	PCTVL
233	72	8.	1320	2	Imigrācijas..	2005	10	13	PCTVL
234	72	8.	1299	2	Imigrācijas..	2005	10	27	PCTVL
235	76	7.	496	2	Par to bijušās PSRS pilsoņu statusu..	2000	3	16	PCTVL
236	76	7.	496	2	Par to bijušās PSRS pilsoņu statusu..	2000	3	16	CSLK
237	76	7.	496	3	Par to bijušās PSRS pilsoņu statusu..	2000	3	30	PCTVL
238	76	7.	496	3	Par to bijušās PSRS pilsoņu statusu..	2000	3	30	CSLK
239	76	8.	425	2	Par to bijušās PSRS pilsoņu statusu..	2004	2	12	PCTVL
240	76	8.	425	3	Par to bijušās PSRS pilsoņu statusu..	2004	3	18	TSP

241	76	9.	354	2	Par to bijušās PSRS pilsoņu statusu..	2007	6	21	PCTVL
242	77	7.	715	2	Par politiski represētās personas..	2001	4	26	PCTVL
243	77	7.	715	3	Par politiski represētās personas..	2001	6	13	PCTVL
244	77	8.	328	2	Par politiski represētās personas..	2004	2	12	PCTVL
245	77	8.	328	3	Par politiski represētās personas..	2004	3	11	PCTVL
246	77	8.	328	3	Par politiski represētās personas..	2004	3	11	TSP
247	77	8.	960	0	Par politiski represētās personas..	2004	10	14	PCTVL
248	77	8.	1511	0	Par politiski represētās personas..	2006	1	26	SC
249	77	8.	1728	0	Par politiski represētās personas..	2006	5	25	PCTVL
250	77	9.	285	0	Par politiski represētās personas..	2007	3	29	PCTVL
251	77	9.	1770	0	Par politiski represētās personas..	2010	4	15	PCTVL
252	77	10.	248	2	Par politiski represētās personas..	2011	3	31	SC
253	78	8.	205	2	Ieroču aprites..	2003	5	8	PCTVL
254	78	8.	597	2	Ieroču aprites..	2004	3	31	PCTVL
255	78	8.	703	2	Ieroču aprites..	2004	4	22	PCTVL
256	78	8.	1232	3	Ieroču aprites..	2005	11	3	PCTVL
257	78	8.	1667	2	Ieroču aprites..	2006	6	15	PCTVL
258	78	9.	501	2	Ieroču aprites ..	2007	11	22	PCTVL
259	78	9.	915	2	Ieroču aprites ..	2009	2	26	PCTVL
260	78	9.	1653	2	Ieroču aprites ..	2010	3	18	PCTVL
261	79	7.	1058	2	Ieroču aprites..	2002	3	7	PCTVL
262	79	8.	205	2	Ieroču aprites..	2003	5	8	PCTVL
263	79	8.	597	2	Ieroču aprites..	2004	3	31	PCTVL
264	79	8.	703	2	Ieroču aprites..	2004	4	22	PCTVL
265	79	8.	1232	3	Ieroču aprites..	2005	11	3	PCTVL
266	79	8.	1667	2	Ieroču aprites..	2006	6	15	PCTVL
267	79	9.	501	2	Ieroču aprites ..	2007	11	22	PCTVL
268	79	9.	915	2	Ieroču aprites ..	2009	2	26	PCTVL
269	79	9.	1653	2	Ieroču aprites ..	2010	3	18	PCTVL
270	80	7.	548	0	Par Vispārējo konvenciju..	2000	5	11	PCTVL
271	80	7.	840	0	Par Vispārējo konvenciju..	2001	3	8	PCTVL
272	80	7.	1390	0	Par Vispārējo konvenciju..	2002	9	26	PCTVL
273	80	8.	1135	0	Par Vispārējo konvenciju..	2005	3	10	PCTVL
274	80	8.	1182	0	Par Vispārējo konvenciju..	2005	4	28	TSP
275	80	8.	1225	2	Par Vispārējo konvenciju..	2005	5	26	TSP
276	80	8.	1225	2	Par Vispārējo konvenciju..	2005	5	26	LSP
277	80	8.	1225	2	Par Vispārējo konvenciju..	2005	5	26	PCTVL
278	80	8.	1225	2	Par Vispārējo konvenciju..	2005	5	26	LPP
279	80	8.	1885	0	Par Vispārējo konvenciju..	2006	9	28	PCTVL
Ierobežojumi, kas tika atcelti (veiksmīgie mēģinājumi tiek izdalīti ar treknēm burtiem)									
1	5	8.	452	3	Par Valsts ieņēmumu dienestu	2003	3	13	PCTVL
2	5	8.	1155	2	Par Valsts ieņēmumu dienestu	2005	5	19	PCTVL
3	5	8.	1155	3	Par Valsts ieņēmumu dienestu	2005	6	16	PCTVL

4	5	8.	1719	2	Par Valsts ieņēmumu dienestu	2006	9	14	PCTVL
5	5	8.	1719	3	Par Valsts ieņēmumu dienestu	2006	10	12	PCTVL
6	10	8.	619	2	Par aviāciju	2004	3	4	PCTVL
7	10	8.	766	2	Par aviāciju	2004	6	17	PCTVL
8	10	8.	1437	0	Par aviāciju	2005	12	15	SM
9	11	8.	116	3	Farmācijas..	2003	4	16	PCTVL
10	11	8.	116	3	Farmācijas..	2003	4	16	TSP
11	11	8.	963	2	Farmācijas..	2005	9	22	PCTVL
12	11	8.	963	3	Farmācijas..	2005	12	15	PCTVL/TSP
13	12	7.	672	3	Detektīvdarbības ..	2001	7	5	PCTVL
14	12	8.	617	2	Detektīvdarbības ..	2004	3	25	TSP
15	12	8.	617	3	Detektīvdarbības ..	2004	4	7	LSP
16	12	9.			Detektīvdarbības ..	2008	10	8	Tiesībsargs
17	12	9.	1468	0	Detektīvdarbības ..	2009	10	15	PCTVL
18	12	9.	1682	2	Detektīvdarbības ..	2010	3	25	PCTVL
19	13	11.	156	0	Detektīvdarbības ..	2011	12	12	IEM
20	13	8.	837	2	Civiltāvokļa aktu ..	2004	12	2	TSP
21	13	8.	837	3	Civiltāvokļa aktu ..	2005	3	17	PCTVL
22	13	8.	1506	2	Civiltāvokļa aktu ..	2006	3	23	PCTVL
23	13	8.	1506	3	Civiltāvokļa aktu ..	2006	5	11	PCTVL
24	13	11.	54	0	Civiltāvokļa aktu ..	2011	11	3	IEM
25	16	7.	529	2	Reliģisko organizāciju..	2000	6	1	PCTVL
26	18	8.	1324	2	Augstskolu..	2006	3	2	PCTVL
27	19	9.	j27		RAPLM ministram	2007	10	11	PCTVL
28	20	8.	279	2	Par tiesu varu	2003	6	19	PCTVL
29	20	8.	144	2	Par tiesu varu	2003	11	6	PCTVL
30	20	8.	144	3	Par tiesu varu	2003	12	4	PCTVL
31	20	8.	1021	2	Par tiesu varu	2005	1	27	PCTVL
32	20	8.	1021	3	Par tiesu varu	2005	3	17	PCTVL
33	20	8.	1134	2	Par tiesu varu	2005	6	22	PCTVL
34	20	8.	1905	2	Par tiesu varu	2006	11	2	PCTVL
35	20	9.	745	2	Par tiesu varu	2008	7	17	PCTVL
36	26	7.	818	2	Par zemes reformu pilsētās	2001	3	29	PCTVL
37	26	7.	1029	0	Par zemes reformu pilsētās	2001	10	11	PCTVL
38	26	8.	223	0	Par zemes reformu pilsētās	2003	4	10	TSP
39	26	8.	482	2	Par zemes reformu pilsētās	2004	3	4	PCTVL
40	27	8.	619	2	Par aviāciju	2004	3	4	PCTVL
41	27	8.	766	2	Par aviāciju	2004	6	17	PCTVL
42	27	8.	1545	2	Par aviāciju	2006	3	23	SM
43	28	8.	996	2	Par privatizācijas sertifikātiem	2004	11	11	PCTVL
44	31	7.	818	2	Par zemes reformu pilsētās	2001	3	29	PCTVL
45	31	7.	1029	0	Par zemes reformu pilsētās	2001	10	11	PCTVL
46	31	8.	771	2	Par zemes reformu pilsētās	2004	9	16	PCTVL
47	31	8.	482	3	Par zemes reformu pilsētās	2005	6	30	PCTVL
48	32	7.	818	2	Par zemes reformu pilsētās	2001	3	29	PCTVL
49	32	7.	1029	0	Par zemes reformu pilsētās	2001	10	11	PCTVL
50	32	8.	771	2	Par zemes reformu pilsētās	2004	9	16	PCTVL
51	32	8.	482	3	Par zemes reformu pilsētās	2005	6	30	PCTVL
52	46	7.	30	2	Par palīdzību dzīvokļa jautājumam..	1999	1	14	PCTVL
53	51	8.	425	2	Par to bijušās PSRS pilsoņu statusu..	2004	2	12	TSP

54	51	8.	425	3	Par to bijušās PSRS pilsoņu statusu..	2004	3	18	TSP
55	51	8.	425	4	Par to bijušās PSRS pilsoņu statusu..	2004	5	20	TSP
56	51	8.	2004-15-0106		Par to bijušās PSRS pilsoņu statusu..	2005	3	7	TSP/PCTVL/LSP
57	55	8.	1824	2	Konsulārais reglaments	2006	10	19	PCTVL
58	48	8.	1824	2	Konsulārais reglaments	2006	10	19	LSP
59	56	8.	425	2	Par to bijušās PSRS pilsoņu statusu..	2004	2	12	PCTVL
60	56	8.	425	2	Par to bijušās PSRS pilsoņu statusu..	2004	2	12	TSP
61	56	8.	425	3	Par to bijušās PSRS pilsoņu statusu..	2004	3	18	PCTVL
62	56	9.	118	2	Iedzīvotāju reģistra..	2007	5	31	PCTVL
63	56	9.	118	2	Iedzīvotāju reģistra..	2007	5	31	SC
64	56	9.	354	0	Par to bijušās PSRS pilsoņu statusu..	2007	6	21	AIK
65	62	8.	1244	0	Par presi ..	2005	6	9	PCTVL
66	62	8.	1529	2	Par presi ..	2006	6	1	PCTVL

Atšķirību atcelšanas iniciatori:

Saeimas frakcijas (priekšlikumi tiek iesniegti frakcijas vārdā, vai no frakciju deputātiem)

PCTVL – frakcija “Par cilvēka tiesībām vienotā Latvijā”. Politiskā apvienība ar tādu pašu nosaukumu bija pārstāvēta 7., 8. un 9. Saeimās. 7. Saeimas pilnvaru laikā frakcija apvienoja Tautas saskaņas partijas, partijas „Līdztiesība” un Latvijas Sociālistiskās partijas deputātus.

8. Saeimas darbības sākumā no frakcijas izstājās deputātu daļa, kas vēlāk izveidoja TSP (Tautas saskaņas partijas) un LSP (Latvijas Sociālistiskās partijas) frakcijas.

9. Saeimā frakcija pārstāvēja partiju PCTVL.

TSP – Tautas saskaņas partijas frakcija, tika izveidota 8. Saeimā 19.02.03 pēc dažu deputātu izstāšanās no PCTVL.

LSP – Latvijas Sociālistiskās partijas frakcija, tika izveidota 8. Saeimā 12.06.03 pēc dažu deputātu izstāšanās no PCTVL.

SC – politiskās apvienības “Saskaņas Centrs” frakcija. Tika izveidota 8. Saeimā 28.10.05. Turpmāk pastāvēja arī 9. – 11. Saeimās.

LPP – Latvijas Pirmās partijas frakcija. Viņas rēķinā ir vienas atšķirības atcelšanas mēģinājums 8. Saeimas pilnvaru laikā.

LSDSP – Latvijas Sociāldemokrātiskā strādnieku partija. Viņas rēķinā ir vienas atšķirības atcelšanas mēģinājums 7. Saeimas gaitā – ar PCTVL kopīgā pieteikuma iesniegšana Satversmes tiesā.

2. Saeimas komisijas:

CSLK – 7. Saeimas cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisija;

AIK – 9. Saeimas aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisija.

3. Ministrijas:

IEM – iekšlietu ministrija

SM – satiksmes ministrija

Dažas starptautiskās rekomendācijas, kas tika dotas Latvijai par nepieciešamību samazināt pilsoņu un nepilsoņu tiesību atšķirības un nepilsoņu skaitu

1. Eiropas Padomes Vietējo un reģionālo pašvaldību kongress, Rekomendācija Nr. 47 (1998.) par demokrātiju vietējā un reģionālajā līmeņos Latvijā; 28/05/1998.

9. Saskaņā ar Eiropas Pašvaldību Hartas preambulā teikto, un ņemot vērā, ka Latvijas iedzīvotāju lielākajai daļai, kuru skaits dažās pilsētās, piemēram, galvaspilsētā, sasniedz apmēram 50% iedzīvotāju, nav politisko un pilsonisko tiesību:

a) Uzskata, ka ir svarīgi integrēt šos iedzīvotājus valsts demokrātiskajā sistēmā, un vietējā demokrātija sniedz tam ievērojamas iespējas;

b) Rekomendē, lai Latvijas varas pārstāvji parlamentā un valdībā, pievienodamies Konvencijas par ārvalstnieku dalību vietējā līmeņa sabiedriskajā dzīvē, atzītu cilvēku tiesības balsot par jautājumiem, kas atrodas pašvaldību kompetencē.

2. NVS dalībvalstu Starpparlamentārās asamblejas Padome; aicinājums (par cilvēktiesību pārkāpšanu Latvijas Republikā); 14/06/1998.

NVS dalībvalstu Starpparlamentārās asamblejas Padome, apliecinot savu uzticību cilvēktiesību ideāliem un uzskatot par nepieņemamām jebkādas cilvēku diskriminācijas pēc etniskā vai valodas principa formas, pauž nopietnas bažas par nelatviešu tiesību pārkāpumiem, kas turpinās Latvijas Republika, par mākslīgu situācijas, kad ievērojamai daļai valsts iedzīvotāju nav iespēju iegūt pilsonību, liegtas vēlēšanu tiesības un ierobežotas tiesības izvēlēties nodarbošanos, saglabāšanu. Šāda prakse pārkāpj humānisma principu, vispārpieņemtās starptautisko tiesību normas cilvēktiesību jomā, ir pretrunā ar starptautiskās sabiedrības centieniem mazināt bezvalstniecību un nodrošināt nacionālo minoritāšu tiesības.

NVS dalībvalstu Starpparlamentārās asamblejas Padome vienlaikus aicina Eiropas Padomes Parlamentāro Asambleju, EDSO Parlamentāro Asambleju un BJVP Parlamentāro Asambleju veikt pasākumus cilvēktiesību nodrošināšanai Latvijas Republikā.

3. Eiropas Komisijas pret rasismu un neiecietību [EKRN] Ziņojums par Latviju, CRI (99)8; 14/03/1999.

12. Daži no ierobežojumiem, kam pakļauti nepilsoņi, ir saprotami, īpaši attiecībā uz noteiktām politiskām tiesībām, bet daudziem citiem ierobežojumiem – nodarbinātības, sociālo tiesību un citu politisko tiesību (piem., pat vietējās vēlēšanās var piedalīties tikai pilsoņi) jomās – šķiet, ir neattaisnojami diskriminējošs raksturs, tāpēc tiek izteikta cerība, ka tiks veikti visi nepieciešamie pasākumi, lai efektīvi likvidētu jebkuru neattaisnotu un patvaļīgu diskrimināciju pret nepilsoņiem.

20. Pastāv daži neattaisnoti ierobežojumi attiecībā uz nepilsoņu nodarbinātības iespējām, piemēram, attiecībā uz tādām profesijām kā advokāti un viņu palīgi, lidmašīnu kapteiņi, privātdetektīvi un bruņoti apsardzes darbinieki. Tāpat pastāv ierobežojumi attiecībā uz amatiem reliģisko draudžu vēlēšanās institūcijās. ECRI vēl-

reiz uzsver, ka būtu jālikvidē jebkura patvaļīga vai neattaisnota diskriminācija starp pilsoņiem un nepilsoņiem.

4. ANO Rasu diskriminācijas izskaušanas komiteja, noslēguma ziņojums, CERD/C/304/Add.79; 23/08/1999.

21. Komiteja aicina dalībvalsti pilnveidot naturalizācijas procesu visiem, kas piesakās pilsonībai. Ta arī mudina dalībvalsti pārskatīt pieejas pilsonībai kritērijus, lai risinātu šo problēmu pēc iespējas ātrāk.

23. Dalībvalstij tiek ieteikts pārskatīt esošās atšķirības starp pilsoņiem un nepilsoņiem, īpaši attiecībā uz personām, kuras pieder pie etniskajām grupām, ievērojot Konvencijas [Starptautiskā Konvencija par jebkuras rasu diskriminācijas izskaušanu] 5.(e) pantu [tiesības ekonomiskajā, sociālajā un kultūras jomā,], ar mērķi novērst jebkuras neattaisnojamas atšķirības statusā.

5. ANO Bērna tiesību komiteja. Noslēguma ziņojums CRC/C/15/Add.142; 26/01/2001.

26. Konvencijas 7. panta gaismā, Komiteja piekrīt Rasu diskriminācijas izskaušanas komitejas rekomendācijai pilnveidot naturalizācijas procesu visiem, kas piesakās pilsonībai (A/54/18, para. 404) un, citastarp, mudina dalībvalsti nodrošināt lielāku atbalstu un informēšanu bērnu nepilsoņu vecākiem, lai sniegtu tiem iespēju vērsties pēc pilsonības saviem bērniem.

6. Eiropas Komisijas pret rasismu un neiecietību [EKRN] Otrais ziņojums par Latviju, CRI (2002) 21; 14/12/2001.

34. "Nepilsoņiem" nav tiesību vēlēties, kandidēt un tikt ievēlētiem gan parlamenta, gan pašvaldību vēlēšanās. Ņemot vērā to apstākli, ka lielākā daļa nepilsoņu ir nodzīvojuši valstī lielāko dzīves daļu vai arī visu mūžu, EKRN rekomendē Latvijas varas institūcijām piešķirt nepilsoņiem tiesības vēlēties un tikt ievēlētiem pašvaldību vēlēšanās.

Savā pirmajā referātā EKRN norādīja uz to, ka tiesiskās normas liedz nepilsoņiem dažas tiesības uz īpašumu, tiesības strādāt noteiktās profesijās valsts un privātajā sektorā un tiesības saņemt dažus sociālos pabalstus. Pēc Valsts Cilvēktiesību biroja (VCB) pētījumu rezultātiem, kuros bija noteikts, ka 10 no šādiem ierobežojumiem bija pretrunā ar starptautiskajiem standartiem, daži no šiem ierobežojumiem tika atcelti. EKRN aicina Latvijas varas pārstāvjus likvidēt arī pārējos netaisnīgos ierobežojumus.

7. EDSO/DICB (Demokrātisko institūciju un cilvēktiesību birojs) nobeiguma ziņojums par Latvijas Republikas Saeimas vēlēšanām 2002.gada 5.oktobrī; 20/11/2002.

2. Jautājums par nepilsoņu tiesībām balsot pašvaldību vēlēšanās – EDSO/DICB atbalsta izsmeļošu un atklātu diskusiju jautājumā par nepilsoņu tiesībām balsot pašvaldību vēlēšanās. Eiropas Padome un Baltijas jūras valstu Padome jau agrāk ir mudinājušas Latviju piešķirt nepilsoņiem balsstiesības pašvaldību vēlēšanās. Nepilsoņu iesaistīšana lēmumu pieņemšanā pašvaldību līmenī varētu būt pirmais un reālais solis esošā demokrātijas deficīta novēršanā; par šo deficītu liecina tas, ka 22 procentiem iedzīvotāju nav balsstiesību ne parlamenta, ne pašvaldību vēlēšanās.

8. ANO Cilvēktiesību komiteja, noslēguma ziņojums, CCPR/CO/79/LVA; 01/12/2003.

18. Attiecībā uz nepilsoņu statusu Komiteja ņem vērā valdības politiku, lai veicinātu sabiedrības integrāciju naturalizācijas ceļā. Tomēr Komiteju uztrauc liels nepilsoņu īpatsvars dalībvalstī, kuri saskaņā ar likumu, netiek uzskatīti ne kā ārvalstnieki, ne bezvalstnieki, bet gan kā atsevišķas kategorijas personas, kurām ir ilgstošas un noturīgas saiknes ar Latviju, kuri daudzos aspektos ir pielīdzināti pilsoņiem, bet citos aspektos tiem nav visu tiesību, ko paredz pilsonības esamība. Komiteja pauž bažas par šādas izslēgšanas situācijas turpināšanos, kā rezultātā iedzīvotāju nepilsoņu daļai nav efektīvi nodrošinātas daudzas šajā Paktā paredzētās tiesības, t.sk. politiskās tiesības, iespējas ieņemt atsevišķus valsts un sabiedriskos amatus, iespējas strādāt atsevišķās profesijās privātajā sektorā, ierobežojumi uz īpašumtiesībām uz lauksaimniecībā izmantojamo zemi, kā arī sociāliem pabalstiem (26. pants).

Dalībvalstij būtu jānovērš situācijas turpināšanos, kad ievērojama iedzīvotāju daļa tiek klasificēta kā "nepilsoņi". Kā pagaidu pasākumu, dalībvalstij vajadzētu veicināt integrācijas procesu, ļaujot nepilsoņiem, kuri jau ilgu laiku ir pastāvīgie Latvijas iedzīvotāji, piedalīties vietējo pašvaldību vēlēšanās, un samazināt pārejo uz nepilsoņiem attiecināto ierobežojumu skaitu, lai veicinātu nepilsoņu līdzdalību Latvijas sabiedriskajā dzīvē.

9. ANO Rasu diskriminācijas izskaušanas komiteja, noslēguma ziņojums, CERD/C/63/CO/7; 10/12/2003.

12. Komiteja uzskata par tiesisku politisko tiesību piešķiršanu tikai pilsoņiem. Taču, ņemot vērā to, ka lielākā daļa nepilsoņu ir dzīvojuši Latvijā ilgu gadus, pat visu savu mūžu, Komiteja stingri iesaka dalībvalstij sekmēt integrācijas procesu, dodot iespēju piedalīties vietējo pašvaldību vēlēšanās visiem tiem nepilsoņiem, kas ilgu laiku ir bijuši pastāvīgie iedzīvotāji.

15. Komitejā izraisa bažas ierobežojumi, ar kādiem jāsaskaras nepilsoņiem nodarbinātības jomā.

Komiteja aicina dalībvalsti saīsināt tikai pilsoņiem pieejamo darbu sarakstu un to aizvien pārskatīt, lai nodrošinātu, ka tiesības uz darbu netiek nepienācīgi ierobežotas.

10. Eiropas Padomes Cilvēktiesību komisāra ziņojums par vizīti uz Latviju, CommDH (2004.)3; 12/02/2004.

132. Vadoties no augstākminētajiem secinājumiem un ar mērķi palīdzēt Latvijai cilvēktiesību attīstībā, komisārs piedāvā saskaņā ar (99.)50. Rezolūcijas 8. pantu sekojošās rekomendācijas:

5. Lai atbalstītu naturalizācijas procesu un sekmētu nepilsoņu integrāciju, palielināt viņu dalību valsts politiskajā dzīvē, nepieciešams līdzās ar citām tiesībām piešķirt viņiem tiesības balsot vietējās vēlēšanās.

11. Eiropas Parlamenta rezolūcija par Eiropas Komisijas visaptverošo monitoringa ziņojumu par Čehijas Republikas, Igaunijas, Kipras, Latvijas, Lietu-

vas, Ungārijas, Maltas, Polijas, Slovēnijas un Slovākijas gatavību dalībai ES. P5_TA(2004)0180; 11/03/2004.

74. {Eiropas Parlaments} izsaka gandarījumu par naturalizācijas tempu pieaugumu 2003. gadā, kas notika galvenokārt pateicoties kampaņai sakarā ar referendumu par iestāšanos ES, kaut gan naturalizācijas process vēl joprojām paliek visai lēns;

Aicina Latvijas varas institūcijas virzīt uz priekšu šo procesu un uzskata, ka par ieguldījumu šajā virzībā varētu kalpot minimālās valodas zināšanas prasības, kas tiek uzstādītas veciem ļaudīm; aicina Latvijas varas pārstāvjus pārvarēt sabiedrībā pastāvošo šķelšanos un sekmēt "nepilsoņu" patieso integrāciju, nodrošinot vienlīdzīgas tiesības izglītībā un iespējas iekārtoties darbā; piedāvā Latvijas varas pārstāvjiem paredzēt piešķirt nepilsoņiem, kuri ilgu laiku ir nodzīvojuši Latvijā, iespēju piedalīties vietējo pašvaldību vēlēšanās;

Izsaka gandarījumu par dialoga starp valdības un pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem turpināšanos attiecībā par Eiropas Padomes Vispārējās Mazākumtautību aizsardzības Konvencijas ratifikāciju, kā arī par speciālas sabiedrības integrācijas apakškomisijas Cilvēktiesību komisijas ietvaros izveidošanu Saeimā; rekomendē Latvijas varas institūcijām pēc iespējas ātrāk ratificēt Vispārējo Mazākumtautību aizsardzības Konvenciju.

12. EDSO Parlamentārā Asambleja, 2004. gada Edinburgas Deklarācija, Rezolūcija par nacionālajām minoritātēm (05-09/07/2004).

EDSO Parlamentārā Asambleja:

16. Uzstājīgi rekomendē Latvijas varas institūcijām radīt apstākļus personu bez pilsonības dalībai valsts politiskajā dzīvē, proti, piešķirt tiem tiesības balsot vietējās vēlēšanās.

13. Eiropas Padomes Parlamentārā Asambleja. Rezolūcija Nr. 1527 (2006.) „Par mazākumtautību tiesībām Latvijā”; 17/11/2006.

17. Sakarā ar to Parlamentārā Asambleja piedāvā Latvijas varas institūcijām:

17.11.2.3. atkal izskatīt jautājumu par pastāvošajām pilsoņu un nepilsoņu tiesību atšķirībām ar mērķi noverst tās no atšķirībām, kuras nav pamatotas vai absolūti nepieciešamas, vismaz piešķirot nepilsoņiem tādas pašas tiesības, kādas Latvijas teritorijā bauda citu ES dalībvalstu pilsoņi;

14. EDSO/DICB (Demokrātisko institūciju un cilvēktiesību birojs). Latvijas Republika: Parlamenta vēlēšanas. Ierobežotās vēlēšanu novērošanas misijas gala ziņojums; 08/02/2007.

2. Saskaņā ar iepriekšējām rekomendācijām no EDSO/ DICB/ un citām starptautiskām organizācijām, Saeimai nepieciešams izskatīt jautājumu par tiesību piešķiršanu Latvijas "nepilsoņiem" piedalīties pašvaldību vēlēšanās. Vēl valdībai būtu jāaktivizē savas pūles, stimulējot nepilsoņus uzsākt un iziet naturalizācijas procedūru.

15. Eiropas Padomes Cilvēktiesību komisārs, Memorands Latvijas Valdībai, CommDH(2007)9; 16/05/2007.

b. nepilsoņu piedalīšanās vietējā politiskajā dzīvē.

43. *Nepilsoņu izslēgšana no politiskās dzīves neveicina viņu integrāciju. Komisārs uzsvēra šo momentu iepriekšējā ziņojumā, rekomendējot Latvijai izskatīt iespēju piešķirt viņiem, tostarp, tiesības piedalīties vietējās vēlēšanās. Būtu jāatzīmē, ka lielais vairākums nepilsoņu pieder pie minoritātēm, un ka šis statuss izslēdz viņus no dalības valsts politiskajā dzīvē. Viņi nevar nedz balsot, nedz būt par ievēlētiem, pat vietējā līmenī. Kaut gan arī tika sagatavots likumprojekts, kas piešķirtu nepilsoņiem balsstiesības vietējā līmenī, tekstu parlaments vēl nebija izskatījis. Komisārs cer uz to, ka drīzumā parlaments pieņems likumu, kas uzlabo ārvalstnieku piedalīšanos politiskajā un sabiedriskajā dzīvē.*

16. Eiropas Komisijas pret rasismu un neiecietību [EKRN] Trešais ziņojums par Latviju, CRI (2008) 2; 29/06/2007.

117. *ECRI mudina Latvijas varas institūcijas darīt visu iespējamo, lai turpinātu sekmēt nepilsoņu naturalizācijas procesu. Šajā saistībā būtu jāapsver iespēja padarīt esošās naturalizācijas procedūras noteikumus elastīgākus. Tāpat varas iestādēm būtu jāturpina iedrošināt nepilsoņus iegūt Latvijas pilsonību naturalizācijas procesā.*

118. *ECRI mudina Latvijas varas institūcijas iedziļināties nepilsoņu statusa problēmā ar nolūku atrast ātrāko un humānāko risinājumi personām, kas dzīvo ar šādu statusu. ECRI atkārtoti uzsver, ka ir jārisina nelīdzsvarotība latviešu un nepilsoņu situācijā vairākās jomās un attiecībā uz vairākām tiesībām, un tam jāpiešķir prioritārs statuss. Latvijas varas iestādēm jāpārskata to profesiju saraksts, kuras šobrīd nav pieejamas nepilsoņiem.*

132. *Atzīmējot, ka lielākā daļa nepilsoņu dzīvojuši Latvijā visu mūžu vai lielāko mūža daļu, ECRI mudina Latvijas varas iestādes piešķirt rezidējošiem nepilsoņiem balsstiesības pašvaldību vēlēšanās.*

17. ANO Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komiteja. Latvija. Noslēgums ma ziņojums. (E/C.12/LVA/CO/1); 07/01/2008.

37. *Komiteja uzstājīgi aicina nodrošināt, lai tas, ka pastāvīgajiem iedzīvotājiem nav pilsonības, nekļūtu par šķērslī viņu līdztiesībai ekonomiskajās, sociālās un kultūras tiesībās, tai skaitā nodarbinātības jomā, sociālajā aizsardzībā, veselības aizsardzībā un izglītībā. Tāpat viņa lūdz dalībvalsti savā nākamajā periodiskajā referātā sniegt detalizētu un visaptverošu informāciju par visu ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību izmantošanu, neatkarīgi no statusa pilsonis/nepilsonis.*

18. ANO Īpašais ziņotājs rasisma, rasu diskriminācijas, ksenofobijas un cita veida diskriminācijas izskaušanas jautājumos, Ziņojums par misiju Latvijā ANO Cilvēktiesību komitejai (A/HRC/7/19/Add.3); 05/03/2008.

88. *(...) balsstiesību vietējās vēlēšanās piešķiršana nepilsoņiem, kuri ir ilglaicīgi Latvijas iedzīvotāji, būtu jāizskata valdībai un tai jāklūst par plašas apspriešanas tēmu Latvijas sabiedrībā.*

19. Konsultatīvā komiteja par Vispārējo konvenciju par nacionālo minoritāšu aizsardzību. Atzinums par Latviju ACFC/OP/I(2008)002; 09/10/2008.

181. Konsultatīvā komiteja konstatē, ka Latvija izvēlējusies elastīgu pieeju Vispārējās konvencijas personiskās piemērošanas jomai, kas ietver arī "nepilsoņus", kuri sevi identificē ar mazākumtautību. Ņemot vērā deklarāciju, ko Latvija paudusi, ratificējot Vispārējo konvenciju, Komiteja uzskata, ka attiecīgie Latvijas tiesību akti interpretējami un piemērojami tā, lai neradītu nekādus nesamērīgus ierobežojumus aizsardzībai, ko Vispārējā konvencijapiedāvā "nepilsoņiem".

186. Konsultatīvā komiteja konstatē, ka, raugoties no diskriminācijas aizlieguma principa skatu punkta, problēmas rada tas, ka saskaņā ar Latvijas sniegto deklarāciju, ratificējot Konvenciju, un to izņēmumu dēļ, ko Latvijas "nepilsoņiem" paredz Latvijas tiesību akti, uz Latvijas "nepilsoņiem" netiek attiecinātas dažas sevišķi svarīgas Vispārējās konvencijas normas.

Konsultatīvā komiteja uzskata, ka ņemot vērā īpaši lielo "nepilsoņu" skaitu un viņu ilgi pastāvošo saikni ar Latviju, pilsonības kritērijs rada vairāk problēmu nekā citās valstīs. Tādēļ valsts iestādēm jāapsver citi kritēriji, tādi kā pastāvīga un likumīga uzturēšanās valstī, nosakot tiesību apjomu, kas nodrošināts personām, kuras identificē sevi ar mazākumtautībām. Komiteja uzskata, ka būtu lietderīgi pārskatīt pastāvošos tiesību aktus, politiku un praksi, lai atvieglotu šo personu pieeju tiesībām, kas ļautu viņiem saglabāt un attīstīt savu identitāti un pilnvērtīgi iesaistīties sabiedriskajā dzīvē, tostarp izmantojot aktīvas un pasīvas vēlēšanu tiesības vietējā līmenī.

187. Konsultatīvā komiteja konstatē, ka, neraugoties uz valsts iestāžu veikto darbu naturalizācijas gaitas paātrināšanai, latviešu valodas prasmes prasības, kas izvirzītas sakarā ar naturalizācijas kārtību, uzskatāmas par ievērojamu šķērslī Latvijas pilsonības iegūšanai. Konsultatīvā komiteja uzskata, ka valsts iestādēm būtu jāizvērtē situācija, tostarp praktiskie apstākļi, kādos notiek valodas prasmes pārbaude, un jādara viss nepieciešamais, lai pārbaudes gaitā pilsonības kandidāti varētu efektīvi pierādīt savas latviešu valodas zināšanas, kā arī savu patieso vēlmi iekļauties Latvijas sabiedrībā. Turklāt nepieciešama noteiktākā rīcība, lai uzlabotu latviešu valodas kursu pieejamību un kvalitāti un sabiedrībā veidotu naturalizācijai labvēlīgāku gaisotni.

191. Konsultatīvā komiteja konstatē, ka politiskā gaisotne valstī, tostarp politiskās diskusijas par valodas jautājumiem un sabiedrības priekšstati par latviešu valodas prasmes pārbaudes kārtību un šīs pārbaudes vidi attur cilvēkus no naturalizācijas. Komiteja uzskata, ka valsts iestādēm rūpīgi jāizvērtē šī situācija un jo sevišķi – faktori, kas ietekmē naturalizācijas gaitu, un jāatrod piemērotākas metodes, lai veicinātu tās paātrināšanu.

207. Konsultatīvā komiteja atzīst par problemātisku tādu stāvokli, kad liels skaits "nepilsoņu", kuriem ir ilglaicīga saikne ar Latviju un uz kuriem attiecas Vispārējā konvencijā paredzētā aizsardzība, nevar izmantot savas tiesības efektīvi piedalīties lēmumu pieņemšanā par jautājumiem, kuri uz viņiem attiecas, balsojot vai kandidējot vēlēšanās. Ņemot vērā Latvijas un tās mazākumtautību īpašo situāciju, Konsultatīvā komiteja atzīst šādu pieeju par problemātisku no Vispārējās konvencijas viedokļa. Tā uzskata, ka valsts iestādēm jāveic visi nepieciešamie pasākumi, lai no-

drošinātu "nepilsoņiem", kuri identificē sevi ar mazākumtautībām, aktīvas un pasīvas vēlēšanu tiesības vietējo pašvaldību līmenī.

20. Vietējo un reģionālo pašvaldību kongress (Eiropas Padome), Rekomendācija Nr. 257(2008.) «Vietējā demokrātija Latvijā: nepilsoņu dalība sabiedriskajā un politiskajā dzīvē vietējā līmenī»; 03/12/2008:

11. «Latvijas varas institūcijām tiek rekomendēts ... pieņemt jaunu likumdošanu vai grozījumus spēkā esošajiem likumiem, kas piešķirtu balsstiesības nepilsoņiem ar mērķi veicināt viņu iesaisti politiskajā dzīvē un Latvijas sabiedrības integrāciju».

21. Eiropas Parlaments Rezolūcija par Lūgumrakstu komitejas apspriedēm 2008. parlamentārajā gadā. P6_TA(2009)0239; 22/04/2009.

15. *pauž bažas par lielo šai komitejai iesniegto lūgumrakstu skaitu par tiesību balsot pašvaldību vēlēšanās piešķiršanu Latvijā dzīvojošajiem "nepilsoņiem"; atgādina, ka Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) Cilvēktiesību komiteja, ANO Rasu diskriminācijas izskaušanas komiteja, Eiropas Padomes Parlamentārā asambleja, Eiropas Padomes Vietējo un reģionālo varu kongress, Eiropas Padomes komisārs cilvēktiesību jautājumos, Eiropas Komisija pret rasismu un neiecietību un Eiropas Drošības un sadarbības organizācijas Parlamentārā asambleja ir ieteikuši, ka vajadzētu atļaut nepilsoņiem piedalīties pašvaldību vēlēšanās; mudina Eiropas Komisiju cieši uzraudzīt un veicināt Latvijas "nepilsoņu", no kuriem daudzi ir dzimuši Latvijā, statusa noregulēšanu;*

22. ANO Augstais komisārs bēgļu lietas, pienesums Augstā cilvēktiesību komisāra pārvaldei apkopojosa ziņojuma sastādīšanai Latvijai Universālajam periodiskajam pārskatam; 2010. g. novembris.

Sadaļa „Tiesības uz pilsonību”, IV

Valdībai vajadzētu pārskatīt pastāvošās naturalizācijas prasības, lai vienkāršotu pilsonības piešķiršanu „nepilsoņiem”. Valdībai vajadzētu arī pārskatīt normatīvos aktus, lai nodrošinātu automātisku pilsonības iegūšanu bērniem bezvalstniekiem, kas dzimuši pēc 1991. gada 21. augusta. Tāpat Valdībai vajadzētu vienkāršot valodas prasmes vecāka gadagājuma cilvēkiem. Valdībai arī vajadzētu veikt valsts mēroga informatīvas kampaņas par pilsonību un ar to saistītām tiesībām, mudinot „nepilsoņus” un bezvalstniekus pieteikties Latvijas pilsonības iegūšanai.

23. EDSO DICB. Latvija. Saeimas Vēlēšanas 2010. gada 2. oktobrī lerobežotās vēlēšanu novērošanas misijas gala ziņojums; 10/12/2010.

XV ieteikumi

A. PRIORITĀRIE IETEIKUMI

1. Atbilstoši iepriekšējiem EDSO/ODIHR un citu starptautisko organizāciju ieteikumiem vajadzētu izskatīt jautājumu par balsstiesību piešķiršanu pašvaldību vēlēšanās.

24. Eiropas Padomes Ministru komiteja. Rezolūcija CM/ResCMN(2011)6 par Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību ievērošanu Latvijā; 30/03/2011.

Ministru komiteja [..]

1. Pieņem šādus secinājumus par Vispārējās konvencijas īstenošanu Latvijā:

(..) (2) Apsveicama ir nepilsoņu, kas sevi identificē kā nacionālām minoritātēm piederīgos, iekļaušana to personu lokā, uz kuriem attiecināma Vispārējā konvencija. Svarīgi ir uzsvērt, ka šāda pieeja atbilst Vispārējās konvencijas garam. Tomēr, diemžēl, specifisku izņēmumu Latvijas normatīvajos aktos dēļ šīs personas nebauda virknes Vispārējās konvencijas normu aizsardzību, tostarp – to normu, kas attiecas uz efektīvu dalību publiskajā dzīvē. Ņemot vērā ļoti lielo skarto personu skaitu, varas iestādes tiek mudinātas interpretēt un piemērot attiecīgos normatīvos aktus tā, lai nepieļautu nesamērīgus ierobežojumus tai aizsardzībai, ko Vispārējā konvencija piedāvā nepilsoņiem, kas sevi identificē kā nacionālām minoritātēm piederīgos.

(..) (6) Nepieciešams novērst nepilnības to personu, kas pieder pie nacionālām minoritātēm, efektīvajā līdzdalībā lēmumu pieņemšanas procesā. Jāstiprina un jāpadara iedarbīgāka līdzdalība Mazākumgrupu līdzdalības padomes vai analogisko struktūru veidā. Vajadzētu saglabāt valdības struktūru, kas ir atbildīga par nacionālo minoritāšu lietām, un jāpaaugstina tās loma lēmumu pieņemšanā jautājumos, kas skar minoritātes. Par nopietnas diskusijas priekšmetu paliek jautājums par nepilsoņu, kas sevi identificē kā nacionālām minoritātēm piederīgos, dalību publiskajās lietās, tajā skaitā iespējamība viņiem balsot vietējās vēlēšanās.

(7) Neskatoties uz pūlēm, kas pieliktas, lai paātrinātu naturalizācijas procesu, un šajā joma novērojamo progresu, nepilsoņu skaits paliek augsts un pilsonības trūkim paliek negatīva ietekme uz pilnīgas un efektīvas vienlīdzības un sabiedrības integrācijas sasniegšanu. Bērnu, kas dzimuši Latvijā pēc 1991. gada 21. augusta un paliek nepilsoņi, ievērojamais skaits izraisa dziļas bažas. Nepieciešamas sevišķas pūles, lai veicinātu labvēlīgākus nosacījumus patiesai motivācijai naturalizēties. Latvijai vajadzētu uztvert šo situāciju kā prioritāru, lai noteiktu tās slēptus iemeslus un veikt visus nepieciešamus pasākumus, ieskaitot turpmāku valodas apmācību skartajām personām, lai veicinātu naturalizāciju.

2. Rekomendē Latvijai atbilstošā veidā ņemt vērā secinājumus, kas izklāstīti augstāk, 1. daļā, kā arī Konsultatīvās komitejas atzinuma komentārus.

25. Augstais komisārs nacionālo minoritāšu jautājumos. Ziņojums EDSO Pastāvīgās Padomes 868. plenārsēdei; 16/06/2011.

Kampaņas, kas mudina pieņemt pilsonību, un balsstiesīgo loka paplašināšana ar nepilsoņiem attiecībā uz vietējām vēlēšanām sūtītu viņiem pozitīvu signālu. Tāpat kā manas iepriekšējās vizītes laikā, esmu acinājis Latvijas likumdevējus nodrošināt nepilsoņu jaundzimušajiem bērniem pilsonību, ja vecāki pret to neiebilst, tāpat kā to piedāvāja Saeimai nesen pirms manas vizītes Prezidents Zatlers. Būtībā pilsonība būtu jāpiešķir visiem bērniem, kas piedzima Latvijā vecākiem nepilsoņiem pēc 1991. gada. Šādam solim ir kritiski svarīga nozīme, lai apturētu bezvalstniecības problēmas iemūžināšanu nākotnē.

26. Eiropas Padomes Vietējo un reģionālo pašvaldību kongress. Rekomendācija Nr. 317 (2011); 20/10/2011.

5. Kongress rekomendē Ministru komitejai aicināt Latviju uz to, lai (..)

f) sniegtu nepilsoņiem balsstiesības vietējās vēlēšanās ar nolūku paātrināt jau iesākto viņu integrēšanās Latvijas sabiedrībā procesu.

27. Eiropas komisija pret rasismu un neiecietību. Ziņojums par Latviju (ceturtais posms) CRI(2012)3; 09/12/2011.

122. ECRI rekomendē Latvijas varas iestādēm automātiski piešķirt pilsonību tiem bērniem, kuri dzimuši Latvijā "nepilsoņu" vecākiem pēc valsts neatkarības atjaunošanas. Tāpat ECRI aicina varas iestādes nodrošināt bezmaksas valodas apmācību tiem "nepilsoņiem", kuri vēlas naturalizēties.

125. ECRI stingri rekomendē Latvijas varas iestādēm anulēt nesen pieņemtos noteikumus, ar kuriem noteikta "nepilsoņu" nepiemērotība dienēt pašvaldības policijā.

128. ECRI atkārtoti rekomendē Latvijas varas iestādēm piešķirt rezidējošiem nepilsoņiem vēlēšanu tiesības pašvaldību vēlēšanās

132. ECRI rekomendē Latvijas varas iestādēm izpildīt ECT spriedumu [Andrejeva pret Latviju] tādā veidā, kas neradītu negatīvu ietekmi uz starpterniskajām attiecībām, proti, izmantojot to, lai samazinātu pilsoņu pašreiz spēkā esošās tiesības uz pensiju.

28. EDSO DICB. Latvija. Ārkārtas Saeimas Vēlēšanas 2011. gada 17. septembrī ierobežotās vēlēšanu novērošanas misijas gala ziņojums; 19/12/2011.

XIII Rekomendācijas

(..) Šīs rekomendācijas skatāmas kopsakarā ar agrākām EDSO DICB rekomendācijām, kurām vēl nesekoja reakcija (..)

16. Latvijas varas iestādēm būtu jāapsver pasākumi naturalizācijas paātrināšanai, tādi kā personu vecumā virs 65 gadiem atbrīvošana no visiem eksāmeniem, publisko kampaņu organizēšana naturalizācijas veicināšanai un pieejas latviešu valodas bezmaksas kursiem paplašināšana (..).

17. Jaunie vēlētiem parlamenta locekļiem vajadzētu apstiprināt priekšlikumus, kas tika apspriesti iepriekšējā Saeimā, par automātisku pilsonības piešķiršanu nepilsoņu bērniem, jo tas palīdzēs novērst nepilsonības jautājuma turpināšanos nākotnē.

29. Eiropas Padomes Cilvēktiesību komisārs. Valdībām būtu jārikojas bērnu – bezvalstnieku interesēs; 15/01/2013.

Likumdošana Latvijā paredz īpašu statusu 304 000 „nepilsoņu,” savukārt Igaunijā ir ap 92 000 „ārzemnieku” bez pilsonības jeb „cilvēki ar nenoteiktu pilsonību.” 2011. gada beigās to vidū bija ap 9 000 bērni bezvalstnieki, kas jaunāki par 15 gadiem Latvijā un attiecīgi 1500 bērni bezvalstnieki Igaunijā . Lai arī vecākiem ir tiesības reģistrēt šos bērnus kā pilsoņus, daudzi to nedara, jo vai nu nezina par šādu iespēju vai tāpēc, ka ir tik atsvešināti no šīm valstīm, ka izvēlas, lai bērni paliek bez pilsonības. Latvijas un Igaunijas valdības jāvušas šai situācijai turpināties, ļaujot vecākiem izvēlēties bērnam statusu, kas neatbilst bērna labākajām interesēm (..) Valdībām

jābeidz vainot vēsture, citas valstis vai „bezatbildīgi vecāki” un jāuzņemas iniciatīva risināt bezvalstniecības problēmu, prioritāti dodot bērnu labāko interešu aizstāvībai.

30. ANO Neatkarīgais eksperts ārējo parādu un citu starptautisko finanšu saistību ietekmē uz visu cilvēktiesību, it īpaši ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību, baudīšanu. Pielikums ziņojumam Cilvēktiesību Padomei – misija Latvijā. A/HRC/23/37/Add.1; 27/05/2013.

90. (..)

(h) Attiecībā uz nacionālo minoritāšu tiesībām nodarbinātības jomā, nodrošināt darba tirgū valodas un pilsonības prasību samērīgumu, kā arī likvidēt pārāk ierobežojošus noteikumus valodas prasmes profesionālajā regulējumā, kurām ir diskriminējoša iedarbība uz minoritāšu nodarbinātības iespējām.

(i) Apsvērt iespēju vienkāršot naturalizācijas procesu nepilsoņiem, kas nodzīvoja valstī gadu desmitiem ilgi, un/vai šādu personu bērniem, lai nodrošinātu viņiem vienlīdzīgu pieeju nodarbinātībai, izglītībai, veselības aprūpei un sociālajai drošībai. Naturalizācija būtu jāvienkāršo, sniedzot bezmaksas apmācību sagatavošanai attiecīgiem eksāmeniem un atbrīvojumus tiem, kas sasniedza pensijā vecumu, invalīdiem un personām, kas mācījās Latvijā.

[ģerbonis]

LATVIJAS REPUBLIKAS TIESĪBSARGS

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010; Tālr. 67686768; Fakss 67244074; E-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv

Rīgā

2011. gada 8. novembrī [Nr.] 1-5/271

Latvijas sabiedrisko organizāciju padomei
[adrese]

2011. gada 6. oktobrī Tiesībsarga birojā ir saņemts Jūsu 2011. gada 27. septembra iesniegums (reģistrēts ar Nr. 1656), kur vēršat uzmanību uz nepilsoņu tiesību aizskārumu, norādāt, ka pašreiz esat saskaitījuši 79 spēkā esošās Latvijas pilsoņu un nepilsoņu tiesību atšķirības (saraksts – 1. pielikumā) un 54 atceltā atšķirības (2. pielikumā). Katrā pielikumā īsumā tiek raksturota atšķirības būtība, norādīts attiecīgā normatīvā akta nosaukums un pieņemšanas datums, kā arī to pantu (punktu) numuri, kuri tieši diskriminē nepilsoņus. Lūdzat paust viedokli, apstiprināt vai noliegt Tiesībsarga biroja atzinumu par tām atšķirībām, kuras šis birojs atzina par nesamērīgām agrāk. Gadījumā, ja tiesībsarga viedoklis saskan ar priekšteča viedokli attiecībā pret iepriekšminētajām atšķirībām, lūdzat sniegt skaidrojumu, kādā veidā ir plānots panākt šo atšķirību atcelšanu.

Nepilsoņu tiesiskais statuss un pilsoņu tiesiskais statuss paredz atšķirīgu tiesisku saikni ar Latvijas Republiku. Ar Latvijas Republikas Augstākās Padomes 1991. gada 15. oktobra lēmumu „Par Latvijas Republikas pilsoņu tiesību atjaunošanu un naturalizācijas pamatnoteikumiem” Latvijas pilsonība tika atzīta Latvijas Republikas pilsoņiem, kas tādi bijuši 1940. gada jūnijā un to pēcnācējiem. Ar 1995. gada 12. aprīļa likuma „Par to bijušās PSRS pilsoņu statusu, kuriem nav Latvijas vai citas valsts pilsonības” 1. pantu par nepilsoņiem tika atzīti tie Latvijas Republikā dzīvojošie, kā arī terminētā prombūtnē esošie bijušās PSRS pilsoņi un viņu bērni, kuri vienlaikus atbilst šādiem nosacījumiem: 1) 1992. gada 1. jūlijā viņi bija neatkarīgi no pierakstā norādītās dzīvojamās platības statusa pierakstīti Latvijas teritorijā, vai viņu pēdējā reģistrētā dzīvesvieta līdz 1992. gada 1. jūlijam bija Latvijas Republikā, vai ar tiesas spriedumu ir konstatēts fakts, ka līdz minētajam datumam viņi ne mazāk kā 10 gadus nepārtraukti dzīvoja Latvijas teritorijā; 2) viņi nav Latvijas pilsoņi; 3) viņi nav un nav bijuši citas valsts pilsoņi. Ar minētajiem normatīvajiem aktiem tika izveidots atsevišķs pagaidu tiesiskais statuss bijušajiem PSRS pilsoņiem. Eiropas Cilvēktiesību tiesa 2003. gada 9. oktobra spriedumā *Slivenko v. Latvia*¹ atzina, ka nepilsoņi („*permanently resident non-citizens*”), kā personu grupa, kas pazaudēja PSRS pilsonību šīs valsts sabrukuma rezultātā un nav pieņēmusi citas valsts pilsonību, nav pielīdzināmi ārvalstnieku („*foreign nationals*”) un bezvalstnieku („*state-*

1 sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu lietā *Slivenko v. Latvia* (Nr. 48321/99)

less persons”) statusam. Eiropas Cilvēktiesību tiesa attiecībā uz nepilsoņiem lieto jēdzienu „bijušie (vai ex) PSRS pilsoņi” („*ex-USSR citizens*”). Latvijas Republikas Satversmes tiesa 2005. gada 7. marta spriedumā lietā Nr. 2004-15-0106 atzinusi, ka nepilsoņa statuss nav un nevar tikt uzskatīts par Latvijas pilsonības paveidu. Latvijas nepilsoņi nav pielīdzināmi nevienam fiziskās personas statusam, kas noteikts starptautiskajos tiesību aktos, jo nepilsoņiem noteikto tiesību apjoms pilnībā neatbilst nevienam šādam statusam.

Atšķirīgā tiesiskā saikne pilsoņiem un nepilsoņiem ar Latvijas Republiku veido atšķirīgu tiesību apjomu attiecībā uz tiesībām piedalīties vēlēšanās, tiesībām ieņemt valsts amatus un citām tiesībām. Vienlīdzības princips pieļauj un pat prasa atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas atšķirīgos apstākļos². Nepilsoņu tiesību apjoms nav pielīdzināms pilsoņu tiesību apjomam un attiecīgi Jūsu iesniegumā norādītās atšķirības normatīvajos aktos nepilsoņiem nav izlīdzināmas ar pilsoņiem, jo tas nozīmētu nepilsoņa statusa sapludināšanu ar pilsoņa statusu, kas nav bijusi valsts likumdevēja politiskā izšķiršanās, pieņemot augstāk minēto regulējumu par personu loku, kas tiek atzītas par Latvijas Republikas pilsoņiem, vai, kam tiek piešķirta Latvijas Republikas pilsonība.

Latvijas Republikas Saeima ar tautas deleģējumu var pārskatīt augstāk minēto regulējumu, kas nosaka Latvijas Republikas pilsoņu loku. Ja minētais regulējums netiek mainīts, valsts uzdevums ir noteikt laika posmu un veidu, kādā personas ar nepilsoņu statusu veic naturalizāciju un kļūst par Latvijas Republikas vai citas valsts pilsoņiem, attiecīgi saņemot pilnu tiesību apjomu, kas izriet no pilsoņa tiesiskās saiknes ar valsti. Jāņem vērā, ka kopš Latvijas Republikas neatkarības atgūšanas 1991. gadā ir pagājuši vairāk kā 20 gadi un līdz šim paveiktais nepilsoņu skaita mazināšanā nav vērtējams kā pietiekams.

Ir atbalstāmas starptautisko institūciju un nevalstisko organizāciju rekomendācijas par tiesību apjoma palielināšanu faktiskajiem Latvijas Republikas pastāvīgajiem iedzīvotājiem – personām ar nepilsoņa statusu, īpaši attiecībā uz tiesībām strādāt u.c. sociāli ekonomiskajām tiesībām. Tāpat Latvijas Republikas likumdevējam politiski ir jāizšķiras par vēlēšanu tiesību piešķiršanu personām ar nepilsoņa statusu un citām tiesībām, ko lūdzat piešķirt nepilsoņiem iesniegumā un tam pievienotajos dokumentos. Tomēr galvenais valsts uzdevums ir izstrādāt konkrētu plānu, kā tuvāko piecu, desmit gadu laikā noteikt skaidru tiesisko statusu visiem Latvijas Republikas iedzīvotājiem, attiecīgi likvidējot starptautiski neskaidro, īpašo, bijušo PSRS pilsoņu jeb nepilsoņu statusu.

Ar cieņu
Tiesībsargs
[paraksts]

J.Jansons

[sagatavotājas uzvārds, tālrunis]

2 sk. Satversmes tiesas 2001. gada 3. aprīl[a] sprieduma lietā Nr. 2000-07-0409 secinājumu daļas 1. punktu

LATVIJAS REPUBLIKAS TIESĪBSARGS

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010; Tālr.: 67686768; Fakss: 67244074; E-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv

2011.gada 8. novembrī Rīgā
1-51274

**Latvijas sabiedrisko
organizāciju padomei**
Pētera ielā 11-5,
Rīga, LV- 3001

2011.gada 6.oktobrī Tiesībsarga birojā ir saņemts Jūsu 2011.gada 27.septembra iesniegums (reģistrēts ar Nr.1656), kur vērsat uzmanību uz nepilsoņu tiesību aizskārumu, norādāt, ka pašreiz esat saskaitījuši 79 spēkā esošās Latvijas pilsoņu un nepilsoņu tiesību atšķirības (saraksts – 1. pielikumā) un 54 atceltās atšķirības (2. pielikumā). Katrā pielikumā īsumā tiek raksturota atšķirības būtība, norādīts attiecīgā normatīvā akta nosaukums un pieņemšanas datums, kā arī to pantu (punktu) numuri, kuri tieši diskriminē nepilsoņus. Lūdzat paust viedokli, apstiprināt vai noliegt Tiesībsarga biroja atzinumu par tām atšķirībām, kuras šis birojs atzina par nesamērīgām agrāk. Gadījumā, ja tiesībsarga viedoklis saskan ar priekšteča viedokli attiecībā par iepriekšminētajām atšķirībām, lūdzat sniegt skaidrojumu, kādā veidā ir plānots panākt šo atšķirību atcelšanu.

Nepilsoņu tiesiskais statuss un pilsoņu tiesiskais statuss paredz atšķirīgu tiesisko saikni ar Latvijas Republiku. Ar Latvijas Republikas Augstākās Padomes 1991.gada.15.oktobra lēmumu "Par Latvijas Republikas pilsoņu tiesību atjaunošanu un naturalizācijas pamatnoteikumiem" Latvijas pilsonība tika atzīta Latvijas Republikas pilsoņiem, kas tādi bijuši 1940.gada jūnijā un to pēcnācējiem. Ar 1995.gada 12.apriļa likuma "Par to bijušās PSRS pilsoņu statusu, kuriem nav Latvijas vai citas valsts pilsonības" 1.pantu par nepilsoņiem tika atzīti tie Latvijas Republikā dzīvojošie, kā arī terminētā prombūtnē esošie bijušās PSRS pilsoņi un viņu bērni, kuri vienlaikus atbilst šādiem nosacījumiem: 1) 1992. gada 1. jūlijā viņi bija neatkarīgi no pierakstā norādītās dzīvojamās platības statusa pierakstīti Latvijas teritorijā, vai viņu pēdējā reģistrētā dzīvesvieta līdz 1992. gada 1. jūlijam bija Latvijas Republikā, vai ar tiesas spriedumu ir konstatēts fakts, ka līdz minētajam datumam viņi ne mazāk kā 10 gadus nepārtraukti dzīvoja Latvijas teritorijā; 2) viņi nav Latvijas pilsoņi; 3) viņi nav un nav bijuši citas valsts pilsoņi. Ar minētajiem normatīvajiem aktiem tika izveidots atsevišķs pagaidu tiesiskais statuss bijušajiem PSRS pilsoņiem. Eiropas Cilvēktiesību tiesa 2003.gada 9.oktobra spriedumā lietā *Slivenko v. Latvia*¹ atzina, ka nepilsoņi („*permanently resident non-citizens*”), kā personu grupu, kas

¹ sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu lietā *Slivenko v. Latvia* (Nr. 48321/99)

pazaudēja PSRS pilsonību šis valsts sabrukuma rezultātā un nav pieņēmusi citas valsts pilsonību, nav pielīdzināmi ārvalstnieku („foreign nationals”) un bezvalstnieku („stateless persons”) statusam. Eiropas Cilvēktiesību tiesa attiecībā uz nepilsoņiem lieto jēdzienu „bijušie (vai ex) PSRS pilsoņi” („ex-USSR citizens”). Latvijas Republikas Satversmes tiesa 2005.gada 7.marta spriedumā lietā Nr. 2004-15-0106 atzinusi, ka nepilsoņa statuss nav un nevar tikt uzskatīts par Latvijas pilsonības paveidu. Latvijas nepilsoņi nav pielīdzināmi nevienam fiziskās personas statusam, kas noteikts starptautiskajos tiesību aktos, jo nepilsoņiem noteikto tiesību apjoms pilnībā neatbilst nevienam šādam statusam.

Atšķirīgā tiesiskā saikne pilsoņiem un nepilsoņiem ar Latvijas Republiku veido atšķirīgu tiesību apjoma attiecībā uz tiesībām piedalīties vēlēšanās, tiesībām ieņemt valsts amatus un citām tiesībām. Vienlīdzības princips pieļauj un pat prasa atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas atšķirīgos apstākļos². Nepilsoņu tiesību apjoms nav pielīdzināms pilsoņu tiesību apjomam un attiecīgi Jūsu iesniegumā norādītās atšķirības normatīvajos aktos nepilsoņiem nav izlīdzināmas ar pilsoņiem, jo tas nozīmētu nepilsoņa statusa sapludināšanu ar pilsoņa statusu, kas nav bijusi valsts likumdevēja politiskā izšķiršanās, pieņemot augstāk minēto regulējumu par personu loku, kas tiek atzītas par Latvijas Republikas pilsoņiem, vai, kam tiek piešķirta Latvijas Republikas pilsonība.

Latvijas Republikas Saeima ar tautas deleģējumu var pārskatīt augstāk minēto regulējumu, kas nosaka Latvijas Republikas pilsoņu loku. Ja minētais regulējums netiek mainīts, valsts uzdevums ir noteikt laika posmu un veidu, kādā personas ar nepilsoņa statusu veic naturalizāciju un kļūst Latvijas Republikas vai citas valsts pilsoņiem, attiecīgi saņemot pilnu tiesību apjomu, kas izriet no pilsoņa tiesiskās saiknes ar valsti. Jāņem vērā, ka kopš Latvijas Republikas neatkarības atgūšanas 1991.gadā ir pagājuši vairāk kā 20 gadi un līdz šim paveiktais nepilsoņu skaita mazināšanā nav vērtējams kā pietiekams.

Ir atbalstāmas starptautisko institūciju un nevalstisko organizāciju rekomendācijas par tiesību apjoma palielināšanu faktiskajiem Latvijas Republikas patstāvīgajiem iedzīvotājiem – personām ar nepilsoņa statusu, īpaši attiecībā uz tiesībām strādāt u.c. sociāli ekonomiskajām tiesībām. Tāpat Latvijas Republikas likumdevējam politiski ir jāizšķiras par vēlēšanu tiesību piešķiršanu personām ar nepilsoņa statusu un citām tiesībām, ko lūdzat piešķirt nepilsoņiem iesniegumā un tam pievienotajos dokumentos. Tomēr galvenais valsts uzdevums ir izstrādāt konkrētu plānu, kā tuvāko piecu, desmit gadu laikā noteikt skaidru tiesisko statusu visiem Latvijas Republikas iedzīvotājiem, attiecīgi likvidējot starptautiski neskaidro, īpašo, bijušo PSRS pilsoņu jeb nepilsoņu statusu.

Ar cieņu
Tiesībsargs

J.Jansons

Bērziņa 67686768

² sk. Satversmes tiesas 2001.gada 3.aprīlī sprieduma lietā Nr. 2000-07-0409 secinājumu daļas 1. punktu.

Saturs

1. Atšķirību saraksta vispārējs raksturojums	3
1.1. Monitorings	3
1.2. Saraksta struktūra	5
1.3. Publikācijas	6
1.4. Tiešie mēģinājumi atšķirību atcelšanai	8
1.5. Apelācijas pie varas institūcijām	9
1.6. LR Tiesībsargs	9
1.7. Jaunās saraksta versijas salīdzinošais raksturojums	11
2. Masu bezpilsonības samazināšanās	12
2.1. Nepilsoņu skaita samazināšanās tempi un iemesli	12
2.2. Naturalizācija	15
3. Atsevišķas atšķirības un mēģinājumi tās atcelt	19
3.1. Vispārējās piezīmes	19
3.2. Nepilsoņu tiesības piedalīties pašvaldību, Eiroparlamenta vēlēšanās un referendumos	19
3.3. Nepilsoņu tiesības saņemt pensiju	28
un bezdarbnieka pabalstu	28
3.4. Starptautiskie līgumi	32
4. Noslēguma secinājumi	34
1.pielikums. Pilsoņu un nepilsoņu — Latvijas pastāvīgo iedzīvotāju tiesību salīdzinājums	36
2.pielikums. Pilsoņu un nepilsoņu – Latvijas pastāvīgo iedzīvotāju tiesību salīdzinājums	41
3. pielikums. Daži divpusēji un daudzpusēji līgumi, kuri diskriminē nepilsoņus	46
1. Vispārējā rakstura līgumi	46
2. Līgumi par ieguldījumu aizsardzību	47
3. Līgumi par intelektuālā īpašuma aizsardzību	48
4. Līgumi par gaisa satiksmi	48
5. Līgumi par aplikšanu ar nodokļiem	49
6. Līgumi par brīvo tirdzniecību	51
7. Līgumi par bezvīzu režīmu	51
8. Līgumi par tiesisko palīdzību	53
4.pielikums. Dažu ierobežojumu atcelšanas mēģinājumi 7.–11. Saeimu pilnvaru laikā	55
5.pielikums. Dažas starptautiskās rekomendācijas, kas tika dotas Latvijai par nepieciešamību samazināt pilsoņu un nepilsoņu tiesību atšķirības un nepilsoņu skaitu	64
6.pielikums. Tiesībsarga 08.11.2011 vēstule Nr. 1-5/271	78